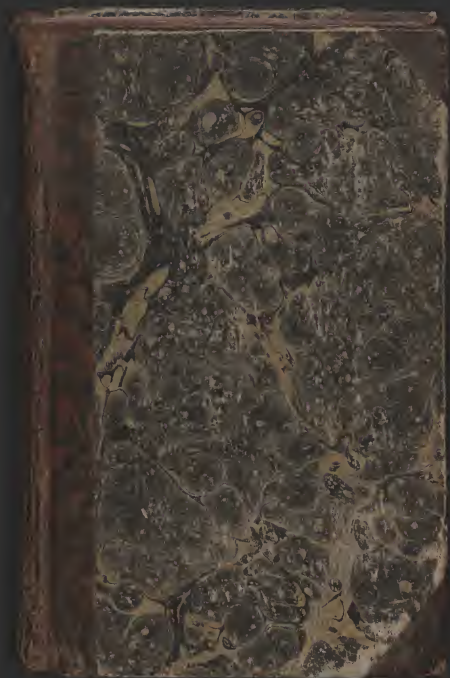
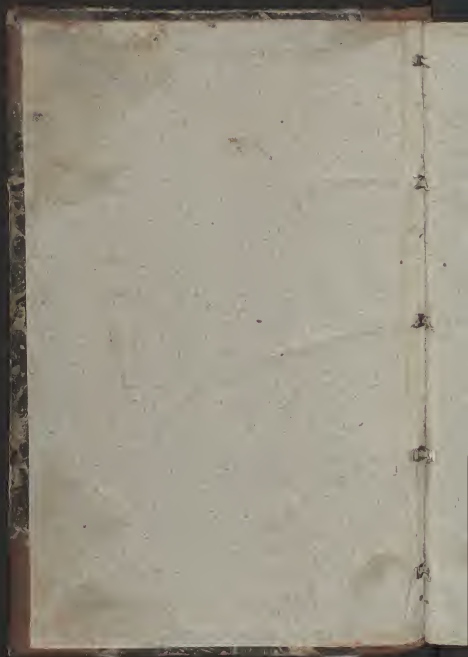
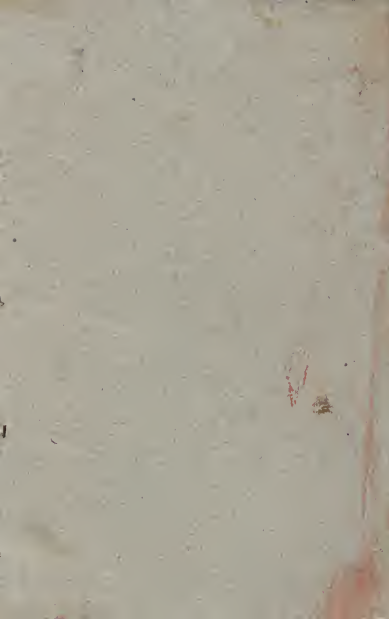

N æ d u r
Hjálmar's á Bjargi

fyrir B ó r n u m sínum

um

Freund, kosti og annmarka
allra Stétta,

og um þeirra

almennustu Gjöld og Tekjur:

Samdóttir

Skrásettar og útgefnar
af

Dr. Juris Magnúsi Stephensen,

Conferenceráði og Jústitiario í Íslands
fönúnglega Landeyfirretti.

Viðeyar Klaustri, 1820.

Prentaðar af Faltöri og Bókprýðjara G. Schagssford.

1875-1876

1875-1876

1875-1876

1875-1876

1875-1876

Svo er í frásögu fört, að Fadir nokkurr,

 hvern eg hér skal Sjálmur nefna, átti 3

 sonu. A nokkum þeirra ridur minnst, þó má sk

 ellsti vel heita Jón, honum næstur Helgi, en

 yngstur þeirra var Magnús. Þeir blúft allir

 upp í Födurhúsum hér á landi, og voru 14, 15

 og 18 vetra, þegar Sagan gjerdist. Datur

 átti hann 2, hét ennur Helga og var 17 vetra,

 en hún Anna 13 ára. Sjálmur Fadir þeirra

 var háheldur góður, en þó enginn audmadur,

 og bjó lengst af að Bjargi, miðlungs 16 þndr.

 jörd. Var hann madur vitur og velgáfadur,

 mentadur allvel í lærðómi utanlands, sem inn-

 an, en hafði þó engum Embættum skent, og

 laus helzt að búa hér að eign sinni Bjargi,

 lifa í ríð og rækta jörd sína; blessaðist hann og

 víð ídri, sparsemd, framsýni og atorku, svo að

 hann varð margra bjargvættur í nálagum sveit-

 um; margir beiddust ráða hans í vandræðum,

 þó hann var bæði ráðspakur madur og ráðholl-

 ur, og lagði það til allra mála, sem góður, vito-

 ur, heill og háfælinn madur, er öllum renndist

 áfarabest; var hann þó almennt vnrðtur og

 ástæll hjá þeim, sem til hans þektu.

Allir voru þeir Synir hans efnilegir finge-

 ir menn, og með alld vel uppaldir, en þegar

Þeir hugstu 2 vóru nýkrítnadir og komnir þegar
 ár úr ómegd, kalladi Hjálmar ell börnin fyrir
 sig eitt Sunnudags qvöld út á velliinn þar á
 Bjargi um haustid, og ávarpadi Synina þann-
 ig: Svo þesir Gud blessad sveita minn og spars-
 semi þér ad Bjargi, ad eg nú sje forða nægum
 fenginn monnum og flépnum vetrarlángt þér á
 þá, litid eitt aflegu grædt þekur, mín hjartfjaru
 börn! til frekari menningar, en þekur ell góð og
 gæfuvænleg, mér gægn og þek, Gudi og góðum
 monnum gædfelld, og er sá gróðinn mér dhre-
 matastur. Halldid áfram ad vera svo, en gledi-
 ja yðar gamla Föður með þeirri ánægju hans,
 ad vita sig fullnægt þafa flýðn-kröfum sinnar
 stéttar, eptir veikum mætti, eignast og vel upp-
 alid þér ad Bjargi 5 efnileg börn, sem hann,
 þegar vidffilur, leifir Föðurlandinu í sinn stad,
 í hverjum og í yðar komandi ættqvíslum Föð-
 ursins minning megi lengi í heidri lifa; er sá á-
 nægja og von mér því gledilegri, sem öllum of-
 er inngæfin náttúrleg og meðfædd laungun til
 góðaudlegleika og til varanlegrar minningar, eins
 þér á jörðu hjá eptirkomendum, hverjum eg leifa
 mun í yður og yðar ættqvíslum — á meðan ráðs-
 vendni, dygd og duguad rælid — dhrepmatari
 fessjóð miklu, enn þó eg einúngis audmadur mest
 væri, í stad þess ad vera góður bjargálma-mað-
 ur, sem nú, og þó eg ógrynni fjár þesdi ómis-
 lega græða mátt þér ad Bjargi, edne annars
 stadar. En til þess ad grundvalla enn vissara
 þessa von mína, tel eg nú mál komid — þar

sjögur yðar eru varin og frístrud — að ráðgast frammar við Syni mína um, hvern helst atvinnuveg hverr þeirra framvegis helst girnist, og hverr líklegastur þvi, því — úr Dætrum mínum tel eg mér ekki verða munni vandræði, þegar þæt elldest, á meðan Móðir yðar Sigríður er á lífi, til að menta þæt í því, sem eigulegar Stúlkur ega frammar að sér að hafa, enda sér þeirra atvinnuvegur og stétt optar eptir því, hvert eigulegt mannsefni nokkurt býðst þeim til samtíðar og forsorgunar, af hverri helst stétt, sem er, frammar enn eptir egin vali þeirra um gæðsfelldast stand og stétt.

Með Syni er því meira vandhæfi, að þeir komist í þann atvinnuveg, sem hverjum einum er hentastur, í hverjum þann megi sjálfur þeill og heidur ávinna, verða gagnlegur maður, og þar hjá fær um að bera þá þúngu byrði vel, er náttúran sjálf og borgaraleg lög leggja honum á herðar í sérhverri stétt, hvert heldur Embætti ismaður er ellegar bóndi, og sem húsfædur að annast konu og börn og standast öll útgjöld til þess og til almennings þarfa. Þess vegna finnum eg nú vel henta, að fréttu frammar Syni mína, hvað hverjum þessara best gæðist fyrir sig að leggja, og þann finni helst hyst og náttúrufar sitt til, eða sem hverr telur sér verða mega víssastann atvinnu- og söma-veg í framtíð, en Fæderlandi voru stöð af, því engann yðar mun eg til neins þess neyða, sem þann finnur sig frábittinn, og þessi opt með gremju hied illar af.

farle þess, þegar grannvitrir foreldrar þafa svo
breytt við börn sín, stundum af vanþeckingu
þess, til hvers þau helzt vöru legud, stundum af
þegómlegri girnd að troða óþæsnum tössum fram
til menta, vörðinga og embætti, hvar viss van-
vörða og óþeill þefir margra heid, sem vel
þesdu mátt samd og þeill ódlast í þeim þentugri
stætt; sumir af óráðventni, til að losa sig við
vandráða: edur ómennsku-kindur, sem þeir sjálfa
ir fengu ei tætt um, en sem öllu framar þafa
þá óþæmt sig og æðri stönd*). Segid mér þvi,
þæru Synir! þværr atvinnuvegur hverjum yð-
ar best gæðjast og í hverjum þid væntid yður
þelzt þeilla og ánægju, en eg mun, eptir litlun-
efnum, styrkja yður til þess, sem þid og eg
þesdum hverjum best þentia; er yður nú mál
vörðid einhveru að fjösa.

Allir þegdu nú þiltarnir stundarkorn, og
ígrunduðu Sjálmars spurningu, síningu samt

*) Til þessa ósids þefir Affessor B. Gröndal bendt
í vísu, hvar hann lætur hjón ráðgast um, hvað
verða skuli úr sonni þeirra með framtíð, og mæli
þá konan við Bóna sinn þannina:

Gev þú nú, Geillin mín!

Láttu okkar litla Vid

Læra hjá Stóða-smid;

Ákæta vonin er það sín!

Þvar til Bóni ánsar:

Þann er svo þægur, Geillin mín!

Þann nennir aldrei neitt að gjeta,

Látum við Strákinn stúðiera!

uppið alls engu, þó Þaditinn átti þá fresti þá
 svois. Þóssins gaf hann þeim umþenklingar-
 fresti til morguns, en krasdi þá stultu svat ser-
 þvers í seiná minnd og á seiná stak.

Þegi síðar fundust þeir fergar allir til þá
 vellingum, og leitadist Þjelmar eptir öst og
 lungu þvers þeirra í seadun eini; vord Þóu
 þá, sem ellstur þeirra, fóstur til að ansa:
 „Vetla eg veidi ekki vinnudrengur þenna á
 „Bjargi? þad tel eg mér valdaminnaft undir
 „þar sjörn; eg trúi og að eg til annars lítt
 „hafur sé, og móske lít til þess; þó þetta
 „Þadit minn þetta best, og trensti eg forsa
 „þans og greind að velja fyrir mig. Mér er
 „og sgt, en ekki synt, að ennur Stétt yrði
 „mér þeilladrjúgari, mætti eg að eins efja káð-
 „vendi yðar, framsyni, sparsend og atorku,
 „og með því ellu heidur og þokka manna, yður
 „lítt, eg mundi eg ekki efunda þá brædur minna,
 „þó til menta og embætta kæmst, því mér syn-
 „ist nokkilek lafa í þeim, sem öska mættu sér
 „vyrðingar, ástældar og hamingju yðar.“ —
 Þeir Þelgi og Magnús „qváduft enn vera ó-
 „ráðnir ánglingar, flakir til vinnu og atorku,
 „ekki komast þó allir fyrir á Bjargi með fram-
 „tíð, en samt ekki gienast öðralin og misjefn
 „skipti vinnuvistar ár svo góðra foreldra hásum,
 „og sölu því allir Þodur sinum að situgg uppi
 „því, sem hann heldi hverjum hentugast, og
 „velja þeim þann veg, sem flámta flóði sér-
 „hverjum mikinn blík á flóandi afstjörnum

„hans; til ens besta vals fyrir hvern þeirra
„fulltrenstu þeir bæði hyggindum hans og Gæð-
„urskjærleika.“

Sjálmar tók þá svo til orða: vandhæfi
mun á að segja, hvert stand eða stétt manna
se þeilladrjúgust. Eg, fyrir mitt leiti, held
þau ell jafn-heidurleg og jafnsæl, og þessir
laung ígrundan og reynsla sannfært mig um, að
svo sé, eins hér á voru landi. Heill og heidur
eru eðli bundin við stétt og stand, heldur all-
opt við sérhvers manns eiginlegleika og breytni,
á stundum við ósjálfráð lucku eða ógæfu tilfelli,
en þessi eru manni jafnviss í öllum stöndum.
Eg tel vor Stönd hér í landi að vera þrjá,
nefnilega: Valdstjórnar, Kennidóms, og
Bænda-Stétt, og svo hafa þau hér talin ver-
id frá aldaedli *). Med Valdstjórnar-stétt

*) Arna Biskups Saga vitnar, til dæmis: í Kap.
29da, að árid 1281 ridu fyrirnefnd þrjú Stönd
Íslands til Alþingis, til að ráðslaga um, hvert
Lögþólf var, Jónsbólf nefnd, sengi vidtöku hier,
18 árum seinna, enn Ísland þá var undirlagt
Könungsstjórn. Med Arna Biskupi ridu allir
Lærdie — svo nefndust þá Geistlegir einir —
med Lodin Lepp allir Sandgengnir, það er:
verðslegir Embættismenn; en — í þridja stad:
ritundu Bændur Kollu mót Lögþólfinn. Svo
telur einnig Kóngsbref frá 24da Mark 1662,
þessi þrjú Íslands Stönd ein, nefnilega: Geist-
lega, Verðslega og Bændur, sem senda skýldu
Fultrúa til Alþingis, til að sverja Danmerkur
Einvaldsstjórn höllustu eida, og séru þeir þá að

verð eg hér, sem náttárlegast, að telja alla verðs-
lega Embættismenn, sem hafa Yfirbodun-
ar edur Dómara: völd á hendi, máttu líka
Lækna, sem þá, er allept ræða fyrir lífi, dauða
og að nokkuð leiti eignum manna, líft verðsleg-
um, eptir ásigkomulagi og málavæxtum. Med
Kennidóms: stétt, alla geistlega menn og
Skóla: kennendur, og med Bænda: stétt, þá
sársáu Borgara, Kauphöndlunar. og Hand-
verkasmenn, sem hér gefast, edur alla embætti-
islenska, og svo reikna áttendur þjóðir fleistar
sin Stönd, eins hvar adalstandi lendir sam-
an við verðslegt.

Sjálfur ber eg fyrir læridóms: mentum
færlega vörðingu, sagði Sjálmur, hafi seldi þeim
talsverðann hluta míns lífs, af því eg sáur
bæði ánægju og skyldu að ala einu fyrir sálur
minnar mentun og framfarir til þeim forisettar
ákvæðunar hér og síðarmeir, ennu minna enn
fyrir líkhamans þorsum, beggja samveru nauds-
synjum, barna minna velferð og almenning-
gagni, um mína stuttu hærðist daga. Eg
heidra báðar þær tvær fyrst: tóldu Stéttir,
sem ómissandi, jafnt daglegu braudi; mátti kann-
stíli líft og adrir vænta mér viddu í adra hver-
ja, girtist þana þó ekki, og laus heldur að
reyndu heppni mína í bænda: stétt, af því eg

Rópavogi, þann 28da Júlí sama ár. Allt
flípar hér Svamfærslubálka XIII. Kap. sóltinu
nidur í sömu þrjá flokka.

matti þana þá róssmústu, jafna heidhraverða,
 uppbyggilega og her á lanti, að minni rauh,
 einna farsælasta af öllum — edur að minnsta
 kosti þá, sem minnsta ebergð, mesta ró og
 frelsi, já, mesta heill mað hér á landi veita
 duðgnadar mönnum. — En — sem maður, er
 veit af egin raun að meta lærdómmentanna
 tign og ánægju, valda og kennidóms náðsýn
 fyrir land og lhd og sannann verdugleika þeirra,
 féa gegna báðum vel, Fædurlandinu til góðs,
 en sér til sjóna, skal ég nú ekki telja alla yður,
 málfr. ástjærnu Synir! Í að fylgja minni dæmi,
 við val yðar atvinnuvegs, heldur álitá það yðar
 föllun og fjöldu, ef auðnu þar til berid, að
 gagnast hálfurjörð yðar í öllum zur stettum, ég
 legg eg þot til á þot þér allir hafid gæfid á
 völd mitt að velja yður til þanda, eptir grand-
 gæfilega nfrvegum gáfna yðar og hjartaslags. að
 Sonur minn Jón, sem af náttúru best bá-
 manns og framkvæmdarmanns efni, fylgi dæmi
 minnu, þh:ist vld bónda búnað hér að Blargi
 eptir mig og verði Foreldra sinna ellistod;
 en að þeir Zelgi og Magnús gæfi sig að
 höfmentum með alld; bygg eg Zelga lagab-
 ann verða mega til Kennimanns, en Magn-
 ús til stjórnsendur og dómara verkla, vanti
 hverigann idn og auðnu; mun eg nú hláfar
 reyna um sinn að segja Magnúsi litla til, en
 foma Zelga minnum fyrir til kennflu edur og
 í Skólann, þot báða leyfa lítil efni mér ekki
 að kosta, síst til utanferdar, og lhd eg nú að

þenna, hverfu yður gæðjast þessar tillegur mínar, fjærn Synir!

Við þessa röðu Hjalmar's brá öllum Sonum hans mjög. Þeir beiðduft umþenkingsarstefis til andsvara, og Fadirinn eptirlet þeim þann til morguns.

Eptir tekinn middagsverð daginn eptir krafði Hjalmar Sonu sína andsvara. Ógandi Jón þá fyrstur til þanninn: þér segid, Fadir minn! að Bændastétt vordist yður rósómust, jafnheidureverð og uppbyggileg, en einna farsælust hér á landi. Þetta skil eg nú ekki vel, þó eg sjálfur hafi mér hana þínum fremur lesið, af því eg lít þessi til þeirra og mun til annars lítt þáfur; sjó og af þáum Eimvættis-mönnum, sem hér gæfast, öllu fleiri eptir tilfölu æviga og nauðstadda enn meðal bænda, og marga komast í hmitalegt þátt, en hverfu má þó bændastétt rósómust þeita, hvar allt lífsuppheldi þennar fjölskyldu og áttvar til þínnu Stéttanna og markgætlegra opinberra þarfa, Rónungs, Presta, Ríkna, Lækna, Sætra, Sakaamála, vegabæta, dhraveida og annars, mið áblást með sífeldu þángu erfíð árið um kring, átti og inni, hverjum ófjörum sem þér opt víðrar, einlun í bágun árum, meðfram við stöpu, vöruga, tíðum arðlífa, en kostnadar sanna sjóðra, átti niðr iduglegum háða heilsu og lífs? eins þá eg illa skilid, að sú Stétt, sem öllu þessu er undirskrif, og þanninn æfilange þræla má, megi farsælust þeita, eða þínum

frelssiriflari, þó hvort mun frelsi hennar falid, sem sífeldt er ánandug ellu ádurtsöldu, og óðrum Stéttum, sem sagt er að nðist á bænda- stétt lífi og púlaskárum, en votti henni þann heitur einann, að þyggja mikinn hluta af ardi sveita hennar, til að fá lifað idjultu lífi, en lofs að þenni að forsorga þær, og — þegar ordinn hallar, eða eitthvæð ábrestur krasin í þá or- eigum, mega þessir búast við vanvörðu — hverri þín þóttameiri Stöndin jafnadarlega á almúga fasta — búast við legsóknunum, dómum, ofsóknunum og gjörsamlegu tjóni eigna og atvinnu fyrir sig og sína? Þæ eg ekki heldur sjed, að bænda- stétt verði uppbyggilegust, þó hún tolli hinum Stéttunum bestum atvinnu ardi hennar, fyrst fæst fóll lífr þó í þeim Stéttum, en fleiðst í bænda, sem allt úrarmast við útgjöld þau.

Þjólmari þniðti ekki alls tíð við þetta svar Jóns, og varð hann þísur. Henri eg, sagði hann, að þér mælið óreyndur únglingur og fleip- ar það, er hann heyrði fleiri sávisa fyrir sér þafa, ransóknarlaus. En reyna mun eg samt, að fara þér heim sauninn, að svo er, sem eg sagði þér um bænda stétt. Rósmust er hún, þó hún sé við erfíði bundin; en — hvers lífr er ekki ætíð erfíði? Með erfíði staltú þig af jörðunni næra, var eitt af Skaparans fyrstu bódordum til mannsins, hvern hann ekki skóp til idjuleysis, heldur til að rækta og yrkja jörð- ina, gjöra hana þar við blómlega, ávaxtarfama,

fer og öðrum að hollu, varanlegu aðsetri og
 uppheldis medali, og erfidid átti undir eins
 að verða viðhald hans heilsu og lífs; því
 margþeyndt er, að ekkert styrkir edur víðréttir
 hverttvegaja framur enn erfidi. Því eru id-
 juleysingjar optar heilsugrannir; vorir ómenn-
 sku háfsgáangar og, flæðarar qvarta allir yfir
 heilsubresti; ríkir idjuleysingjar eins velsleir-
 ir; en — af hverju er það að ófunda þessa,
 þegar heilsan og sinámsaman lífid leggst í
 selurnar? Þessi mannsins tímanlegu gæða dhr-
 mæta eign, við þværrar mífir mífalt er þér
 gjörmist, mífalt jafndæf farsæld og gleði? Stí-
 frefari ró, þværrar idjuleysingjar fínast að
 njóta framfyr atorkusamann idjumann, er því
 afis engin, en dhrleyp med heilsu og þeids-
 tjóni, sem bitrar og stóttir dagana, því varan-
 leg órósemi og mæða fylgir þeim lánvgvinnu fjúk-
 dómum, sent leida af erfidisleysi og ómennsku,
 þegar þessir mega minna fleirfa á, að þeir séu
 fjálfkaparvlti, afleiding ein af ómennsku, von-
 brúfædri tíð, og glemmíu Skaparans bodorðs
 um starfsemi, og undireins af glemmíu manns-
 ins réttu áqverðunnar þér á jörðu, að líkjast
 gjörvæfí náttúrurnui, hverja vör fjáum í öllum
 hlutum sí- starffama og í sfífeldri hreífingu
 til hennu fyrifetis tafmarks. Veralda hnettir
 veltast í þring áu afíats; allt lífir við iduglega
 starfsemi; sképnuur, fuglar, fíffar, haf, vör,
 eldur í og á jörðu, loptíð fjálf, bæði áti og
 inni, er í sfífeldri verfun og þværfingu; og verða

ur þessuæmt, ef lengi stöðnar. Maðurinn er þóf einninn fæddur til erfðis og tekur um mindun og framsörun við erfði, sér og öðrum til góðs, svo að öllum í landi og sveit hans verði vel borgið, en hann sjálfur fái glæðst af heilbrygðum dögum og lífinu.

En — í tilliti til rósemdar við þetta erfði í bænda-stétt, má það með sennu segja: að þar er hún — einlum hjá ös í þessu landi — lángræst af öllum Stéttum að sinna. Erfðis-maðurinn, sem vinnur með dygd og fylgi daglins verk, læggst að sennu niður með þrennt ann líkhami til hvíldar að qvæði, en með þraustri og glæðverri sálu yfir fyllingu skýldu sinnar við daglins störf, sem styrkja heilsu hans svo, að hann sofnar vært og ris ávæður, þress og þþrextur ár reðju að morgni, þessir góða mataræðst og er ómatvandur, þar sem hinn lærði og grublandi mestir allt illa, þessir á engu lýt, er optast niðursleginn og órólegur; og sama reynist með allmarga idjuleðsingja og óþóss-menn. Annars þessir Slaparinn áhslutad öðrum stéttum annarslags erfði, nefnilega: með sálarinnar og þennar gæfna trúrri og fylgissamri brúkun öðrum til góðs, sjálfum þeim til framsara til áqvæðaðs æra tafmæks, að vera undirgæfina vernd og forsoar, leiddogi og athvarf, öðrum ljós, sem leiddi þá, er vinna með líkhamannum einum ös til upphæðis, á réttann dygð, ráðvæðnis og farsældar veg, og til sama tafmæks, sem allir ástefna. Þetta sálarinnar

erfídi við lángr og djúp, særa grubblun í
 margabáttar lærdómsmentum; þeirra kænslu;
 sífeldu áminningar og leiðsegu til loslegs og
 góðs framferðis; við lands og lóða stjórni
 og umhöggju fyrir allra nauðsöjum, við rann-
 söfn skoldu og réttar hvers eins, og við vernd
 hans lífs og eigna með legum og dómum,
 með yfirvegun afbrota, adgreiningu sekta og
 sakleysis, ströffun gleymanna, þeim til lagfær-
 ingar, en samlífi manna til verndar, eins lífi
 manna og þépna til viðhalds með lækn-
 ingum, og svo frv. Allt þetta — segi eg —
 þrefur hvert um sig svo þúngt og mikilvægt erf-
 ídi og umhöggju sálariinnar alla afi, að þú
 fylgir idugleg órósemi; þú má opt vaða á
 nætur með þúngbærri áhöggju að fá vandrad-
 um afstítt, þegar bóndinn áhöggjulaus sefur
 vært og hvílist af líkhami erfídi einu; þennar
 erfídi reynist manninum þú þúngbærra og fröm-
 ar þrengandi, sem líkhaminn þoggur allt sitt fjör
 af sálunni; en sé þú við dyggt og fylgissamt
 erfídi þennar, við grubblun eða umþenklu
 órnagna orðin, vidurslegin og þreytt, er allur
 líkhaminn undir eins þreuttur og órnagna, þeg-
 ar sálariinnar fjör og glöðværd eptir líkamlegt
 erfídi eitt er mislu þressara, og — hvað þó lak-
 ast er — þessu sálariinnar flöduga erfídi, án
 líkhamlegs, reynist sameinad jafnadarlegt heilsu-
 leysi hjá mörgum og stytting dagaanna. Fleirst-
 ir heilbryggir særa allvel líkhamlega vinnu,
 jafnvel fleirst handverk, með góðri tilfegn.

En — gáfa til að verða góður og duglegur Lærdóms- eða Embættis-madur, er að eins færi mönnum veitt; margir reyna þeir æfilanga vanþækt og fæpraun af övitrum skell, sem rángdæmit frekt, en margir sfundshálar eða hrekkvísir tlla um þeirra bestu lærdóms- og embættis-verk, svo að gremja ein verður opt uppstéran af erfídi margra ára og grublun öðrum til góðs; en Erfíðismadurinn þar á mót er optast víss um og veit íþrífæm verð verka sinna, vinnur þó sjaldnar hinum fyrir gíg með útormun einni æfilange. Lífhamans ídjuleysi hjá æðri stéttum er þessvegna dhæfeyptara allopt, enn að erfíðisfólki beri nokkurn þar af að sfunda; kaupt þar hjá dhrt med stöðugri órósemi, sem þeim Stéttum frammar fylgir; kaupt dhrt med sfundar áleini, hver þeim er optast víss, sem vinnur best og aluennlugi til þelztra nota; já, dhæf kaupt med órósamri viðqvæmni, sem þessum Stéttum fylgir frammar enn Bænda-stétt, og sem vex med sálargáfnanna dhrtun hjá vel fleirstum, til enn meiri armæðu.

Embættis- og lærdóms- madurinn hefir nefsilega, eptir náttúru og lögum, tvöfalda æru sína að vernda, þá almennu edur borg-
 cralegu vyrðingu, sem sérhverjum ólagfeldum og ælegum manni ber, og — þennu næst: sína Embættis- og Lærdóms- æru í æðri Stéttum. Að hann að vitsmunum og lærdómi sé sinni stétt og löllun vel varinn, enginn tofsi, enga
 inn

inn heimskingi, hafi vit og vilja til að fræða
 aðra vel, að stjórna þóðrum, að dæma rétt
 um líf, eigur, réttindi og sálfselli manna, að
 læfna mein manna, en — framýstt allt, að
 lensa þetta allt með hyggindum, æru og ráð-
 vendni vel af hendi, þar í er hans embættis
 og lærðóms æra fólgin; að hann þvi hjá und-
 irgæfnum verðskuldi og njóti heidurs, ástar og
 hlýðni; hjá yfirbóðurum gedþeckni og vörð-
 ingar; hjá báðum og öllu landinu trausts og
 vidualkennilugar hans dagnadar og freinskilni.
 Hvert orð, hvert álas, hvert sneidhrði, sem
 vottar efa meðbræðra hans um þetta, edur á-
 las, hvert heldur verðskuldad, edur af ofund og
 þreckvissi einni gegn sálfselli hans og yfirburdum
 uppspunnid, stæir hann djúpt í hjarta og særir,
 ángrar og enkur hans örðsemi, en giorir erfidi
 hans í stætt sinni miklu þángþarara, örðsamra
 og ófarsælla enn bóndans; þinn ergist, misir
 heilsu, verður si-sorgbitinn, mástt greimur sig til
 dauds, yfir orði, sem eckert fær á þennann og
 sem bóndinn almennast brostir að, eða, verði
 þonum komid til gæds, jafnar sjálfur með vidlíkri
 gláffu. En opt er illa Embættis-madurinn
 — mót bss og vilja sinum — neyðdur til að vel-
 ja mislíksdir og lögskóknir út ár þvi, sem enginn
 bóndi þarf. Sinum ridur á heidrun og
 hlýðni undirgæfinna, egi hann ecki að verða
 svorðtur og báðlaus í kalli sinu; hann mæ þvi
 ecki þola undirgæfnum afbrót þarómst báðalin,

egi þeir ecki að ganga á þesdi hans og allt að verda að stjórnlensu, en lands- og lögin skylda hann þar hjá til, með dómi að hrinda sér hvetju á mæli honum gefnu um óráðvæðni í embætti, og öllu hans framferdi ærukreinjandi. Alltaf er hann sjálfur eins undirgefinn lögunum og hans yfirmanna ransóknunum um breytni hans og embættisverk, honum mjög víðkvæmum aðfinnslugum, sektum, umbreytingum, og þaradælt álasti misviturra og sinnadra þalls dómenda málgangs. Ver þú nú allt þetta saman, minn fjæri Jón! við Bóndans ástand, hvers löglegu og ráðvæðu framferdi enginn hnýðrar, en allir losa hann og heidra, meðan allir sigta hinn — og sjádu af öllu þessu, hvers líf ró samast sé. — Ró er mást minnst hjá æðstu veraldar stjórnmendum hér að finna, sem margir þar á mót mega efunda mig og margan Bónda af henni; þó af Landastjórnmendum og Yfirmönnum krefja undirgefni með réttu mikillar áhyggju um, að vernda sérhvers undirgefins líf, æru og eigu með lögun og rétti, til endurgjalds fyrir þegin embættislaun og þegn skyldu áttátt, hlýðni og höllustu hinna. Eo féll Ekja nokkur Sólman II. Tyrkjafejsara til fótta forðum, og quartadi yfir að dætar hans þesdu gjörænt öllu burtu úr hási hennar, á meðan þún svaf. Sólman hló að þó smátt og sagði: "fast þeir þú mátt sofa, fyrst ecki vælnadir við skarðalann, á meðan ránið fór fram." "Já — sagði þún — yst svaf eg full!

fast, þó eg vissi að þér, Herra! væð fyrir mig." Sólmann fann sig við svarid þuyttilega hæðann, lét strax skila konunni öllu þó tænta aptur, og gaf henni í tilbót 20 gullpensinga — og var hann þó Tyrkja-Kejsari, meðal þværra mált er, að eðli fari víkingar ætíð að löguin. —

Þér segduð, Faðir minn! sagði Jón: að einkum í þessu landi væri bændastétt rósmynd og forsælust, en eg hugði henni þó öllu betur vegna mega í blómlegri og frjófsamari löndum, enn þér á þessum þarðinda úrkjálka jarðarinnar. — Þó fer öfur sjærr — ansaði Sjálmur til — þó þeim mun frækari eru álögur bændastéttar erlendis, og opinberar þarfir þar, bæði með hennar útgjöld, skuldverk og herþjónustu, til þværrar sérþværr sveinbarn er þar strax við skinnina í bók innskrifad, og kallast síðan, þegar varid er nóg til þess, um 8, á stundum fleiri ár, ásamt öllum borgurum og handverksmönnum, til herþjónustu, og annars sífeldt, þegar á herlidi halda þarf, sem opt er þar, þvar fridarins heill er svo stopul; líka til árlegrar landvarnar eins í frídi; sjómenn og til skipasiglinga og sjóbernadar; en — auk þessa liggja þýngsla-quadir margar og miklar til Konungs og húsbanda þar á fleirstum bændum; þar verða og jarðar-skuldir, skattar, margir tollar, þýngbær sakamála kostnadir í sjólmenni, þvar margir verða glöpmenn, líka

vegabatur og fótækra framfæri ádragsfamsari, og hefir þú lesid í Klausturpósti No. 5 fyrir 1820, á bls. 84—85, að engu færri verði þar olmusu þurfar eptir tilteolu, enn hér. Þar vil eg því f-dur halda rósemi mesta í Bænda-stétt eða velgengni, enn þótt lítið sé og um þessa síðari — eins þar, í sumum æðri Stéttum. — Fótæktin er hér að sönnu eða almennari í öllum Stéttum, og yfir þessum eru svo fáir, sem alls engir teljandi efnaðir til hér á landi, sem leidir af hardindum vors lands, lítilli frjófssemi, bágrri vedurátt, en þó einna helst af bágrri stöðu vorri og óhentugleikunum að vixla oss hagnaðlega vörum fyrir nándar synjar, og framfær þessar eignast nokkud afgangs; samt verða efni og velgengni, eptir tilteolu, hér helst að finna í vorri Bændastétt; hennar rósemi, frelsi og farsæld er þessvegna vissust; því að loknu því litla útsvari, sem á oss bændum hér liggur í samburði við bændur erlendis, erum vör að öðru leiti einhverjir þeir frjálfsustu menn, sem jarðrættid byggja, megar þjóna oss og vorum algjörlega og kósumst ekki til þingla vinnu fyrir aðra, til langframa, ófeynis, ekki frá fjölskyldu og óframfærdri ómegd, húsum og heimilum til leidangurs og hernadar, eða til að slátrast í þeim líti og fénadur, sem opt er annarsstadar, heldur erum vör vorir eginna Herrar og sem Konungar þvert í sinu húsi, bítar og andvara-lausir um allt og fyrir æðri Stéttum, en lífum sem í

Brædra félagi með þeim, meðan vel gegnum
þeim fáu skyldukæsum, sem oss mæta af yfir-
höðnum, gjöldum hverjum einum sitt, og breyta
um sem ráðvöðum bændum somir; heidradir
verðum vær þar við af öllum góðum og skyn-
semmum yfirmönnum og jafningjum; þá minn-
ast þínir með áuægju, að stétt bænda er hér,
sem í öllum löndum, þín uppbyggilegasta og
mikilvægasta, því þú ver og rættar landid,
bregur braud og upphelði að úr hafi, jörðu og
af quíflénadi, forðorgar alla innbúa lands, þess
þnejd og óvæsa gamalmenni, forðorgar allar
þínar Stéttirnar algjörlega, hverjar til eru
einungis vegna bænda-stéttar og almúga, en
værn óþarfur á þessara, og ega því vorri stétt
alla sína tilveru, forðorgun, völd og upp-
hefð að þakka. Sjálfir Konungarnir hafa
þaðan, og frá undirgefnum múga hvers lands,
alla tign sína og mækt, þeim af þjóðinni veittar
til Stjórnar-naudsynja og þenni sjálfri til
góðs; þú svíptir þá aptur léntum völdum, þeg-
ar misbráðud verða, þvar uppá Beraldar-saga-
an telur nóg dæmi forn og ný. Vor bænda-
stétt er því undir eins jafn heidursverð þínum
öllum, sem undir rót þeirra, hverjum í engu
sómir að þroka sér upp yfir oss, halda sér ein-
um heidur bera, en vorri að eins vandvyrðu
og undirgefni. Telja mætti og land vort öll-
um aumara, ef frek evs hundrud Embætti-
ismanna, sem þér finnast af 48 þásundum inn-
búa, ætlu ein heidur, vegna uppheldar þeirra;

Skilinn — þæ sem opt verða ná spurnslug um, hvert sérhverr þessara 200 vinnur framur til hans, ellegar jafnt hinum?

Gud er allra vor Fadir, hann úthlutadi hverjum einum stétt og stand, eins og hann fann best henta; öll stönd manna eru fyrir honum jafn virðugleg, honum jafnt um öll hugad, svo er eg svo þér einninn vitrum og góðum Xsimonnum, án dramblátis, að vera sinnudum í þeirra tilliti. Dýgd og dýgnadur í bænda stétt eru þeim jafnvirðt og fjör, sem í öðrum, erfidi hennar og sérhver nautsýnja vinna heidursleg. Móses smaladi hjá Jethró, þegar Gud kalladi hann til frelsis og forustu Ísraélita frá Egyptalandi. David Konungur geymdi fénað fædur síns Ísaf, og var frá hirdara störfum af Gudi fjörinu til Konungsstjórnar, dvaldi um hild í yfirlæti við hird Sauls Konungs en veit þadan heim aftur og lét sér enga lægngu þykja sýslamennsku á nð og varð síðan Konungur. Kristur fjörir Postula meðal físki-manna, handverks-manna og umfömultrilla. Cicero segir: að gamlir Rómaborgar Ráðherrar, þá verandi drottmar mílita hluta jardarinnar, hafi enga lægngu fundid við jardyrtju störf, og að L. Quintus Cincinnatus hafi verid við akra plægingu, þegar honum bodad var, að hann fjörinn væri effri Einvaldsstjórnari (Dictator) Rómaveldis. Xenophon taldi það (í Búnadar-bók. sínni), einna konunglegast, að vera á

þeggjusamur um góða jarðarrækt, og Cicero
 segir: að þegar *Lysander*, hinn frægi Hers-
 höfðingi *Lacedæmóna*, færði *Cyro* ungtra *Per-
 sa* Konungi, stór-gjafir hinna, hafði þessi leidd
Lysander um aldinga-ða sína, og sýnt honum
 þeirra segurd. Að henni dádíft *Lysander* mig,
 en þó mest að hugviti og sníld þess, sem vitad
 hefði ellu svo vel í þeim nidur að skipa og snie
 að loma, bæði til gagns og til gleði. „Það
 hefi eg sjálfur gjört, quað *Cyrus*, og plant-
 að mörq þessi er með egin höndum.“ A!
 er svo? sagði *Lysander* og sfodadi hann frá toppi
 til tåa. Hverju máttir þú, sfkhdur purpura
 og ljómandi Fráða, gulli bláðinn og gimsteins-
 um, vinna að aldingarðeyfju og verja hær
 Konunglegum höndum til trjáplöntunar!
 „Súrdar þig svo á því? ausaði *Cyrus*; þó
 sepi eg það latt, að aldrei setst eg svo að
 berði, þegar heilsa leyfir mér, að eg ecki
 hofi ádur unnid mig sveittann við einhver
 storf. bænda yrkju edur annad erfíðisamt
 umstíll, við hverju eg hlífi mér alls eckert,
 en hefi stémtun af því.“ *Lysander* tól í hönd
 hans með furdun og málti: „þú ert sannfar-
 scell maður, *Cyrus*! því hér er dygd heill
 þinni samfara.“

Má sfil eg, Fadir minn! tól þá Zelgi
 til orða, því þér kusud yður helzt bænda-stett,
 sem vel máttud ædri hljóta, líka að hán verð-
 ur fleirstum affaragóð og hœttuminnst, sem vel
 fer að ráði sinn og ecki ratar staklega ósjálfs-

ráða þhamngu, sem henda má í hverri stíð,
en—því viljið þér þá troða okkur Magnúse
Franda í adrar, við hverjar margt er vanda-
ræðasamt, líttillar ánægju og lítils uppheldis von
við, fáum vnyðing meiri vls, en mörgum hætta?
henrist mér vilda við Prestum hnytt, líttill af
þeim og þeirra þénningum gjört, líttill og lí-
legt og með ólund og eptir-rólum allt við þá
af mörgum láttid af hendi, svo ekki er vinnu-
andi til vesælla brayda þér, að meltafi hfr lær-
dómi alla afi og blida þeilsu-tjón af, eins og
þér segid þonum opt samfara; blida þálfann ald-
ur sinn braudlaus; uns nokkurt fæst, byrja þá
máste með 5 eda 10 dala braud á hjálkum,
eda Capellans þjónustu, og enda máste af-
gamall með 20 eda 30 dala braud, því heppni
er mikil, ef betur audnast, og er þetta nú vinda-
orðid vinnumanns kaup. Mun og lítt af þessu
að þenna gömlum hundi að firja, eda mér
látinu og ennur rángumál og margvísleg fræði,
heldur til gömlum nú að byrja fyrst, 15 vetra,
með bókinentir, að falla má, þó lært hafi eg
að lesa og Kristinnðóm til firmingar.

Ecki mundi eg lærðóm þinn ítelja, Zelgi-
minn! ansadi Sjálmur til, ef eg ekki þeckit
þjá þér bædi allgóðar gásur og námshfi, lílla
göða eird og sinnu við allann fróðleik, sem eg
opt þessi fundid þig sjálfkrasa sólginu í, og því
ekki heldur aptrad þér að nema. Tel eg með
alburinn ekkert enn af þér setid, bædi af því,
að þörnum ferri er gæðfællid og náttúrlegt að

Þáldast sifeldt á þrum úngdóms alþri yfir lær-
 dómi, líka er á þvöf skeidi eind og greind fleirstra
 minni, en þegar hverttreggja ver med árunum,
 barna aldur og barndómsæði er umlíðid, en
 laungun ver og íþugan ad verda sem fyrst ad
 manni; enda er ellum únglingum þollast upph
 heilsu og velgengni í framtíð, einsum þer þjá
 oss, þvar uppá lítið brand eitt í embættum
 þyggja er, og lángt fleirstra ad bida, ad venjast
 við ell bænadar störf ásamt, svo þeir eptir á berí
 vit á og kunnáttu til ad sþra egin báum sin-
 um, þjargast við þau, þá annad þrhtur eða
 þregðst, eður meðfram til styrks, eignast verla-
 vit af egin reynslu, svo þurfi ecki ráð til þjá
 sinna ad sálja, en sáí sjálfir í viðlegum gripid
 þendi til með, sér til heilsubótar, skémtunar og til-
 þrengingar med störf, öðrum þar þjá til kénnslu
 og loslegrar fyrirminðar; þygg eg nú þvert lær-
 dóms ár þitt med aukinni greind og eptirþánka
 um þína ákvördun og komandi manndóms æfi,
 verda mega þer við 2 á úngdóms skeidi, þá
 allt þetta er stöpul næsta, og þig enn med
 góðri ástundun allvel lærðann verda mega eptir
 10 ár, þegar þá fyrst þá embættisfar verda
 ur ad aldri og lögum. Hvað vandræði
 og litla ánægju eða þyrðingu af fólki við
 kénnidómsstétt áþræir, sem þá tilnesindir, þá
 er eckert þvillst ad bittast fyrir vitraun, ráð-
 vandann og dugandis mann. Vandræðin enge-
 in eða þáttan þeim, sem vel er fær um ad
 hliti og vilja ad gagna embættis stöðu, stant.

sem ber; dnægjan mikil þeim vís, hverjum og
 id samvissu og annara loflegt ríni ber, ad
 honn ræki trúlega og vel fall sit, en þeirri
 flýduræft er allra góðra manna sérleg vörðing
 samfara. Hvers stand og hvers embætti má
 og heidursverdara heita, hvers dnægjus og heillas
 samara, enn þess, hvern Gud og náttúran
 kallar til ad fullkomna sína egin sálur med lærs
 dómi og hyggidum, sem adgreina menn frá
 dhrum, og til ad leida fjölda meðbræðra fram
 á veginn til fyrirsetts fullkomunnar tafmarks.
 vort óðaudlega anda? þans, sem ber veila í
 mind Guds þér, en stundar af alúd og á ad
 stunda, ad ná æ frammar þans. líkingu? þans,
 sem léppist eptir med upplýsingu og dýgd sjálfs
 ur ad rata og ad leida sem fleiríta, þans lénnu
 lugu og forsjá á hendur falda, fram um sannu
 ann heilla og heidurs stig, til dýgdarinnar æ
 varandi fullfælu? þans, sem med iduglegum
 upplýsandi lénnungum vísar fátrodum eda anda
 vara og gálausum frá villustigum til sannleik
 ans vegs, lénnir ad meta ráðvæðni, síðgæði
 og dýgd, sem ber; ad adgreina þær frá lostum,
 ad enda þessum, stipta fríd, rósemd og almenn
 lugs heill, gjöra þetta stundlega líf mönnum
 hægjufamt, eda vidumanlegt, jafuvel í mædu
 tilfællum, þið komanda vonarfullt og æffilegt;
 enda sorgum og þrigd; styrkja og endurbressa
 fallinn hugmód; qveikja huggindanna líbs og
 átreifa þess geistum mætt í fátredisins mykri;
 ymunda sálir og síði manns, ad Orpheus-
 er

dæmi, við hvers bljóðsæra saung eifur og steinar fóru á Eirell, en óarga óhr urdu tórn. — þ. e.: óvígðvæmir menn og illa síðadir víf-
 utu við og betrudust — í vitrar sálir og vel
 uppræddar með gæfum og góðum situm? þar
 verður þvít sjórnin best og almennings heill mest,
 hvar upplýsing og sjórnssemi æ haldast í hend-
 ur; hvar trúarbragða og síðgæðis- lærdómar
 ræfiseiga innþientast hjertum manna til að aptra
 þeim frá lestum, en umminda þá í dygduga,
 duglega, þyggna og góða þegna, svo að trúar-
 bragðanna sjórn drottini framir enn leganna
 straffs ógunn yfir mönnum. Verum verlanir
 þessa tignarlega falls, hvar þvít hjá oss er vel
 aðdugad, saman við líf og ástand villtra og ó-
 síðadra þjóða í heiminum, hvar fáviðsta og með
 þenni mörð og rón og mörðeldar og allir lest-
 ir enn þá drottina, líft og fyrrmeir í heidni,
 og nokkrum síðar í landi voru; fölla líft ein-
 tómrí ángist, órða, þættu og smán, sem er vífs
 afleiðing af blindni og fáfærði, eða við þeirra,
 hvar að sennu fríftid nafn og trú þeirir að inn-
 leidd sé, en þó blændud megnri hjáttu og þvít,
 er vör víflurærdóma neþnum, og sem þeirir svo
 margfalda óþeill í fylgd sinni; en þá lærum vér
 fyrst réttar að meta naufsyn og verdugeifla
 Rénnidóma; stíttar, að unna þenni lofs og
 sannmála, og að heidra þana, sem ber. Að
 þenni af mörgum er þakmælt, er optar vottur
 annaðhvort dramssemi, sem illa þolir og aldrei
 lípfast við áminningar, ellegar veifa fríftinn;

dóms, ódýgða, gárangastapar, þvits og þsvinnit, hverjum öllum viðqvæmt finnst að snortin séu gemul flækja-laun, en sem þó þreinsast og læfnast þurfa, svo að spillling þeirra eeki dreifist víðs átt. A flundum má kennaenda misjöfn breytin votta litla embættis rátt, lærdóm og dugnad og lélega fyrirmynd hjá þeim, sem vera ega annars ljós og leiddogar, en þá er sá brestur óvænt einstaks manns, hvern varast þarf, en eeki Stettarinnar, sem ætld er hjálf þeidsverð, hvert heldur Sófna Rénninganna, sem til uppfæðingar þeilla Safnada — hveira fleirfir tefjast verða við erfðis störf og bjargræðis áttvegur frá egin mentunar idjum — verja ega tíð sinni og gáfum til umbunar fyrir þegin laun þeirra og braud, eða sem Skóla-lærdóms Rénninga, hvar mentunar grundvöllur verður hjá ángdóm landsins lagdur, svo að hann verða mætti vonarfullur stofn til þess Fræðara og Embættismanna í framtíð, öllum þess innbánum til þeilla. Ó! það tignarlega, en vanda- og mæðufamað, allrar æru og ástar verdugt af öllum þyggnum mönnum! Sé þvi vel addugad, má það öllum völdum og lögum framar leida menn til skyldurættar og dýgðar, og minna góða og farsæla innbúa landa. Það orkar þá að umminda skynlausar mannesstjur, sem dhr, í þyggna menn, lít og Pétur Mikli Keisari stærði sig af að þafa gjert ár sinum villisidudu Rússum. Sé þvi Bænda stótt heidursverð og uppbyggileg, sem ádur er sýnt, þá er þessi það allr

eins, en jafna rósemi, frelsi og velgengni
 tel eg síður við þana víska, þarad hán, aul er
 vísismuna, með hverja hán á sammerkt við
 Bændastétt í tilliti til lífs uppheldis, er, að
 frelsinu til, talinsklud af þorsum margra und-
 irgessinna sérhvers Kænara, og af sífeldum em-
 bættastorsum, en undirlegd óviturra og hrecks-
 vísra manna ofund, álasti og aðfíndni, alloft á
 stöðulaust, og þar hjá margfeldu ónæði, fram-
 yfir Bændastétt; uppheldis tillög fyrir fleirsta
 reynast þar þó sár, ríðir hér í landi, og hjá eng-
 um ofundarverd, en verdugleika fleirstra þeirra
 ósamboðin, svo margir verda opt að gegna em-
 bættis físlunum með andvörpun, og mætti
 ofunda Bændastétt, væri ofund eðli argvítug-
 asti og arðlaus löstur.

Þá held eg verðslega og læfna-stétt þess-
 ara lakasta, sagði nú Magnús; bæði kostar
 hán velfleirsta mest, þar sem allir, sem til nöck-
 urs frama komast vilja jafnt öðrum, mega kúld-
 ast við údragsamann lærdóms undirbúning til
 þennar innan- og utan-lands, með Skólagangi
 og sigllingum til Háskóla-mentunar þar á of-
 an, opinbernar yfirhefslum og morgum prófs-
 um um lærdóm, hver á stundum misheppnast,
 ega síðan ördugt með uppheldi líffins, opt í
 morg ár, uns eitthvert vesældar braudid fá;
 safna á meðan og til alls þessa lærdóms botn-
 lausum fíldum og eta þaradalki át gjervalla
 arfa sína, þvar nöckurra er von, koma síðan
 vísnaftir heim aftur, allspurfar og uppá alla.

kommir; fellur þar við strax á marga þá ríð,
 sem þurfameun; þeirra lagastjórn og lögsögn
 verður, að segn og að vonum, grunsöm eða lit-
 til og lín, þar sem við marga lánardrottna er
 að skipta; allir átelja embættis, verk þeirra,
 hversu litilfjörleg sem eru og hlæpa með röð-
 búrð um þau til Amtmanna; Landsýfirrettis-
 inum fá þeir aldrei til hæfis gjört; hann ó-
 nhtir og sektar opt, sem sjá má nú af Klaustra-
 upóstinum, dómsverk Undirdómara, og þess-
 ir Dómar birtast þar nú á prenti, svo öllum
 verða þeyrum kunnir, en — mált er, að Yfir-
 menn séu opt ósparir við þá með ádeilur — er
 því þágbært að búa við þau sultarbraud, en
 þoggja, sem embættismadur, álas, aðfinndi, jag
 og áljærur af Yfir- og Undir- mönnum, og
 finna eg nú satt, að sælust verður bænda-stítt,
 eins og þér sögdud fyrri, Gadir minn! því í
 Landsýfirrettinn komast fáir, enda mun þar
 frammar þægd enn braud mikit, að segn, né
 heldur í þonum öll farsæld finnast. Um Lækna-
 sala eg ecki ord, því aldrei mundi eg Læknir
 verða eða til þess hæfur; enda þeyri eg sagt,
 að þau embætti séu erfidust allra; stíti fyrst át-
 sálar- og lífhama, freptum, eins og lætur að
 líkindum, þar læknar aldrei fá rö fyrir ferða-
 legum til sjálfa nótt og dag, hverju sem víðra-
 ar á öllum árstimum, þér í harðvidra pláka-
 um; mæta þó lítilli aðhygningu, þótt og um-
 þan allvöð, en því meiri vanþótt og álast,
 lúðist þeim ecki að rétta við líf og heilsu þvers

eins, sem þó ekki er í Lækna valdi; þó í fáu sér ráðum þeirra reglulega fylgt, er þeim samt eignaður dauði margra og heilsufloortur, hverfu þó læknanleg mein, sem víð er að fást ellegar ósigrandi orlog aldurtíla. **E** lofid mér því, Faðir minn góður! að verða bóndi, eins og þér kusuð fyrir sjálfann yður, og hann Jón bróður, ellegar komast í verðslun, sem ég sje margan á fýfir til, edur að minnsta kosti verða þér einhverr handverksmaður, því á verðslegann og Lækna lærdóm lífst mér nú ekki.

Satt er það, ansaði Sjálmur til, að svo nauðsynlegar og uppbyggilegar eru Kaup- og handverksmanna stéttir í hverju landi, að án þeirra fá fæst lönd stadið og enginn nema með basli og vandræðum, jafnvel þau bestu lönd ekki, sem dæmin og sagan sýna frá villisjóðum; eg vil nú til merkis tilnefna einungis eyuna **O:Thahiti** í **Australlu** eða **Sudur-Indíum**, þessa jarðarinnar náverandi **Paradis** að inndæli og frjófsemi, sem fyrst varð fundin 1767, en — þar var þá alls engin Kaupverðslan, en vandræði mikil með allar smíðar og fleirstar handidur; idjuleysi, vellyst, þjófgefni, en annars góðsemi í fleirstu, drottunðu meðal hennar innbúa. Kauphöndlan bindur þjóðir og menn í viðskiptum hverja til annara; flytne á milli og útbætur nauðsynjum, dýrindum og náttúrugjöfum allra landa; veitir fátakum vinnuvist; augðar marga; enkur sæld og yferlæti stórmenna; ummíndar lausast, vinnu og varu.

ing bænda og handverks-manna í að eður
 aðrar nauðsynja- vorur landa; færir sér hver
 náttúrunnar ágæti hörna veraldar á milli; en
 handverksmenn klæða oss og fíhla; gjöra hý-
 ðhli vor glæst og yndisleg; báshluti hægðæma,
 dhymata, ljómaudi og girnilega; auka líffins
 inndæli og hagræði, forþorga grúa jarðarþáa,
 með um-mindun náttúrunnar einföldu efna í
 kunnstverk, dhégripi, vinnu verkfæri, sem ljetta
 mönnum þungbærast erfíði og hlæða fíip Roup-
 manna handverka varningi, hverjum þessir
 víska síðan með ábata í að og braud meðal
 áttenda. Báðar þessar Stéttir er samt, sem
 undirgefnaar vinnu-stéttir og embætti-lausar
 að álita, sem eina, nefnilega: borgaralega
 stétt, og hja oss, vegna fæðar manna í þessari,
 sem grein bænda-stéttar, þar báðar þér opt
 finna hjá fleirstöllum sambundnar til framfær-
 is. Þess vegna verður nú bágð að segja, hver
 Stétt af öllum veglegust sé, nauðsynlegust, þeids-
 urlegust og best, því allar reyna lofsins jafna-
 þniðfandi; allar mída til fullkomunar, inndæls-
 is og þeilla mannlegu samlífi, og haldast til þess
 físturlega í höndur. Annars aðgreinaast allar
 Stéttir í æðri og lægri, svo að þessar nefna-
 ast lægri, sem mída til vinnu og fjárabla og
 notkunar náttúrunnar gæða; til atvinnu abla
 með erfíði og veraldlegu umfíli, hvar að láta
 bændaþvinna, kaupþöndlun og handverk, sem
 allar mída til að þvinna að og líkamlegt við-
 ærværi;

urværi; en æðri Stættir fallast þar, sem verka
ega til manna samllfis heilla med vitsmunum og
þynggiðdum, med mentun sálarinnar, betrun síð-
ferdis, til vörðingar fyrir réttindum annara,
laga og lífvernis skýldum, eda med þeckingu og
bráfun náttúrunnar medala, til vidrættlingar og
verndar heilsu og lífi manna, þvar med allir
Lærdóms-menn, geistlegir, verðulegir og
Læknar teljast.

Ad Magnús minn stuggar vid lætning-
um, furðar mig, því þó satt sé, ad mástæ-
mestis og margfróðs lærdóms vidþursi til ad verða
góður lættr, og til þess, ad þafa med alúð
lært ad kynna sér, ransaka og reyna náttúrunn-
ar margbreyttu gáfur, þeirra edli, samsetningu,
verkanir og orsakir þær, sem trubla þennar ordu,
orsaka breglu, sóttir og dauda, og meðal til ad
laga þá fyrstu, en eyða sóttum og afstýra, og
þar med sýribýggja dauda um heild, er þessi
lætninganna velgjörð einhver þin dharmatasta vid
mannlegt líf, med því þetta sjálft og heilsan —
án hværrar þér alls eðert fær mannitium yndi
í heiminum — er þonum af öllu þér dharmatast;
þess tjón þinn löngmesti missir og þið þýngsta
straff. Góð heilsa er því uppsprettu-sind þelze
til þessa lífs ánægju; því, vanti þana, verða
vald og upphæfð, gáfur og andlegð hverjum
manni léttvæg; allt þetta, sem sis og þegómt;
lífið sjálft ad þýngsla býrði, en daudist þá, eins
og Shrak segir 30, 17.: „betri enn sjálft líf
er þú

edur sífeldt Fránkdæmi," þó vill hann og 38, 1—4: „ad Læknar heidrist, ad læknislist kemur frá þeim hæsta, sem lætur læknismedol af jördunni uppspretta.“

Þó eg nú vidurkenni naudsönn og nýtsémi borgaralegrar Stéttar og eins Lækninga, þá eg samt heldur telja sír enn í, minn fjari Magnús! ad þú girnist Lækna- Raupmanns-eda Sandverka-stéttir; þá fyrstu ekki, vegna þess, ad þér mun þykja erfíðt ad óðlast, eins og mér er ósvaríð ad kosta til mentunar þinnar í læknastæðum, svo ad þú verdir fullnuma, og báðir megum vid sámd, en aðrir gæfu af hljóða; þar hjá þess, ad eg hygg tvíshnt, ad þú eirir vid þá stétt, og verdir madur, ad heilsufari, til ad taka þennar mæðum og ástítum — en einfanlega þess, ad eg þekki almenningss ofstilla traust til Lækna og hirduleysí hans í ad fylgja heilæðum þeirra; en þar á mót, ad samt er hann fás til ad velta skuld sinnar vanráttar uppá Lækna, vanþacka þeim og eigna Lækna ódúgnadi litla þeppni, sem þó leidir náttúrlega af stíllí eða breglulegri meðala bráttun, þegar þau ekki strax í bragdi fá sjálfðóminum afstétt, þó annaðhvort sé, hins vanrátt eínni ad kenna, ellegar sjálfðómsmeín séu þess edlis, ad ekki séu mennunni unnt af þeim ad lækna, en umbuna þar hjá alla mæðu Lækna optar þráflega enn mannlega, hvað allt þessir denst margs Lækna óhyggju um sín embættisverk, sem gleymt þessir aðri fjöldu sinni um þau, þvernin sem þegin og

Umbunud verða, þeirri nefnilega: að verja með allád allri vitleitni til að fá létt þjáningum með bráðra, vandrættum sem fleirstra heilsu og lengt þeirra líf, til þværrar samvitsku viðgæmu skyldu uppsjöllingar Rónungur felur þeim þegna sína, en þessir líf sitt, velferð og heilsu. Mikill er þó áhrýgðar hluti Læfna, að ekki tapist mönnum þetta, þeim í lífinu dhræmasta og þeim fyrirséðaða, fyrir vandvitsku og hilduleysi, sem þá verða má mörgum að bana.

Frá Raupmanns stætt er þér sjálfráðid, vegna efnaleysis. Dæmin sýna, að Raupmenn þér þurfa þau mikil til að fá þværráð eigin höndunum með krapti; en að vinnuvist við Rauphöndlun tel eg þér hverki meiri frama, verðugleika eða heill, enn að hverri annari; mást í þinni meiri freistingar tilefni, að verða ofstjótt efnugur, hvað mörgum þessir að falli og vansa komid; enda er velt vera, sem vólubein, við vistir þar, og vandt ærid telur Sirak 26, 27. Raupmönnum svo gæti sín við rángseleitni; en — þar hjá stæddir á margann verðslunarmann, hverjum luckan um stund latur að lyndi, ofmikill gróðahugur og ágirnd almennast, ofmetnadur af audi sínum — þó með ástæðum telum alloppt, meðan vandsæð er hvað hann sýndlaust á — eins og ef þessur fengi stætt sig af glæflegum sódli og gullblöðnu lendveru; meðfram leidir audur margann þeirra til óþófs, vfiðlægis, munadarlæsis, á stundum jafnt Furstums

og tignustu stórhöfðingjum; en þar sá af audnum lánada dhærd verður egin verðugleikum fráafílin, en þó útdragssöm, þefir þán mörgunfvo í bráða þæsti þollvarpad og minnt þessa Stétt um seinann á, að hennar lucka stendur æ á vðrum fæti og á valtri rønd vakurs hjóls, svo ecki veit fyr enn veltist um og þán vendir þolli til jardar; þefir þó margur forgæfins reynt, þá framt sökti, að festa fót hennar fyrri með hardhugi vid sátæla, rángsleitni í viðfíptum og vélabregdum vid lánardrottna, og endad, ærulenfi næfst, eptir allt yfirlætid, vid aumara volsædi og vanfemd; enn ádur reyndi. Er þá betra minna og jafnara; meira þó f og flíllng; minnng sinnar sennu stödu og betri forfjá. En— þó eckert af þessu brestu hjá göðum og gætnum Raupmönnum, hvar vid- þeir abla fæe sanns heidurs og egin verðugleika, í stad þeagbómlegs þejaðs og fordildar af fvipulum andsfengi, hverjum betur væri varid til almennings þarfa, mæta þessari Stétt opt svo mör og stórkostleg ófjálfæad óþappa tilfelli í strídi og fridi, að sá verður opt í henni ólmusu þurfi á dag, sem í gjær var vellandugur. Og vil eg þvi, að þá, minn þjæri Magnús! aldrei ófíe. þer að ega lucku þína á svo veltum fæti, heldur fótfastari, og heldur fæadae eins og arðvonnar minni; líka er verðslunar form þessa lands, nú sem stendur, svo lagad, að litla þeill þvæ af þvi leida landi vörn.

Handverk veit eg nú engin lítleig hér í landi til að ávinna þér fé og fægd við; nema ef verður Gulls- og Silfur-smíði, og er þó vandfjed, fyrst hverfu lagadur þú yrdir til þeirra smíða, en Klúdrara fordast allir sem Vest; Þar næst, hvert framur verður nokkud hér til að smíða úr, þar mestallt silfur er þorsíð burt úr landi voru edur og uppsmíðad, á meðan lítid edur ekkert fæst eða flyst inn aptur með kaupverðslun, en gull má svo heita, að hér aldrei sæist; og lofsins krefur þetta smíði, hvert margur tortryggir, ekki einungis sérlega ráðvanda menn, sem með samvitstu viðqvæmni skipa réttilega við fólk og vanda það verk sitt, heldur og þá, sem ekki eru svo viðqvæmir í lund, sem eg hygg þig verða, þó meingadir yrðu af svikum og folsun silfurs eða gulls — sem er annars saknæmasta og skammarlegasta böðtámal — nema góð samvitsta ætíð vitni með þeim, að verk þeirra standist sérhverja prófun annara Gullsmíða. Ullarvesir eru nú þegar í hverju húsi, og lítid, nema fyrir sjálfann sig, vordid við þá að vinna, einkum þegar ull og dúfkar gjörfalla í verði. Skipa- og húsa-smíði fæst margur við, og er forþenustan við það, eins og við Sníðkaraverk, hér sár-rlr og stopul; þelzt um litla þrid litillega við Reykjavík bundin höppum og glöppum; en líf handverksmanna ætíð þar verða mörpum útdrags og freistlinga; samt, svo engir standast þeir við það eitt, en eru fleirir á hjarni; og ræd eg þér því fastlega

frá, að stofna lúðu þína á þeim hjatgræðis-
vegi einum; þó vissari tel eg þana við bóndas-
bú, ef forsjáll maður þó séhrir.

Þá er nú einúngis eptir að tjá þér, fjari
Sonur! þó eg stæf uppi lærdóms frama
þínum, ef sfs mætti þú nærir þonum á síðan í
verðalegri stætt, hverri þú hefir þó svo mjög
hallmælt, en eg vorkenni ángðómi þínum, þó
misdæmie um vörðingu hennar og heill og
vil eg nú gefa þér þar um eptirfylgjandi huga-
vefjur:

Hjá þér hefir eg opt með ánægju fundid
bæði góða greind og eptirþánka, þar hjá sam-
bodnar námsgöf, en hvað mig gledur mest,
góðvilðarsamt hjartalag og sinnugt fylgi í öllu
um þínum fyrirtækjum, og hugdi eg þig þó
eckí óhentugt efni í Valde-mannu eða Dóms-
ara hér á landi, ef andu hærir til þeirrar
menningar; en, lík þó eg hverki nemti né má-
sfs dugti sjálfur til að gagnast fósturjörð minni
ædrufsi, ena lítillaga sem bóndi, þæktist eg vel
þafa bætt henni upp ódugnad minn, ef eg fengi
þá ánægju, áður enn eg den, að vita mig leifa
henni þrjá efnilega sonu, einn í hverri af þrem-
ur hennar fjölfrúdustu og uppbyggilegustu
stættum, og sei yður þar orðna að gagns menns-
um. Þó eg eckí þræti þessa, að sumt af þó,
sem þú taldir gegn verðalegri stætt, megi þér
í henni frækari áhyggju og brósemi auka, enn
við bóndabú eitt, eins og Jón girnist, einum
þegar slippur byrja átt embætti og varid hefir

litilli arfsvon til mennunnar þér, her samt að gæta þess: að sá er ekki verðleifurinn mestur, að vinna hér allt fyrir hægd og fé, því það síðara viðfémur ekkert vorri persónu, atgjæft líkhamans eða mentun sálar vorrar, heldur enn hásaþeld einur, sem við oss loda, en Þorsjóhns in sámdi menn ekki með góðum gáfum sálar, til að vinna hér einni hægd vorri, en öðrum lítið gagn með þeim, þó, með nokkru meira andstreymi, þar til fullfærir séum, því það gengur ómennsku lífi nærst, þegar gáfumenn svo grafa pund sitt í jörðu, til hvers það þó ekki var þeim í hendur fengid. Anægjan yfir því meira góða, sem duglegur maður og fjölskrúðlingur í æðri Stétt útrétt fær landi og lóðum til góðs, frammat enn þeim í lægri, og fleirum til gagns, umbunnar og þá mádu, er æðri Stéttun fyllgir, og meðvitund sá, að hafa þannan komist vorrar hververu áqverðunar tálmarfi sem nærst, til sameiginlegra heilla, gjörir þana miklu léttbærari.

Tígnarleg er áqverðun þess unga manns, sem kalladur er til að nema og æfa Réttröslina í veraldlegri Stétt, og með henni til að gefa Guði, Róðumyn sinn og sjálfum sér, það sérhvert þessara á skilið. Sú dygd innibindur allar aðrar, því að vera réttrösl og að vera dygdugur, er eitt og þið sama. Fleirstar dygdir aðrar grundvallast á vöru egin náttúru; Réttröslin ein á sálarinnar fullkomun, sem einungis lítur á það vera þér, það

rétt er, hvað sömasamlegt, en ekki hvað gæðfelbt
 er, edur hmsum ardsamt og gagnlegt. „Sá —
 „segir *Cicero* — sem öðlast þessir svo mikla og
 „háleita sálu, að hún með jafnlyndi litid fær
 „líf og dauða, auð og erbyrð, og heldur fast
 „við ráðvæðni, í hverri helzt mind, sem hún
 „hirtist, þessir þar með svo ljómandi dygd, að
 „öll veröldin má dást að segurd hennar. Þær
 „unnum jafnvel dygdugum manni, dænum
 „sýrile mörðum árum, þegar vér lesum æfisegu-
 „þans.“ svo lifir enn lofseigr *Aristidis* hins
 réttláta, frá því Athenuborgar-menn, allie-
 sem einn maður, fjöru hann til að dæma um,
 hvert fallast skyldi á ráð *Themistoclis*, sem þessi
 stjádi fólkinu á miklu ríða, en quadt ekki mega
 opinbera það, þar framkvæmd þess yrði að þess
 svo að enginn af vissi; stæð því uppá, að þeir
 lýsu einn mann allra vegna til að dæma um
 ráðið. *Themistocles* kalladi því *Aristidem* affid-
 is og stjádi honum: „að sér þakki gott ráð, að
 „brenna upp allann herflota Griekja, sem lá í
 „nærstu þessu, svo Athenuborg yrði einvalds
 „Drottning alls Grieklands.“ Þá snérist *Ari-
 stides* sér við opur til Athenumanna og sagði:
 „að í raun reitri væri ekkert gagnleggra fyrir
 „þeirra Friðsjón enn þetta *Themistoclis* ráð, en
 „þar hjá ekkert ráð ránglåtara;“ vildu þá
 Athenumenn ekkert af því ráði frammar víta.
 En — því mátti hann ráðið ránglætt, að það
 midadi einungis til að auka velði Athenu-
 manna með brúna skipastots sambundinna víva.

Þeirra, þá í algjörlegum friði við alla. Hans
regla vordist Bretum gleymst þafa árið 1807,
þá danski herflotinn var úr Raupmannahöfn
vandur, frá fríðsamlegri þjóð þá við alla.

Jafnvel heidnir menn vörðu Réttröfina
einna mest af öllu; Gríckir afmáludu hana
með sverð í hægri, en metaskálic í vinstri
hendi; á metin átti hún að veða mál manna,
með sverðinu hegna sakamönnum. Páll Post-
uli segir og, að hún ecki bera egi sverdid for-
gefins. Gríckir sögðu hana vera dóttur þess
æðsta Guds (Júppiters), hverja hann sendt
þefdi ofan á jörðrúki til að verða hér máttar-
stöð veraldar ríkja, bygðu þenni þvi dýrdleg
musteri og tilbáðu hana, til að gjöra þessa lofs-
verdustu og í sambúð manna nýtsamustu dýgd,
sem innibindur allar adrar, meðal alþýðu tign-
ada og elskada. Réttröfin ein létur seg áqvarða
rétt þann allann, sem öllum Stóttum ber,
og hvar kunnidóms áminningar og uppfæðing
eckí orkar nóg til að aptra óráðvöndum frá líf-
verkum, neydir hún þessa til með advarandi
hegningu að láta af þeim; gjörir þar með sam-
lífi manna búið; verndar innbúa líf, æru og
eigur móti óþlútöndum; heldur sérhverjum með
lagahegninga bitta, ef þverfíallast, til að lífa
réttröflega og gudlega í heimi þessum;
gagna krefum ríkisins og landsins til almennra
þarfa; gjöra þvad ber í borgaralegri sambúð og
gjalda hverjum sitt. Veraldar-sagan, einkum
meðal fjörnlausra heidningja og þupplýstra, úr-

málar of þess hryllilega þar margbrenntu eyndir og
 sfelldann hásta, hverjum innþíar þeirra landa,
 þvar Réttslífi eðli drottinnar, heldur stjórnsleyfi,
 eða undirofadir uppá lífi, ærn og eignir, eða
 hvar iðja Njala og Sturlunga of um vort
 egið land á iorneldum? mest um mörðbrennur,
 mörð, dráp, ræn og ríðrasveit í þá daga. Ad
 umgirda þvers eins óhult frelsi og eignir með
 laganna vernd; ad umminda uppiðsfla ráns-
 og óþóga menn í síðada, fridsama, freista og
 góða borgara; ad ala enn fyrir allra samlífs-
 þessum, ángðómssins aðri föstran, mentun og
 réttar forsvari, en sjúkra og þessamanna hjálv,
 er þó landi og lífi sú ómissanlegasta og sú þeilla-
 vænlegasta umföstan, og gjafir valdstjórnar-
 stétt eins heidrada, sé henni með dygd og trú
 þjóðad, eins og hún reynist öllum nandsynleg.
 Þó á nú verdsleg Stétt ad vera þér, minn
 fjæri Mángus! gæðfeld og vörð, ef þér auda-
 ast mátti ad gjöra þig á síðan til hennar hofe-
 ann, og þá ad verast þau morgu stér, á hver-
 jum márgur Embættis-madur hefir í henni
 strandad, eins og sérhverri Stétt er þar
 hjá sérlegur hásti báinn með margbrenntu móti.

Það tel eg ad sönnu bágaft við þessa, sem
 fleiri Stéttir, ef lítið braud, bágindi og skuld-
 ir orsaka hennar. Embættismönnum einhverjum
 verdsfuldada tréð í almennings augum, þvar
 Embættis vörðing þó er þeim ómissandi; ellegar
 freista þeirra á einhvern hátt til ad gleyma ein-
 bættis: eiddi og skyldu, þó þá verður, með

sapadri ráðvendi, gjermist sú sanna Embættis-
 æra, líft og þá adrir í borgara: edur bænda:
 stett hafast glæpi ad, sem fella þá frá ærlegum
 orðstírn og rykti En — eg hefi það traust,
 ad yður Sonum mínum vegni betur, og ad í
 sérhverri Stétt verði ráðvendi og dygdug
 brenni yður ógleymanleg alla æfi, sem eg og
 fædurlega áminni yður um, hver helst lucku-
 skjör, blíð edur stríð, sem yður mæta kunna.
 Munnid þvi, ljæru Synir! ad Guds búi, sem
 votti sig með dygd og ráðvendi eru yður dhr-
 matastar af elni í lífinu, og einka grundvækkur
 yðar heidurs og heilla hér og annars heims;
 en ad andur og velgengni, víska og lærðmúr,
 sérhvert afbragð, snilld og ferdugleiki líffins
 hverfur á burt og gleymist með oss, en dygd:
 in ein deyir aldrei, lifir og hleskar eilíflega og
 gjörir oss þockasala Gudi og mennum. Hún
 er þvi meira verð enn öll dhrd, mæti og andur
 heims, sem allt er foraktanlegt, egi það ad kaup-
 ast með hennar iðni. Heldum ver henni einni,
 tel eg oss með fleirst vel borgid, þó margs ann-
 ars forum á mis; en missist hún, er oss gjör-
 mist allt með henni.

Sá Embættismadur, sem með áhyggju idu,
 samvissku viðvæmni og réttvísi gjörir embættis-
 heldum fullnustu, án manngreinar ástis, hvert
 heldur vinir eða æfundar-menn, náðingar eða
 vandalaufir, háir eða lágir ega í hlut, þarfi
 þvi ekki ad óttast embættis vörðingar ríð, þó
 fátækur sé og margra þurfi, þvi þeir sem reyna

og sjá, að dygd hans og réttvísni er óbifanlega
 staðfest í öllum líffins kelegumstæðum, en em-
 bættis verk hans sinu og vel vöndud, röf-
 sam-
 leg og legmæt, heidra lögsegu hans og unna
 þonum; jafnvel æfundarmenn vyrða hann í hjarta
 sinu, og fyrirverða sig að áreiða edur bakbita
 hann, nema þvi verri mann hafi þeir að geyma,
 og hnidra þeir þá vissast sér, en ekki þonum þar
 með. Margir verða þar ámbót hans vinir, fásir
 þonum til aðstodar, og fðir sem engir ærlegir-
 menn legaja títi, með rögi að rítra og áreiða
 verk hans við Vfirmenn edur Vfir:retti, þvi
 séu þau vel grundud á logum og rétti, blíða
 þeir einungis ósæmd þar af; en ef ólegmæt, eða
 sé þeim hitdulauft brodad af og verði lagastýlda-
 ur Embætta vanræstar, krefur embættis skolda
 Vfir:mannna og Vfir:retta að halda Undir-
 munnun til laganna hlíðni. Þvi þá er lands-
 og lýða heill; annars yrða sérhver rángindi sekla-
 laus, óleg að undirokun, en Réttvísni landflóttá.
 Sjálfir ega Vfirmenn þessir engu síður Rétt-
 vísina að æfa, og standa Gudi, Konúnginum
 og Þedurlandinu, sínum æðri Umhjónarmann-
 um og Vfir:rettum til andvara fyrir gjörðir
 sínar. Þó yfirmenn þvi umbrehti midur lögleg-
 um verkum lagri Embættismanna, þvar lög þad
 heimila edur krefja, ellegar Vfir:rettir dómun,
 er ekki að furða né lasta; þvi umbrehting óleg-
 mæt, stendur þverjum einum vegurinn opinn til
 að leita þar um, með síðsemid og laga röfsemid-
 um, æðri atkvæða og dóma þeirra, sem börnir

eru til þana að meta; en að bálbsta þar um
 við aðra, er rógur, eins nídargur, eins og á
 ráfir heigla á þaf mönnum, er ekki þora að líta
 þá, eða mæta þeim í fyrir, eða við þá, sem fjar-
 lagir eru, til að hrinda þeim af sér. Má og
 vera að æðri mönnum lístist stundum annað, þar
 sínum augum lítur hverr á silfrid, og setts
 aft þá hverki né ósamið neinn fyrir fráleita
 meinsugu í vafamálum, heldur einungis fyrir
 hilduleysi, hreki, rángsleitni og staklega fás
 ljánsku. Ald Dómar hér auglhfist, er hverki
 nýtt né furdanlegt, því þeir eru opinber Ems-
 battisverk landsins Embættis-manna, sem í op-
 inberum Réttum og í Konungssins nafni og um-
 bodi eru settir til þar að skipa hverjum og eins
 um Lög og Rétt, dæma opinbert um réttindi og
 sekt manna, og að birta þá Dóma og dóms-
 verk stu á þingum alþjóðlega; þeir eru því
 enginn heimugleiki, heldur opinber verk, sem ef
 réttvís eru, hverr Embættismadur á og má
 allstadar viðkannast; hvert borgaralegt samfélag
 hefir og rétt til að kalla sérhvern opinberann
 Embættismann til opinbers reiknings fyrir Ems-
 battisverk. Eru Dómar því innbáum lands
 til uppvakningar, aðvörunar og fróðleiks um lög
 og rétt og lagastjórn almennt á prenti auglhfir
 erlendis; en sú auglhfing má þar hjá örfa hildu-
 lausa til betri aðgættu embættisshyldu, en heidra
 hinna verk, sem láta sér þana hugfasta og æfa
 Réttvísina. Hefir Hla hér í landi svo breytt
 verid

verid áður, þó nær um fullar 2 aldir, með
Nfirreftar Dóma.

Hér þaanadi Sjálmur, og quað nógur
lángt vordid Sanital þeirra Gedga í það skipt
um þessi efni.

Nærsta Sunnudag eftir bar á ný fund-
um þeirra saman áti þar á Bjargi, og tók
Magnús þá svo til orða: Þér segdud, Fadir
minu! seinast: að morg hærtuleg skér yrdu í
Valdstjórnar-manna og jafnvel allra Stétta
vegi, á hverjum margur madur strandad
hefði, en vildid að vér vorudumst þau; þetta
mun ecki svo hægt, þó sum þeirra munu blind-
sker, og mér, að minnsta kosti, vandþekkt, ó-
funnugum ángslngi á þessari skérjóttu verds-
legu leid líffins. Allt tjádu þá Sjálmari
þinir Synir hans, og allir bádu þeir þann inn-
lega, að benda þeim til þeirra skerja, sem hann
þekkti hvers þeirra Stett hvað hærtumest. —
Sjálmar tók þessu vel, og hét, að þó leiti sig
þá helzt ræki minni til, að vara pílta sína við
noctrum; skal eg — sagdi hann — tjá Jóni
minnum fyrst þau helztu, sem mér hefir legid
við sjálfum að stranda á í minni Bændastétt,
þar þau eru mér af egin raun lunnugust.

Fleiri bændum enn færri og yfir höfud
Undir-mönnum veit eg hætt við að ofunda
þeim æðri menn af upphefð þeirra, launum og
yfirbodu, telja þá stíð fyrir braudum slau-
vinna, en lífa í idjuleysi, þegar bændinn mið
vinna hafi brotnu, þess vegna og telja allt eftir

þeim af þeirra litlu gjöldum, sem bændur vid
 þá verða af hendi láta; líka verður mörgum
 hætt vid að reijast um þau, undandraga af lög-
 bodnum sýslu-gjöldum, einkum tífund, eptir
 hverri annur gjöld til fleiri Stétta þó fara,
 og verða þanninn til óþíflsemit vid alla tamir.
 Jafningja hinna meta þeir sig af náttúrunni til,
 og svo í heiminn borna, en vinna þó fyrir þeim,
 sem ómegum, og fæða þá; þyggja samt litid
 gott í stöðinn hjá mörgum, sumstadar rángs-
 leitni og ógengni í tekjum, vanvyrðu, dramb-
 lætis vidmót og á stundum harðhygi; óvönd-
 udum almúga er og optar samt að stímpa að
 lærdómi, þyggindum, meiri síðsemi og þreintæti
 æðri Stétta, palldæma og þrældæma margt, sem
 þeir litid sfin á bera, en lífa þar med egin ó-
 svinnu sinni, og á stundum láta aular sér um
 munn fara, að helzt lýsu þeir sér ekkert yfir-
 vald, svo hjá þessum útgjöldum kjæmst, jafn-
 vel engann Prest eða kirkju og engann Læknis-
 ir; og eg þygg þá, er svo mæla, ekki heldur
 girnast neinn Gud. Vidvísjandi er síðir Lærdra
 og Lmbættis manna, þeim ætluðum störfum
 og ritari heill vid þau, vitna eg nú aptur til þess
 er eg áður þar um sagt hefi (síð bls. 14 —
 16) og um farsælu bændastéttar hinum fram-
 ar, eins þvad tó, vörðingu, heilbrygdi og
 frelsi áhrærir. En um naudslyn og verðleika
 æðri Stétta, meðal allra, sem ekki ljósa sér
 aptur heidni og villipjáða vesæla líf, eða ellstu
 forsedra vortta, enn nú meðal manna, sem nokk

urs þyrða Gud, dygd, villsd og komanda líf; eda hér í heimi heilsu og fjer, þefi eg nóg rædt; einniun um lítill átgjöld vor bænda hér í landi, mót annara þjóða, til uppheldis mænum, sent vidhalda ega vörra dhrmatustu tréarbragða; og sdrum mikilvægustu lærdómum vor á meðal, sent þetra ega, fíða, fræða og farsæla oss, vidhalda rð, legum og landastjórn, ala senn fyrir almenns lngs velferlum, lífi, heilsu og mannþelgi, semu leidis fyrir fridþelgi eigna; þafa þar til varid allri ástundun og mestum hluta æfinnar, og af þverjnum velfleirstum embættastorf eda lærdómsa idnit, se þeim ræfílega gegnt, kressja alla þeirra tid, allt erfidi, frapta og heilsu. Þá þefir Róunngur og þjóðar nauðsyn kallad til þessarar forustu og aðstodar; þeim er þvi skylt ad land vort veiti fulla og sðmasamlega forforgun svo ríflaga, ad vidhaldiv þái Embættis álit og skers agleika medal afþhu, en ad sídur freisti þeirra nehd edur sátæft til vanræftar skyldu sinnar, ellegar ad þeir — sídur mægum í bændaflétt — þái framfært fjelfskyldu sína og börn, mannab þessi edur komid þeim undan manna fótum og sveitar vandræðum, ellegar leift þeim og Eckum eptir sig neia saung til neyðarlaufs uppelðis. Ad bændur eigna Nfirmönnum ágengni í teljum og rángoleitni, mun optar leida af fávífku hinna um rétt skyldugjöld og þar af orsakadri tortryggni, þó eg ekki þræti þess, ad þá tortryggni ekki muni allstadar grundvallars laus

laus; líka af ígrundunarleysi um nauðsynleg og sanngjörn uppheldisfaug og laun þeirra manna, sem verja allri æfi til lærdóms og Embættasíslana, hinum til góðs. Verði samt bænda-ur fyrir hardhdgi einhvers hinna, vísu legin þeim vidrættlingar veg; en drambsamr vidmót og umgengni Nfirmanna, vanvæðir og straffar þessa sjálfa hvað mest, í undirgefínna stad, með almennum vanvæðu og hatri. Því vil eg ráða þér, Jón minn! að íhuga þessar greinir vandlega, varast þessi ásteitlingar: skér almennings, sem þú mest mátt, heidra nfirmenn þína, en unna þeim góðs, sem Verndarenglum íhús og lands; og greida þeim góðfáslega afdráttar og hrekkja-laust, hvað þér að legum ber. Þó Stétt þín krefji einfanlegast líkhamlegt erfíð þitt til uppheldis þér og þínum og eðrum Stéttum, ber þér samt meðfram að verja allri alíð og tómstándum til mentunar þinni sálu og hennar gleði, en minnast þess: að líkhaminn er hennar skammvinna íbúðar tjald, hverju hún, þá er minnst varir, svíptist, en flír þá til eilífra heimkónna, hvert hún ekkert af aud og abla með sér ber, heldur það eina og henni eginlega, sem jóll hennar uppfræðingu og tign þér í lífi, en um mindabi hana frá villisíðadri sálu, dhranna lífí. — hverri fávittíka og mentunarleysi rædur ope að meta ósíði, frekju og margsháttar ósvinnu, sem einka fremd — í góða, upplýsta, velsíðada, dygduga, Guði og mönnum gæðþekka sálu, sem

þér á jörðu þiggur strax umbun í allra ást og vörðingu, glæði meðvitund og von um æðri þeill í komanda lífi; þó að allt þetta, eilíkn-
ing, allur fróðleikur, séu mentunar- og þánka-
lausum léttvæg, en vanvörðandi síðir einir vörðist
mælt. Og er það sinnuleysi eitt af óupplýsta
múga hættulegustu ásteytingar-sterjum, sem
varast þarf. Hann veit og skilur of-sátt, en
heldur sig þó fullfærann til að dæma rétt um
allt, dæmir þó um allmargt, einkum um and-
leg- og lærðóms-efni, optarst þraparlega,
barúðómslega og sér til ósæmdar.

Þó bjargræðis-vegur og áhyggja Raup-
mannsstéttar, að abla sem mestis af andi og fé,
einkum peningum, mót hverjum kauphöndlan eilí-
lengst af og víðast er matin, freisti margra í
þessari stétt til ágirndar og ofmetnadar, óhöfs
og sællifis, þá vel vegnar, og sem meðala til að
halda þessum fram, til misjafnra viðskipta
í vigt, mælt, og varnings fellsun, hörku
og sérdrægni, öðrum Stéttum framur, ætla
eg ecki nú að ordlengja þar um, úr því sú stétt
er engum yðar fjörin, en bæti þó við þeirri
födurlegu áminningu minni: að varist jafn-á-
hyggjusamlega þessi vöðalegu stér, sem eins
mega verða á yðar leid í öðrum Stéttum, ef
sjónar missid á dngd, ráðvæðni, forsjálni, spar-
semd og freinskiptni við alla, hverjar þeirra
ega yðar gjörvalla líf.

Lærðóms- og Kennidóms-stéttanna á-
steytingar-ster teljast þelst: drambsemi, hzi

göma-dhrd, ætu og þrætu-girni, ófyrir-lát-
semi, oftraust á egin og annara lærdómi
og kénningum; Kortur umburðar-lyndis
margra við adra; drottunar-sött og í-
mindadur umráða-réttur annara lífs og
sálar-heilla; á stundum freistast þær til leti og
vanrættar skylduverka, en þó ágengni í tek-
jum. Auk margra af þessum sömu skerjum,
upphá hver Lætna og Valdstjórnar-stétt vill
svo opt ásamt fletja í lífins siglingum, telja
menn báðum þessum sérlega þætt við Embætt-
is þótta, drambseindar-hardhdgi og tilfinn-
ingar deysd við annara mannaunir; þær
þjá við hirtuleysi í Embættum, en litilli
vyrðingu fyrir lögum, aðlara-rétti, verðleik-
um og heill; verdslegri Stétt félhagi við
drottunar girni, á stundum með egin laga-
smidum, en misbrúkun valda til undirokun-
ar, hefndar, offókna og ránglætis. Þeim,
sem tekjum safna og fyrir Reikningum standa,
hvert heldur eru arfar, svo sem í meðferd dán-
arbúa, eda opinber og sérleg fyrirtráud gjöld,
matir morgum sí freisting, annaðhvort að vilja
audgast ránglega við þau og þeirra reikninga,
ellegar að bæta úr egin þraung með annara fé
í þeirra vörðslum, thna skilvösi og gleyrna drott-
inn-hollustu. Eg nefni þér að eins þessi sker,
en þarf ekki framar að tilfista þeirra háskasemd,
á hverja þér berid nægilegt skyn, að eg vona,
til að styrja áhyggjufamlega yðar lífs-bátum

fullfærri þeim, hvers eg þessa, svo ad þér eðfi
líðid gjersamlegt skipbrot vid slík á yðar tíma
anlegu heill, yðar borgaralega og Stéttars
innar æru, sem ofmarga hestir þó vilda hendt.

Þér segdu, Fadir minn! mátti Jón: „ad
bændur opt eignuðu Vfirmonnum ágengni
í tekjum, af fávítstu um rétt skyldugjöld“;
máste þvi, ad af esa um þau leidið margur til
tregðu, í útsvarinu, og væri mér hjartans þeck
á ad þeyra meinngu yðar um, hvad mér se b-
hult og legmætt ad bjóða, en öðrum Stéttum
ad krefja í gjöld og tekjur; jardarSkuldir og
sveitar-tillag, svo einninn geri á annars hluta
í þeim vidskiptum. *U!* já, Fadir minn! legdu
þeir Zelgi og Magnús til, fræðid þér okkur
á þessu, þvi illt er ad vita eðfi hvad hverjinn
og einum í þessu tilliti ber, en skuldast máste ráng-
lega fyrir ágengni og ránglæti í þeim vidskiptum.

Samngjarnir finn eg og naudsýnlegt, ans-
aði Hjálmar, ad greida sír þessum vandræðum
yðar, fjæru Synir! ad þvi leiri eg réttast bygg;
en gæta má eg þess: ad Lagasetningar um
gjöld og tekjur breytst hafa mjög, og munu
framvegis enn framur breytast med tímunum,
svo ad övst verður, þó eg nú tjái yður, hvad
eg held réttast í segdu efni, rétt sem stendur,
hversu lengi sama vidgengst. Elka láta nockrir
sér jafnan annu um, ad spinna fleiri blifae
meinngar út sír lagabodunum, sumir máste
helzt sér í hag, um réttann gjald-máta á tek-
jum og öðru útsvari; en sú verður nú mein-

Ing mfu, ad síðan útgæf Lögasetningin frá 16da
 Júnii 1817 um Capituls taxa. og á meðan
 þessir verða hér árlega af Yfirvöldum settir,
 féu þeir taxtar og verði adal, reglan um úts-
 svar á húsnum, en þó ekki öllum, Konungs-tek-
 jum, eins á húsnum orinbernum útgjöldum til
 Presta, Ríkna og til opinberra þarfa. Med
 Konungs-tekjum er í Gamans og Alvoru
 11a Hefsti bls. 119 — 128 talin Tlund,
 Skattur, Gjastollur og Mannatals-sístar,
 en Lögmanns tollur og Lögþingisþrífara-
 laun bætast nú við þær, síðan árid 1800, þá
 Lögþing ástófun. Ánf þessara eru og hmis-
 leq Ánkagjöld til Konungs, sem nokkrir Eim-
 bættismenn Honum gjalda ega af Eimbættis-
 inntektum eða fyrir upphesd þeirra (Rang),
 sum þau, sem hverr og einn gjalda á, svo sem:
 af orfum, fasteigna solum, fyrir veitingar-
 bréf og fleira; líka ber Konungi mestur Salt-
 eyrir. Mundi yður ekki óhollt verða, ad kynna
 yður framfar húsar rælsendir, sem um mörq
 þessi og fleiri opinber gjöld talðar eru í nh-
 nefndu Ríci, einninn í Handbók fyrir hvern
 mann, sem útkom 1812, en þeir yðar, sem til
 menta verða settir, þurfa á síðan, þegar þau
 skilid fá, ad eignast og í sögðu tilliti til leidar-
 vísirs yfirvega tvö, árid 1819, útkomin Rík-
 nefnil.: *Drs. Magnúsar Stephensens Ransókn*
Íslands nú gylðandi Laga, samda og úts-
 gáfna, fyrir hans *Doctores* heidri, á Lárlun;
 þeyri eg þó ad fá bæklingur kunnir, mást, ad-

ur enn lángrí títmar líða, & Íslendsku birtast; þitt er *Auditeurs* Bjarna Þorsteinssonar, meðfram & fyrirtældum bókum byggða Rit & Dónsku: om kongelige og endre offentlige Afgifter og Jordebogs Indtægter i Island; þó margt fémur fyrir í ellum þessum, er að þóttiskum efnum lítur.

Tíund átti endverðlega að gjaldast af öllu skuldlausu fé, fóstu og lánsu, qviku og dardu, þó undanþíldu Kristinnréttir og Bissur af Biskups Tiundar: Statúta frá árinu 1096, hversdags fatnad og bú: ofleifar á vor, þeirra, sem búskap framhalda; líka bætur og messuklæði Presta og alls þad, sem til opinberrar Guds þjónustu heyrði, einvinnu fasteign og lausafé, sem lagt væri til Guds þacka, svo sem: til Kirkna og brúa viðhalds, hvad Reglug. frá 17da Júlí 1782 og stadfestir, og bætir við: „ad Prestar, Skólar og Spítalar skuli fríir vera frá tíund lágylda og búshluta, sem þeir ega.“ Þó er andsjód af þeirri Statútu, að hún eiginlega hefir tilætlast, að Tíund væri $\frac{1}{10}$ partur alls ágóða fjár, og að þess vegna ávartarfé eitt gæfi tíund; líka vottar Lúngurvaka: „ad þeir Bissur Biskup, Sæmundur Prestur Gróði og Markús Legmadur Skéggjason rádgudust við fleiri Landsþófsdögja um Tiundarfrá, sem hér skýldi lógtala tíundargjöld af eignum og ávörtum þeirra, líkt og lógtækid væri í þóðrum frístnum

lönðum," sem hvergi var eða'er, nema af á-
vaxtarfé. Því vöru og ardsamir autar matt-
ie til tíundar, eptir hundrads vörði, en 12
álnir edur $\frac{1}{16}$ partur af 1 hundrads lögleigu
áskilinn í tíund. Samt má ráða af bókshred-
um Eodins Lepps í Eogréttu árid 1281 — eptir
Arna Biskups Segu, kap. XXIX, hver grein
er ecki fulláreidanleg í þennar prentudu útgáfu
árid 1820 — að tíund þá hafi á stundum tek-
in veid af arðlausum autum, hvað Eodinn
taldi fjarstædt framandi landa tíundargjörð,
og nefndi þitt því okur, en Nafn Eogmadur
Oddsson reis þá upp, og qvæð vora tíund góða
af allri lögleigu vaxtar-fjár, en
eckí af arðlausum autum, hvað þeir
lærðu menn, Þáll Eogmadur Víðalín og Dr.
Þinnur Biskup Jónsson segja svo rétt standa í
mörgum Landritum Arna Biskups Segu.
Staðjesta og þá meiningu bæði ord Statút-
unnar, sem bjóða að segja til vaxtar-fjár og
tíund af þeim vexti þess að láka, eins líkindi
þau, að búshlutir fleirsir, sem engann arð
af sér gefa, eru þó búendum jafnaundshnlegs-
ir hversdags fatnadi og búas-afleisum, sem
Statútan undanskilur tíund. Semuleidis býðs-
ur Statútan og Kristinnréttur Arna Biskups
í kap. XV., að tíunda það ómaga-fé, sem
væxtur komi af, að ávertinum til, en ecki
híð arðlausu þess (síð Alþósti 1819 í nótu
til bls. 164—5). Þóssins vörðist Jónsbólar

Pegunnt. I. kap., þegar 1280 stadfest þafa rétta-
ann tíundar máta einúngis af ávaxtar-fé,
er hún þar telur þann skatts skyldann og
þingsfararkaups, „sem á i fégyldi eða skip-
eða nótt fyri sig og hvert sitt skuldabjón —
og þar umfram eyf, nýa edur þross og alla
búahluti, sem það bú má ekki þarfnast,“
hverjir þvi eru ekki ætlaðir til tíundar.

Ad saunu má ráða af **Legþingis dómi**
Þórdar Gudmundarsenar og **Jóns Jónsson-**
ar Eggmanns, frá 1574, sem lagdi 3 hundrud-
daudra aura við i hundrad til tíundar, ad
þá muni stundum viðgengist þafa, mást fram-
ar af ágengni enu rétti, enu þá þessara tíund-
ad krefja, hvert á móti **Jónsbókar** nýnesnda-
bodordi, en sú kr. fa. vörðst samt landsmennum
ofhörd og ónáttúrleg, og því verid felld niður
allt ad ½, en — **Tíundar Reglugjörð** vor hin-
nýasta frá 17da Júlí 1782, samun eptir tillegs-
um þáverandi æðstu **Nfirvalda** þessa lands, vörð-
ist þar á móti ad mestu leiti vídurkennt þafa-
legmæti reglu þeirrar um tíundarfé, sem **Jóns-**
bók i I. kap. **Pegunnt.** leggur i skatts tilliti, þó-
fvo, ad bæði er þar þaft saungjarnt tillit til
vanþalda fúa og ervidismuna við þeirra hald,
þar sem 7da hver þhr árfellist tíund, illa til-
ordfins, sem hvort ávaxtar gripur venjulega
af sér gefur, þar sem — frábrevtt verðslagi þen-
ings eptir **Jónsbók** — fleiri geldsaudir, þross
og naut leggjast til tíundar hundrads, enn
verdaura eptir legum. Hitt er og andskildir

ad þegar sú Reglugjörð nefnir, að hvert 4ra Ríkisdala vyrði, sem svo gangi manna milli í verðslun, þuli til tundra metast við í hundrad, verður þetta að álstast áhræra einungis vaxtarfé, eptir þess, árid 1782, afgenga verðslagi, en ekki þess margfalda verði nú um stundir, hvað einkum heita mátti sanngjarnt um afgjald óskuldssettra leigubóla, frammar enn um arð peninga, sem á rentu standa, því bodord hennar um tánd af arðlausri peninga eign — og það í landi, sem voru, hvar stíl edue engin viss úrræði gæfast, til að gjöra peninga óhult arðsama — mega vyrðast hér eins ónáttúrleg, eins og þau óheyrð eru meðal annara þjóða, og vil eg því tilgæta, að fleirstir góðir menn og Yfirveld láti hér fólk um þeirra tundur litt seltad og krasid.

Þó að náttúrlegt sýnast mátti, að fleiri arðsamar eigur og annad lausafé, enn það, sem Reglugjörðin frá 1782 tiltekur, teljist fram til tundra, man ekki vandhæfi allstíð á, að meta þær til hennar jafusanngjarnlega eptir arði og vanhalda hættu, sem Reglugjörð sú þessir um hmsa hluti gjört, líka mun varlega þar um harðt að fólki gangandi, á meðan enginn tunda-takari og jafnvel færri þeirra, sem tunda fé, fá með vissu vitad, hvað þeir egi skuldlaust og tundra-verdt, því laga ransóknir þar um og um réttar fjáreignir manna, þessa jafnvel Reggjöfurum vorum haturalegar

og útarmandi^{*)}, og þess vegna vandsjod, hvert ecki olla mundu miklu meira tjós og óþeilla ljd og landi, enn gagns; eins og vitaverd er megu hærðhugi Vfirmanna og ágengni við ludi-irmenn, hverjum hinar öllu framar vernda eiga þeirra óspiltu en rétt. Annad sé enn það, sem hver maður á Skuldalaust og tiundarverdt (neslis lega: ávaxtarfé) bar þó hverti eptir Kristinnu rétti Alna Biskups Cap. 14, né Réttarbét Hákonar Kóngs frá 14da Júnii 1314, enn þá guldandi, eða Jónsbókar Þegnst. 1 Kap. ad telja til tiundar eða Ratts, þar þessi grundast á þinni; annad sé fær enginn heldur réttilega nefnt sitt, eða tiundandi eptir Reglugjörð frá 17da Júnii 1782 §. 1; en — ad ómaga sé beri eins og egid sé ad tiunda. Sýna bæði Kristinnaréttir tilnefndir í nótu við Rípsst 1819 bls. 164 etc. og þar tilnefnt Cancellis bréf frá 13da Mars 1819, með fleirum þar töldum röksemdum. Ad þjú hundrud hmsra dandra aura, sem fyrir leigu úti standa, metist við eitt til tiundar, má samt ecki vgrdast ósanngjarn, því þá eru dandir aurar ávaxtarfé.

Sasteignir tiundast venjulega eptir hundrada öðrleika; sé hann óviss, er hann saunngjarnlegast metinn svo eptir landskuldar hæd, ad eitt hundrad landaura í landskuld þyfi

*) Sjá nótu til bls. 63, í Handbók fyrir hvern mann, og þá bók á bls. 52—65 um Tiund, líka Gam. og Allv. 1ta §. bls. 119—22.

samsvara 20 hundraða jörð; verður og tíundin þá $\frac{1}{10}$ partur landsskuldar. Minni tíund enn af 5 hundrudum fjár, af hverjum gjaldast 6 alnir, nefnist þreiga tíund og fellur ell til fátækra einna, en nái tíundar upphæð 6 álnum edur meiru, skiptist þá fyrst í 4 stadi, milli Konunga, Prests, Kirkju og Fátækra; ef sumstadar skiptist ell fasteigna tíund svo líka, þó 6 álnum minni sé, er vilt byggt á venju einni, en ekki á legum. Sost jarðar innstæðu kúgyldi áltast, sem partur af jörðunni eda þenni fylgjandi innstæðu naudsynjum, líft og vidlíkur fénadur (Besætning) í Danmörku; þess vegna og að vera innifalin í jarðarinnar dýrleika, og því, að tíund af þeim sé í jarðarinnar fullgöldin; með því fest jarðar kúgyldi og þeir á leigur áltast sem endurgjald affeldra landsskuldargjelda (Sdan Svartas danda árid 1402) frá Lögboðar mati, sem eptir Raupab. VI. og XV. Kap., jafnvel á leigu gælt fjár kúgyldis, verða 12 alnir í lög-leigu af hverju hundradi, en er nú vldast þálfu minni ordin; á þess vegna ekki minni vera af hundradi í fasteign.

Að nokru leiti sem endurgjalds part fyrir affeldar landsskuldir, er nú og í venju komid allvldast, að ábúendur jarða tíundi þær sjálfir, eins á fleirstum opinberum eignum Konunga, þegar að eins undantakast Konunga jarðir í Gullbringu Chslu og Mosfelles sveit, sdan 1787, þá Konungur þann 13da

Jánit s. á. hét sjálfur af þessum jörðum Hans einum tiund ad láfa blut-degendum; annars þvur Ríkingsbréf frá 29da Jan. 1785, ad abúendum opinberra eigna var og tilad einund abyla sinna ad gjalda, og Concessi bréf frá 1ta Augúst 1801 gjörir iád fyir sama^{*)}; enda er enginn vafi á, ad hvert Landsoðottinn má vid Landseta semja um tiundar útsvar af jörðum, eins og adra afgjalds og leigu-skilmála, hverja þó eindugis má setja samkvæmt því, sem féaldar og dli hefir af hverri jörðu góldist. Hvað þetta s, þvur ad seann jardabók Rónúngs, ad því leiti Hann Sjálfur latur gjeld sin kefsja af Hans eignum, og er i því tilliti af Renturkammeri htingad til reglu sendt, og þenni því um Rónúngs-jardir fylgt, en — um adrar eignir veit og engu jardabók vera af Rónúngum vorum þér enn þá leggleidda edur áveidandalega til, allrafið á vorum degum, svo ad sekiu þvur þeirra eigna byggingu þér. enn ad fornri venju, eptir Tilskip. frá 15da Masi 1705 §. 1 verður ná tvíþvur — en þar ámbót líklegra, ad samkomulag manna um bænda-eigna byggingar verði enn lögghltd eptir Jónsbókar Landsleigub. I. Kap., enda mun ná fátt jarda bygghast kunna til lögleigu, því síður þér, það er: til 12 álra af hundradi, eptir Kaupab. VI og XV. Kap. Semu tiltdl þana og Grás gús forðum i Búapætti I. Kap.

^{*)} Resnt i Blpósti 1819, bls. 69 i hötu.

Med átsvar fasteigna tíunda gengur annars mæg svo ólíkt víða í landi, nema af bænda: eignum er það allstadar áþekkt; en af Róns: lings, gelftlegra og opinberra Skiptana fasteignum hefir engin tíund í nokkruum Skyllum goldist; í öðrum að eins til Prests og Sárætras; í sumum engin til Ríkna, en í Gullbringu Skyllu og Mosfells: sveit geldur Rónungur sjálfur 3 tíundir af eignum sínum, sem fyrr segir. Fer þetta allt eptir lángrí vönu á hverjum stað, hverja — ellu framur einn Tíundar: Skattúttunnar þér endverðlega bls. 54 nefndu undanþekningu eigna, sem til Guds þakka, Ríkna og svo frv. lagðar eru, frá tíund — hugrí lagasetningar stundum samþekkt þafa, þó ekki verid sjálfum sér allskostar samkvæmar í þeim bodum. Þanninn undanþekktu Solu: Skilmálar Skálholts Stólojarda þessar víðungis frá allri tíund framvegis, en Solu: Skilmálar um Hóla Stólojardir ekki þessar, og þá Biskup Mag. Jón Arnason mældi fyrstum vel fram með beidni Helga Prests Jónssonar: að Stóls: jardir í Grindavík, af hverjum engin tíund galdst, og Prestur alls enga fasteignar tíund þar, á mögru brandi, þáði, framvegis tíund: aft mættu sem bænda: eignir, kom út flerng: legi Rónsbref, þann 8da Masi 1739, sem af stað þreint þá bön, en baud þar þá: „að með tíundargjöld á Íslandi skyldi framfara að fornri vönu.“ Má og þó jata — líft og í Rlpósti flendur 1819, í nótu, víð bls.

166 — ad erfíðe mun verða að sýna og sanna gæðsemi tíundar fríheita annara fasteigna, enn aðala Embættismanna og Eðna þeirra, sem veitt eru þeim til uppheldis rískunar við tíundar frísið, ellegar sanngirni annara unda ántekningar frá almenningi gjöldum, eðrum bændum framur, hvar við allar Stéttir þó stórum líða, nema í þó einstaka tilfalli, þá nýlendur eða eyðijardir byggjast, að þeirra áðárdum, eða Eðjum þeirra og börnum, beri Skatta og tíunda frísi á þeim eignum í 20 ár eður og ástíngt, að bði Tilskipunar um Eyðijardir, frá 15da Apr. 1776, §. 9—11.

Æstu Nývöld landsins eru, eptir Tíundar Reglugjörð frá 1782, tíundarfrí og geistlegir Embættismenn og Eðjur þeirra gjalda enga tíund af áðhlum þeirra og lausafé, nema til fátækra; teljast með þeim Kennendur við lærða Skóla, Kapellánar og Dóknar (sjá Alþósti 1819 í nótu til bls. 69). Eins og geistlega frítækur konúngl Urskurður þann 7da Márk 1774, einninn verðslega Embættismenn frá Konúngs tíund af áðhlum þeirra og lausafé, samkvæmt Jónsb. Þegnst. I. kap, sem bauð einúngis Bændum og Almúga að gjalda Skatt, en Skattur grundast á tíund; sá þó tíundarfé Skatt næmt, en nokkur frá þessum samt frí, er hann þáð og optar frá tíund að fornum lögum; en Stúdentar þó eðfi, eptir Cancelli-brefi frá 1ta Aug. 1801; en eptir Konúngs bði frá 21ta Júní

1808, eru Greppstjórar tlundarfrsir til allra, þó ekki til fátækra framár, eptir Konungs budi frá 14da Apr. 1819 (sjá Alþóft s. á. bls. 178) þeir, sem þadan í frá verða þar til fjörns ir. Toblu yfir Tlundar-gjöld sinnid þér í Handbók fyrir hvern mann á bls. 58—59, og er yður í fleiru tilliti ekki óþarft að eianast þá bók; en — eptir Tilskipun frá 16da Júnii 1817, ber nú tlundir að gjalda, annaðhvort í Skileyri, nefnil. landaunum, að fornu verds lagi, þelzt máfke þeim, sem Kapituls-Taxtar tilnefna — þó mundu aðrir lögaurar, eptir Jónsb. Raupab. V. kap. enn óælit verða, þegar hina brestur — annars í peningum eptir Kapituls-Taxta verdlagi álnar hverrar. Tlundarfkuldir má dómilaust med aðför útleggja, til Konungs innan hálfis árs, eptir Nr. 5—13—35, en til hinna Stéttanna innan 1 árs frá þeirra gjald-daga, þvi seiinna þarf dóm fyrir þvi útlagi, eptir Plakati frá 25ta Júnii 1819*), en Tlundar-fvif edur afdrátt sektar Tilskipan frá 1ta Sept. 1786, med þrefaldrar tlundar bótum af þvi ránglega undrandregna.

Eg þefi nú vordid máfke um of lángordur vid yður, þiltar minir! um Tlundir, bædi af þvi, þér eru einhver en ellstu Státtgjöld hjá oss, eins og jafnvel Heiðingjum og Gyðingum,

*) Sjá Handqver um Sáttir, bls. 108—9, og Alþóft 1820, bls. 59.

en sanngjörn jafnt og naudsýnleg til opinberra þarfa, og af Gudi sjálfum snemma tilskipud átgjöld meðal hans fólks af ávexti jarðar og fjár — sjá 1 Móf. 6. 14, 18. 20. 3 Móf. 6. 27, 30. 4 Móf. 6. 18, 25. etc. 5 Móf. 6. 14, 22. etc. 1 Sam. 8, 15. 17. Ebr. 7, 2 — 9. Matth. 23, 23. — og sem því er syndsamlegt og svýrdulegt undan að draga; því — þeðja má hvort einn naudsýn og skjóldu eptir tiltektu að leggja sanngjörn tilleg til viðurhalds og vernda af öllum Stéttum, borgaralegs frelsis, uppfræðingar, lagastjórnar, þurfamanna framfæris, opinberra Stiptana og þarfa, og undir eins vita, að á réttu og sanngjærni til und grundvallast mörg önnur sanngjörn og jafn-naudsýnleg þegniskyldugjöld manna.

Tel eg nú vordnar full langar Ræður vorar í dag, sagði Hjalmar, þó um þin gjöldin bíði aðrar betri hentugleika.

Roðru síðar fundust þeir Þedgar allir eitt Sunnudags qvöld, og miantu þeir bræður Hjalmar á loford hans, að fræða þá framfar um réttar tefjur í Skatta og öðrum opinberum gjöldum, og tók hann því svo apur til máls:

Nærst tilund tel eg skattgjald þér á landi mælfverdast af þegniskyldu gjöldum; er skattur þér innkomiinn fyrst með Konungsstjórninni, þá Ísland, árið 1264 gaf sig undir stjórn Norvegs Konunga; nefnist þó ekki uppa
það

Þæð hans í Járnsíðu edur Hákonar bók, helde
ur að eins þegn- og lhd. skylda og Þingfarar-
kaup, hvert síðasta áður var lögtefid í Grás-
gás, sem sjá má af Vigslóða Kap. XXV. og
átti hvert bóndi það að gjalda, sem svo efns-
ugur var, að átti það fé, sem Jónsbókar
Þegnst. I. Kap. síðan allteins áskildi um skyldu-
skatt manna, nefnilega: „að hvert sem átti
fyrir sjálfann sig og hvert skulda-hjón sitt,
(það er: skyldu-ómaga og verkta-hjú, sem hann
átti fram að fara) lá eda lúgyldi, skip eda
nót og þar umfram eyf (hest), ufa edur
bross og alla naudsýnlega búas-bluti, skyldi
gjalda 20 álnir alls í Skott og Þingfarar-
kaup“, nefnilega: 10 álnir í hvert um sig, en
„einhleypur maður, karl edur kona, búlaus,
ef skuldlaus 10 hundrud ætti fyrir sjálfann
sig, og — eptir Réttarbók Hákonar Konungs
(frá 14da Júnii 1314) — 1 hundrad fyrir
hvern ómaga sinn og 1 hundrad enn um-
fram, skyldi einninn sama skatt gjalda, ed-
ur 20 álnir. Í Grágásar Vigslóða XXVI,
Kap. var Einiréja eeki ætlad Þingfararkaups
útgjald, (eptir sömu reglu hefði nú eeki heldur
verid skatts) „nema hann átti svo fé, að 2
lúgyldi væru fyrir hvert skylduhjón hans“;
samt var hann eeki einiréi talinn, ef hann helde
karlmann fyrri part sumars í víst eda lengur,
eda svo hraustann 12 vetra dreng edur eldri í
víst, að matlauna væri eda betur og orkadi að

smala fénaði hans til skadleysu. Þar Lögþingis reidir Meindarmanna frá ári u 1800 eru með Lögþingunum aftegnar, er Þingfararbólks II. Kapítuli í Jónsbók í þan algis lega þr guldí genginn; áhræði hann hefur afþrei Þingfarartauks ásvor bánda hefur skýla u a á þing reidum til, og frá að þhst og fáda Meindarmenn; þeirra bánda þó einu, sem 10 hundrud lausfjár eða meira annu, svo margu þingmenn í senn, að tala þeirra ekki væri meiri enn þessingur heimilis manna, en að öðru leiti var kaup Meindarmanna áqvæðid eptir vegalengd.

Þar ádurgreind regla um Skattgjald eptir þegnst. I. Kap. áhrærir einungis fyrrnefnda lausfjár eign bánda, svo miklu, að framt að 1 hundradi nemi framysfir fólks tolu hans skylduþjóna, og það í arðsömmum autum edur quiksen. di — þar eykur (áburðarhestur) er í kaupab. VI. Kap lagdur jafnt. við kú og eins 4ra verra upi, en aldur þessa er ekki í þegnst. I. Kap. tiltefinn eða þýssu, sem fullordin meinaft verður, og ninn ekki hestur hugri enn 4ra verra, til þess að líkjast hestinum að verði — fylgir þér of: 1.) að samngjarnast sé, að 1 hundrad lausfjár reiknist vera framysfir fólks tolu, þvar skatt ber að þessja 2.) Að alls engi in lögðarekksend ef fyrir að tala þar Skatt, þvar efundar. sé nær að eins Skipti t. und. sé tala skyldu. fólks á hverjum bæ ekki 1 fætti, enn

hlundar fjárlins hundrada tala, og 3.) að fast-
 eignir aldrei ber til skattgjalda að meta; því
 skattgjöld grundvallast að legum einungis á
 lausafjár hlundarverðri eign. Fasteignir
 virðast og sjálfar að bera fullþingbærann eignas-
 skatt í þeirra hlundum, einkum þegar nú af-
 greidast eiga í landaúrum ellegar að Kapítuls-
 tala verðlagi, hvert heldur eigandinn á þeim
 bhr, ellegar hann, með stórum affældri lands-
 skuld frá forngjöldunna 12 álnum af hundradi,
 leigir þær öðrum; allteins með fullu jafnadar
 villiti til eignar á lítilli eða meiri fasteign,
 þegar þær allar eptir dhrleika, mega þeim eign-
 arskatti í hlundum sæta, hverjar fasteignir all-
 ar, svo Konúnga, Ríkna og Stiptana, sem
 bænda eignir, nema Embættismanna og þeirra
 Eðna áhli ein, sem til lískunar þeirra kléna
 uppheldis ættu, sem ná, hlund undanlílin að
 vera, virðast sanngjarnlegast hlundast eiga til
 allra stétta, hvar víð líer margra mættu betrast,
 en fáatæfra þánga framsæri léttast almennungi.
 Af Selags búum náunga og samarfa, sem
 saman standa, ber einungis. 1 Skatt að gjalda,
 en — búreisnu skatt, sem Þegnst. 1. Kap. til-
 nefnir, ástólf framvegis Konúnga bod frá
 14da Márh 1774.

A seinustu tímunum þessir vorðid allvíða
 þras, einkum síðan 1807, um aura þá, með
 hverjum skatturinn væri rétt goldinn. Þegnst.

I. Kap. tilnefuir að sönnu Vadmál, sem þá að gengustu voru landsfus í þá tíð í öllum viðskiptum og gjöldum; því myntaðir peningar voru í Lögðólarinnar útkomu tíðum ekki algengir, en silfur dýrt; líka nasugreinast þar skifavata, ull og húdir í Skatt. Að þar samt meinist vadmála-verð framar enn vadmál sjálf, má meðal annars ráða þar af, að fjarstæð er allri sannshni og gjöldum í gegnum aldir, að þó 20 álnir gjaldast egi í Skatt, skuli ekki minna vadmála enn 20 álnir hann leysa, því 8 álnir, og þad íslendskar, hafa sífeldt gylðar verid talðar í Skattinn, en hmsir ársfurdur Konunga og Alþingis-dómar stadfest þann gjaldmáta. Skatturinn eptir Jónaból (med ÞingfararKaupi) 20 álna edur 40 síffa vörði, en vadmáls gjaldast vodar alin hfsir nú lengi og um aldur ekki minna verðlegð verid enn 5 síffum, og svo legdu þana almennast Búa-lög; eru þá 8 álnir fyrir Skatti; en — þegar peningar urdu almennari þér í landi og jafngyltu voru-verði í kaupum og selum, skattgjöldum og sérhverju, var Skattur almennt leystur yfir allt land med 90 þ. silfurs, bæði epti Taxta-tilskipunum og öðrum, og gjaldmáti sá þótti allstadar ómótmalanlegur í öll viðskipti, uns sírlíð seinasta hæðadi um tíma voru-verð; já, þann var af essu Stjórnar-ráðum samþykktur og eptir þónum móta málalaust gengid. alltaf, eins hvar reikningar voru Konungi gjördir fyrir Stofna-rekjur, Skatta og tolla, sem opt hfsir víðgengist, ellega.

ar Konungur hefir eptirgeðfið Skattanna verð,
 bæði forrmeir sáttakum nðgiptum og øðrum
 til nðrra fjárkaupa eptir þurd pest-sjúka
 fjá. ins. og svo jafnað þetta Skattaverð apt-
 ur við Eýslumenn. En — eins og eg áður
 nngat — að Skatt- gjalda autarnir eru í
 Þegnst. I. Kap. nokkrir, til dæmis að eins
 tilnefndir, en þar þó meint öllu framur 20 álma
 verð í logau um til Skatts, þafa Skatta- og
 tolla heimtendur, samkvæmt Kaupab. V.
 Kap., látid sér lynda lengst af sérhverjar 20
 álma í algengum landautum að fornu verð-
 lagi, eptir þessum og Kaupab. VI. Kap., bæði
 í qvikk og peningum, þó Þegnst. I. Kap.
 hverugt tilnefni, og því ekki fundid sér heimilt
 að neista, t. d.: gylðri á með lambi í Skatt,
 ellegar øðrum fénadi, einkum hvar, eptir Þst.
 I. Kap., Skatts skileyrir er ekki til, hverju víða
 er svo varid hjá fólki, þó í Skatti lasi, eink-
 um við sjó, hvar skardt er um sveitasveru, ekki
 heldur neistad siskavætt, 2 fjórdánum smjör-
 eda tólgar, sem fullgoldnir vörðast mega enn í
 Skatt, jafnt 2 fjórdánum ullar; og — þá
 allt þetta brestur — vil eg að sonnu halda þær
 átlendu vörur, svo sem: eldsgegn, járn og járn-
 smidar, sem Kaupab. V. Kap. telur með Log-
 autum, ná lítt bødlegar í Skatt, í vorra
 landaura stad, en — allt fyrir það ekki silfur-
 peninga, sem áður af Konungum vorum þær
 leggðra til allra gjalda, og talda með Log-
 autum í Logbókum vorum, bæði Grágas,

frá 12tu öld, í Búapætti kap. III. *) og Íb.
 Kaupab. V. kap., þó brennt silfur sé þarðherra
 lagt einn út á vorum degum. Þetta því fram-
 ar, sem Skatturinn, eins og fyrr segir, aldrei
 er nema 20 álnir leggura, og Kóngur opt-
 sinnis statfest þafa landaúra lausn með pening-
 um þannum: að 90 þ. leysa skulu 20 álnir
 eða vætt landaúra, og nefni hér, til dæmis,
 Reglug. frá 17da Júlí 1782 í §. 7. um Ti-
 undir til Prests og Ríkju, líka vottar Ean-
 cellsbref frá 29da Jan. 1785, að Kóngur
 þá hafði samþykkt Reglugjörð Nesdaránn-
 ar um Biskupsstólanna jarða afgjöld svo,
 að á þeim og ellnum geistlegra jörðum skuldi
 hvert landskuldar hundrad reiknast og gjaldbætt
 með 5 rdlm 60 þ. lárans, og hver stettingur
 hundrads eða 20 álnir með 90 skildugum;
 allteins hver fiskavætt, sem er 20 álnir, og
 var um leid útþryckilega aftekin hærri verðlegg-
 ing þeunar í landskuldagjöld þeirra góða, eft-
 ir Reglugjörð f.á 17da Júlí 1782 §. 12.
 Enn framfar vottar kóngl. Reglug. um Hóla-
 stólgóð frá 9da Sept. 1791, eftir áliti upphæf-
 ustu og réttuðustu Embættismanna vors lands

*) Þar segir t. d.: Ef maður mælir svo: þú. skalt
 gealda mér Vadmál, og seilur at hann frá-
 þdra áura, þá neitar hann eigi lögaurom, ef
 þat ber quidur, at hann hefir eigi Vadmál
 til at gealda, og hann mátti eigi á því mæli
 fá. — nærfelt ordrett er sama að lesa í Íbáb.
 Kaupab. V. Kap.

og Stjórnar-ráðanna samín, með þerum orðum í §. 5, að hvert landskuldar hundrad hafi til forna samskyldt fjórum Speculum, og skuli því svo, og ecki með minna, framvegis gjaldast af því góði; en — hvað rétt er af Konúngum vorum matid um opinberra eigna efsjald og tündir til opinberra Stiptana, verður og rétt um gjöld til annara Tollatákara. Eð held því — með tilliti til Raupab. V. kap. um Lögaurar gjöld, þá skileyri brestur — að allir algengir landaurar í gjöld, lángtum fleiri enn Þegnst. I. kap. tilnefuir þar til dæmis eins, og einna helzt til verðlags & skattgjeldum, séu rétt bodnir og teknir í skatt og tündir, og jafnvel — þá annad brestur — fleirstar þær vorur, sem Kapituls-Taxtar nú tilnefna, og til þeirra verðlags til álna; alls eins silfur peningar, sem allstadar verða brækir í gjöld þau. Veit eg og almennt tekid þrjónalega víða um land í Skatta, þó Þegnst. I. kap. nefni það ecki, og allteins silfur peninga, en held órétt, að einförda gjöld í silfri eptir Kapituls-Taxta verði til Ríkisbankadala, þvar sem brestur vöðmal, ull, skinnavörn eda húðir einar í skatt, þegar aðrir lögaurar bjóðast; því eg tel þetta í Þegnst. I. kap. vera að eins til dæmis sett, eiss og þar, að sá eissi skuli Skatt gjalda, sem á tíu eda tógöldi í lifandi peningi, skip eda nótt, og í þessu eit hundrad framþfir fólks tölun; því egi nokkur tündarverða aurt aðra, það er ávaxtarf,

eins í daudum aurum á leigu, jafnvel í peningum á rentu, held eg þann allsteins Skattskyldann, ef þans tándar upphæð alls þessa nemur Skatti, eins og þó þán í Lögboðar tilnefnda ávaxtarfé einu falin væri.

Hversu Skattur nú réttilega leysist með silfurpeningum, verður vandara úr að ráða, vegna peninga breytilega verðs mótt verum; þó verður min meining sú, að sanngjarnast verði, vafamtinnst og stöðugast undir öllum breytingum, að láta eina Specu silfurs leysa Skattinn, beint eptir fornum og lengi löggjöldum Lögþingisdómi frá árinu 1608, þvar við mikill ágreiningur og töpun fyrribyggist, þegar báudur annars óta vildu fram því, sem þá kynni lagst í verði að vera af landaurum, til dæmis: eptir Kapituls Taxta sydra í ár 1820, 10 þorum eingirnis socka, flekkötti ullu, og svo frv., ellegar að álmar meðalveid Skattauranna eptir Þegnst. I. Kap. reiknist til reglu fyrir Skattinn, og þá yrði nú t. d. sydra, eptir því 164 rbdls. hver almi í Skatti 1820. Eg játa að sennu, að eg fyrir Speciedalnum í Skatt stödur þessi löggjöld röt, en fyrir 90 fm. lárantis, sem nú yrðu samgjöldi 1 rbdls. 48 þa., en mér finnst sú tilnefndi Lögþingisdóminur, frá 1608, enn þá sanngjarn, og gott silfur nú mega sinu sama forna verði halda; sama finna og margir Öðlumenn, sem eg veit til að nú láta sér lynda Specu í Skattinn, þá skileyrir brestur, og þvert sem er, og álita jafnvel samvottsku þóft,

ad kressja fátækann alundga um peninga frammar enn svo, nú í peninga-snaudu landi. Ad Tilskipan frá 16da Júlí 1817 þó mátti heimili Kapítuls-Taxta reikninginn, hvar skilneyri brestur, þó ekki frammar enn eg tíðd hesti, neita eg fyrir það ekki, þó eg viti, ad strángasta réttarékrafa megi á stundum verda rínglætis ígyldi og vera fátæklinga ofurlíða.

Skatt ber á vorþingum edur ad minnsta kosti fyrir Messur ad gjalda; annars ná hann án dóms útleggja med adför innan þálfs árs frá gjalddaga, eptir M. 5 — 13 — 35, en síðar ekki dómlausi. (Alp. 1820 bls. 50 — 51). Frá honum eru Konúnglegir Embættlomefi, geistlegir og verdslegir og Eftjur þeirra fettekin, eins þeir útpöntu; líka geistlegir Stúdentar, sem árlega sferþeyrast af Biskupi, prédika og útlísta börnum Krístinndóm, eptir Cancellibréfi frá 1ta Aug. 1801 (sjá Alpósti 1819, í nótu bls. 69), og enn þá Greppstjórnar ad budi Konúngs frá 21ta Júlí 1808. Samuleidis njóta þeir, sem Ahlendur upptaka og byggja edur Lydi-jardir, sama Skattasfrelsis, sem tiunda, eptir ádursegðu bls. 62.

Gjastoll hefir ad sonnu venja ein frá árinu 1380 innleidd, þegar menn sœrtust á ad gjalda Þrófostnum og ásamt Ehlumönnum hann í katólsku tíðinni, til ad komast hjá áseilni og ófólnum þeirra fyrir sérhvað, sem þeir teldu þá mönnum til selta; féll hann nockru eptir Sidaffiptin undir Konúng, og grundvallast enn

1 dag einúngis á fornum Lögþingis Dóma-
um frá 1566, 1574 eða —75, 1622 og 1623
og Lögþingis Samþykktum frá 1680 og 1686;
var hann þá þegar hmis'egi goðinn og er þó
svo enn; þó efi skar Kónigsbr. frá 21ta Apr.
1619 lík, hvort hann toll ætti eða hverninn
æðlast skuldi til hans, heldur að eins í hvers-
jum aurum gjaldast. Eftir Gamens. og Al-
þögu 1ta H. bls 123—4, telst hann viddast
ertir Lausaffjár-tíund svo, að af 10 aurum
hennar edur hálfu hundrati gjaldist 1 fiskur, af
1 hundr. 2 fiskar; af 2 hundr. 3 fiskar; af 3
hundr. 4 fiskar; af 4 hundr. 5 fiskar; af 5 til
9 hundr. 10 fiskar; af 10 hundr. til 19 hundr.
12 fiskar; af 20 hundr. og þar yfir, 20 fiskar,
og er þetta eftir seinustu Alþingis Sam-
þykktunum svo. Aldur taka 1 fisk af hverju
hundrati, allt að 5 hundr., en 10 fiska af 6
til 19 hundr., og 20 fiska af þó sem meira
er. Enn aldur 15 fiska frá 11 til 20 hundrada;
þó allra óföngjarnest í Gullbringu Gistlu,
hvar 10 fiskar gjaldast í Gjastoll af 1 hundr.
tíundar til 9; af 10 til 19 hundr. 12 fiskar,
en 20 fiskar af enn meiri tíund. Þó Kónigsbr.
frá 21ta Apr. 1619 tiltaki, að Gjastollur
gjaldast megi í alleshattar íslendskum vörum,
þeim þó einum, sem útgengilegar yrðu í kaup-
stad, beði þetta orðatilæfi til, að enginn
vísu skilyrðir hafi leggstínn verð um Gjaf-
toll sem og er þó í flegra, sem vit niegt er,
að hann var eftir edli hans og uppruna að

Elsta, sem Sakeyri, var hann þvi seint og sneumma allsteins þeginn í peningum, eptir vensjulegu mati þeirra til fiskatals, fyrst lögteknu með Tarta-tilskipun frá 6ta Dec. 1619 svo, að eptir §. 5. Specia þá gyloti 45 fiska, en — sðar, eptir Tarta tilskipun frá 10da Apr. 1702, gyloti hver Specia hér úr þvi 48 fiska og Króna 30. Gjastollur vnrðist þvi enn þá rétt goldinn með peningum eptir sama verð: lgi þeirra og reglu, sem áður, þar eðfi verður sannað, að ueinn viss Skileyric í þann þast nockurn-tíma verid lögtekinn eða dæmdur, sem ógæðsfelldann og lít verðsskuldadann Skleyris toll, þvern Kóngs bréf frá 21ta Apr. 1619 þvi áminnir um: vægilega að innkalla, en til annara opinberra gjalda eptir Kapituls-Töxtum, enn þeirra, sem í landaurum áqvedin verid þöfa, nær eðfi Tilskipanin frá 16da Júlí 1817, eptir þennar þeru þodordum þar um. Um átilag Gjastolla dómlausu, goldir sama, sem um Skatta var sagt; og eru sönnu menn þonum undanþegnir, sem Tiundar gjaldi.

Öðru máli er samt að gagna um Mannstalsfiska til Kónungs í Gullbringu, og Snæfellsness Shslum, þvi þeir eru í báðum áfildir í Skreid, eptir vertida þluta þæd utanshslu áttóðramanna, uefnilega: 12 merkur af þordum fiski í Gullbringu Shslu af 60 fiska þlut hverjum eða meiri, en 8 merkur af 30 fiska þlut eða meiri, í Snæfellsness Shslu.

Þó eru vinnumenn Embættismanna, Eðna og Greppstjóra*) þeim útlátum undanþildir. Þvítt uppfönu þessi Mannatalslista gjöld, sem fíviljing gjöf til Shlumanna, voru síðan með morgun Eegþingis Dóminu dæmd til Konungs; lofðas áqverdur þanninn með konunglegum Utskurdum, frá 9da Apr. 1781 og 13da Júnii 1787. Þess vegna frejast ná Mannatalslistar rétti-ega til Konungs í Skreidar Skileyri, ellegar að Kapítuls. Totta verðlagis en um útlag þeirra áu Dóms með afser, gjlds ír sama, sem um aðra Konungs Skatta (sjá hér að framan bls. 73).

Lögmanns-tollur, sem gjeldst foo: að af lögðli hverju g eidist í fiskur af jörðunni í Lögmanns-toll, báu einungis í á þenni, og í fiskur þar að auki af lausaf þans tiundarverdu, ef í hundradi edur meiru nemur, en þé þar fleir: bñli á samu jördu, gjldur hverr á: bñandi í fíft af ábñlis parti sinum og í fíft af lausafjártiund álsífti; hverr bjáleigu-bóndi í fíft af jörðunni og annann af lausafé, ef í hundrads tiund nemur, en hverr annar, eins búlaus, sem tiundar í hundrad, gjldur í fíft. Allir þessir í peningum 2 Skilónga Specie, eptir opnu Kónigsbr. frá 7da Apr. 1688, fyrir hvern fíft, eins og það áqvedur, (þó í þá daga gét þér Specie reikningur einn um peninga-gjöld), eda andvyrði þeirra í öðrum aurum.

*) Sjá Rþpóft 1819, í nótu til bls. 69—75.

Þá Lögþing ástófuð, lagdið tollur þessi árið 1800 til Konungs, og gældst nú réttilega hverr sifkur í hann, sem fyrri, með 2 skillingum til Speðle, eður 2½ karant skillingum; eru og sömu menn frá Lögmanns-tollanna gjaldi, sem tinnudum, því nú teljast þeir með Konungs skottum og mega dómlausu áttakast með aðför, þvar ekki greiduglega gjaldast, þó með sama skilyrði, sem aðrir skattar Konungs.

Lögþingis. Skrifara Laun gangandi, síðan Lögþing áilegdust, til Konungs, og gjaldast, sem áður, af hverjum Stúlmanni 1½ Ríkisskillingur, en af hverjum Klaustrurs- eða Umbodshaldara skillingur, sem fær þess ar veitslur, sem lénir á leiga; en ekki af hinum, sem að eins standa fyrir afgjalds reikningum þeirra til Konungs, fyrir ákveðin laun.

Aðrir enn fyrrgreindir skattar, tinnudir og tollar teljast ekki eiginlega með þegna skyldugjöldum Konungs, þó hmsir fleiri berir þonum af sérlegum mönnum eða hlutum, svo sem af launum Embættismanna, eptir þeirra hmiðlegri upphæð, af 100 rðla inntektum og meir; upphæðar skattur (Rangs) af sérlegum Sandgengnum mönnum; arfar afgjöld, 4 rðle S. af höldnum 100 rðla arfi útarfa; hálfur dalur af 100 alla arfs, eða af verði fasteigna sem seljast; Þóttgjöld; Skipbrotid gæz, sem enginn þelgar sér; uppnæmar vörur, bætur og sakfyrir; en — að hæðum á aukateknum Embættismanna um 12½ af 100, eptir Tilg.

skip. frá 25ta Jan. 1805, hafi hér á landi réttislega stad, er í Rlpósti fyrir 1820 talið vafasamt í nótu til bls. 94 — 95.

Þó nú Sakamála-kostnadur eðli viðkomandi Rónungs-tekjum, heldur öðrum gjöldum til almenninga þessa, hver eg eðli sinn naundhugi nú að upptelja hér, né þau efasem í ástvari jafnt sumum hinna, með því eg líka fæ vissad yður til frekari skýrslu um þau í Gamans og Alvöru ita Hefri, eða Handbók fyrir hvern mann um fátækra málefni og tilög, á bls. 65 — 118, Handqverinu um Sætta-stiptanir, bls. 108 — 109 og *Auditeur* Thorssteinsens Riti: om kongelige og andre offentlige Afgifter — vil eg samt minnast hér á Sakamála-kostnadinn, að því leiti hans niðurjöfnun á almúga gjörift eptir lausafjár-tiundar upphæð bænda, eptir Cancelli skiptun frá 10da Maji 1788 og Kongsbr. 25ta Júlí 1808, og þá. 1.) að hann stendur almúginum einn, en að þeir menn einir eru frá þónum undanteknir, sem tiunda friheita njóta, (sjá bls. 62); þó vill Cancelli-bref frá 11ta Júlí 1818 (sjá Rlp. 1819 bls. 69 með nótu) að Greppstjórar framvegis taki hlutdeild í hans ástvari. 2.) Að Kostnadur uppá öll Sakamál, hvar hann eðli fæst af eignum þeirra seka endurgoldinn, hjá öð jafnast á sérhvers Amts almúga, eptir tiltölu lausafjár-tiundar, nema hann se 200 rdlm silfurs meiri, því þá skiptist hann á allann landsins almúga, sem tiundar, nefnli

lega 1 á hvert Amt. Öðruvísi er þessu þvi varid í Danmörku, þvar einángis kostnadir uprá Sakamál um þjófnað, rán, vlg og brennuvaiga skitist á almúga. Og er sá komnadir hjá oss um hvert sakamál þó ekki fullt sen fræri enn straffid er að öllu leiti framkvæmt á glæpamönnum, eða þeir erlendis komnar í á ströffunar-staði, sem út af landinu æ nast til hegningar eða þrællunar þar, þvi stunnings kostnadi öllum á þeim h:dan frá landi og þángað, þvein Kónggebr. frá 25ta Sept. 186 fasti setti til tilbels silfurverðs á dag þvein, bhdur Cancellibréf frá 15da Mars 1817, (sjá Rlp. 1819 bls. 17 — 18), að jafna nidur á þau Ömt; hvadan fángar þeir þeimnad sendast.

Eins og Sakamála kostnadi, ber og á Ömtin að nidur jafna kostnadi til Sættarnefndanna bóka og ferdalaga Forlikunarmanna, þveir þó ei ángis þá vordist þeim bera, þegar þfir í mlu landveg eða hólfa sjóveg ferdast þessa þeimnad til Sættafundar (sjá Landsqver um Sættir, bls. 111 — 12). Einnis leitis mun réttast verda að þipta nidur, eins og Sakamála, öllum kostnadi fyrir Eúabslusein ngum um landid, á sérþvett Amt, þanninn: að aut trisluverks, sá Þeknar, sem Erebólu setja almennungi, 24 þ af hverjum, sem þán sett verður, samkvæmt Tilskip. frá 3ja Apr. 1810 §. 4, þó um þennar gnsdi þér á landi þvli nokkur vafi, og eins um þaradlátandi Öpsid bréf frá 19da Nóv. 1811.

Vidvotkjandi Skatta, Tolla og þllum
gjalda: kröfum til Konungs, opinberra
Skiptana, Kirkna, Hóspítala, Skóla, Presta,
og sérhverra Almennings þarfa, verður sú
adalregla aðgættandi: að allar tekjur og jarða-
afgjöld til Konungs, eins Umboda, Klaustra
og Skóla eptirgjöld, eptir Tilskip. 15da
Apr. 1776 §. 9., má dómlauslöst með aðför útle-
ggja hjá skuldunautum, samkvæmt N. 5—
13—35, þó ekki hálfu ári elldri, því þá þarf
Dóm, og í flestum tilfellum undangangandi
Sætta tilraun til þess; en all gjöld og tek-
jur til annara opinberra þarfa, Skiptana
og Embættis-manna, og eptirgjöld þeirra
Ljóna og Embættis-jarða (sem Reglug. frá
17da Júnii 1782 §. 17., ætlar til að dómlauslöst
útleggist), útreiddast nú til útlags að líðnu 1
ári frá þeirra rétta gjald-daga, og þurfa þá
fyrst Sætta tilrauna og Dóms við, eptir Plak.
frá 25ta Júnii 1819, eins bætur til útlags,
eda Sakamála kostnaður, Satakra tillög
og annað (sjá Sætta-skiptana Handqverid,
bls. 108—9). En — eins og eg þér með vil
födurlega áminna sérhvern yðar, sem eitthvæð
af opinberum tollum og gjöldum, eda öðra
um tekjum gjalda kunnid ega síðarneir, um
að láta þetta göðviljuglega, afdráttarlaust og
skilvísilega af þendi, eptir mögulegleika í tala-
rið, svo þér ekki leidið yfir yður margfalda
máðu og úrdrag með aðförum til þess útle-
lags.

Tægs eda til legfólka þar um, vil eg nú eins
 fædurlega áfhsa hvern yðar, sem á síðan mátti
 ega konnud einhverntíma Rónungs tekjur eða
 egin Embætta og opinber gjöld hjá almennu
 ingi að innfalka, til að votta þar við samvitfæ
 vidqvæma ráðvændni í öllu, og minnast æ þess,
 að þau umbod eru Embættis-mönnum eða
 øðrum ekki í hendur fengin, til að flá undir-
 gæfna, og augdast ránglega við þau af annara
 eigum með lágandi embættis ráðræði eða ágengni
 framfær laga leysi; minnast þess, einum þvar
 þér fjálfir egid gjöld þau, og verdid ekki af øðr-
 um til reiknings og skila þeirra krafdir — að
 vægja øreigum og þrekkjalansum í áfsvari, eða
 umlíða, ef megid, til betri tíma, en — að hard-
 þdgi og misfunarleysi í þeim krefum verður
 opt — eins og eg fyrr sagdi — að rángsleitni,
 óbleffum í yðar eigum og klickur (blettur) á yðar
 mannordi. Eg vil þar hjá benda yður til þess,
 að Tikkþipan fyrir Ísland frá 15da Maí 1705
 í §. 7, fyrirbaud Shslumönnum of fceðar tek-
 jur Skatta (og annara tolla) framfær laga
 áqverðun, undir æru-tjón ella; en — enginn
 efi er á þot, að sama straff hæfir øðrum
 Embættismanni sérhverjum, sem ránglega
 tekur og krefur önnur opinber gjöld fram-
 yfir laganna bódærd, hvert heldur til egin
 Embættis eða til opinberra Skiptana, t. d.:
 Kirkna, Skóla, Spítala, Sakamála eður
 annara Almennings þarfa, þar ástædan, að

þeir straffist álíkt, verður um þá öll þin sama. Þó nú seinni lag hafi umbreytt þessu ærustraffi í ánnad, þvi M. bodord, um þjófnadarstraff, innleiddust hér með Kóngsbrefi frá 19da Febr. 1734, en þau bjóða í 6—4—11: að sá, sem tekur frekari tolla eða skatta, enn Konungur bhdur, skuli straffast eins og sá, sem gripinn væri í þjófnadi, og fylgdi öllum þjófnadi þá æruleysi, er ecki sköminn litil, að verða þá álitinn, sem þjófur að þeim of freku teljum. Að sönnu verða þjófar nú ecki dæmdir ærulausir, nema fyrir stór-saknæm: gænn þjófnad, eða einfaldanu í fjórda sinni framinn, en fyrirneit vann allur þjófnadur til æruleysis, og í allra heidvörðra og ráðvandra manna augum fylgir það honum enn, þó dómur það ecki áleggi, og sá er vafalaust til allra ópinbetra Embættis öldungis óverðugur, sem sekur verður að þjófnadi, þó litlu verði nemi. Embættismanna vissu straff fyrir þessháttar glæpi, er nú samt ætíð Embættis tjón, sem Tilskip. frá 28da Dec. 1792 í §. 4 lætur samgylda. Tuktþús. straffi allt að 2 árum, sem enn er einfalds þjófnadar hæsta straff í sta þinni framhús, eptir Tilskipun frá 20ta Febr. 1789, en hér bhding með vendi í þess stad, og sem hér annars nú mundi ega rétt við álitann glæp; þvi er sá óverðugur þess, að Konungur eða landsfólk hafi þann í Embætti, sem svo misbrúkar þetta mót legum til sérplagni og undirofunar þeirra, hverja þans

Embættis. Skylda og æra er að vernda við óspill-
 ánn rétt, að leggjera þann þjófnadar selann
 fyrir. Já vil eg yður nýtt dæmi þessa, Børn
 mín góð! að vitrustu menn álita sérhver þjófn-
 að, sem flammalegt ódæði, og, sem fleirst-
 um glæpum framar, verðskuldi almenn-
 ingu forakt. Stádent í Kaupmannahöfn
 stal bólf. seint á árinu 1818; var þar um sög-
 sóktur og dæmdur við Pólití rétt til 20 daga
 fangelsis við vatns- og brauds vidurværi. Strax
 baud Cancellíð þann 16da Jan. 1819 að gjera
 þann þar að auki útræfann frá Háskólanum,
 og þessum ekki að lida þar meðal heiðunýðra
 Þærisveina og Embættismanna efna, mann upp-
 vísann að svo flammalegum glæpi, sem
 þjófnadi, hvern það því áleit þafa gjört þann
 óverdugann upp frá því til alls Embættis
 frama, (sjá Colleg. Tíð. 1819 bls. 222).

Tel eg nú, sagði Hjalmar, nóg rætt í
 senn um opinber gjöld og tekjur, að því
 leiti yður naudsýnjar í brád um að vita, á
 meðan ekki er fjed, hvert annað verdid enn
 bændur, því um fátækra málefni og sveitar
 tillög þessi eg vísað yður til Handbókar fyrir
 hvern mann, uns tilmærir gjera um þau efni,
 aðra naudsýnlegri, gott, ef þá betri, breytingu;
 líka vantar Verðslega og Læna lengi eptir-
 vanta lagasetningu um sanngjarnar og við
 þetta land eigandi aukatekjur fyrir þeirra
 Embættis verk, sem nú er enn engin þingad

gæfin, en þó með Cancells. bréfi frá 7da Maji 1791, hér á lagþingi auglýstu og síðan í Lög-
bók þad ár prentudu, bannad útlendum laga-
setningum þar um hér að fylgja. Semu ás-
quæddu vantar Geistlega enn um þeirra Lms
bættisverk, sem fleirst mega ólaunud þeita,
fyrir þad sárstilla, sem Reglug. frá 17da Júlíi
1782 þeim tilleggur, og sem nú engannveginn
sambýdur vorra tíða verði og þorsum um
allt. Því er nú Lambs fódur og Dags-
verk til Presta, hvert þessara, sem ekki gældst
reglulegt sem her, þið fyrra með forsvaranlegt
fóðrun Lambs hjá sérhverjum Sóknar. bá-
anda árlega, en dags ve tíð með 1 dags
vinnu — sem Kapituls. Tættar ætla til að
greiðist þeim um slátt (af þeim einum þó, sem
sem ekki gjalda ega Skipti. títund), samkvæmt
Tilskip. frá 16da Júlíi 1817, verðslagt árlega
til peninga: gjalda í þessum Tórtum — en
Öffur, sem þeim, eptir Reglug. frá 17da Júlíi
1782 §. 12, og Kónigsbr. frá 4da Júnii 1790,
ber af háum og lágun, var í því síðara vesæle
tílketid, þó heldur þá samsvarandi léttari tíðum;
nú samt eun vesælmannlegar, já, eckert af vel-
fleirstum goldið; ætla þó fyrrnesndar og nðri.
Lagasetningar til, að þad, þá tregdad er, úts-
leggist með aðfót hjá hlutadegendum, innan
eins árs frá gjalddaga, sem adrar Presta
tektur; óskandi ætla eg samt, að enginn léti
foma til þess, heldur léti öffur góðsúlega af-
hendi, svo betur svaradi til nafnsins, og eptir

Bæði Reglugjærdarinnar frá 1782 §. 12 svo,
 að gjafararnir þesdu æru af þeim friviljingu
 útlætum. Ad Húsmenn, sem ekki halda
 hjú og vinnufélt semuleidis, gjaldi Þ estum
 dagsverkt, ef tíunda 60 alnir eda meira, og
 hálfann Ljóstoll til Sólunar-Kirkju, bhdur
 Kóngsbr. frá 21ta Maji 1817; en eg vísa
 frammar til Rlpósts þér um, árid 1818. á bls.
 55 og nóin við þana, bls. 56 — 59. Reglug.
 frá 17da Júlíi 1782, bhdur annars sérhverjum
 báanda, sem hjú heldur, hvert sem giptur
 er eda ekki, heilann ljóstoll að láfa, nefnil.:
 8 merkur tólgar, eda nú í peningum, að Ra-
 pituls:Taxta verðlagi; húsmenn þeshátt-
 ar gjaldi þó að eins hálfann ljóstoll edur 4
 merkur. Vísa þer öllum húsbændum áqvæ-
 inn skilyrðir í landskuldir jarða og fúgylda
 leigur af opiubetnum eignum, eda eptir Ra-
 pituls:Taxta andyrði þeirra aura; þó þesir
 Kóngur enn þá sumstadar eptirláid landset-
 um sínum að leyfa fúgylda leigur með 90 þ.
 fyrir sérhvert. Ad sami skilyrðis:rettur og
 endurgjald eptir Rápítuls:Taxta beri af bánda-
 eignum, er af lífum ástæðum sanngjarnt, en
 öll þeirra jarða afgjöld og leignagjöld fara
 samt eptir Landdrottina Samningum við
 leigulida þar um*), gáangi þeir ekki framysfir

*) Svo ákvæðar og Tilskipan nh fyrir Danmörku,
 frá 9da Febr. 1820 í §. 1., samkvæmt Jóns.

forngylði jarðastulda, þó nendir þærfin margá húsbændur til að vægja streigum og gæfa eptir af fullum lagaretti; einkum þar reynslan nú vísar þennit, að fátæklingar allmargir finnast þfærir um að gjöra Skileyris krosfum rétta fullnustu.

Skaf nú í bráð þér um áttatal af mér, mælti Hjálmar, og gæf þar með til hvíldar.

Enn bar fundum þeirra Fædga nokkuð síðar saman þar úti á Þjárgi, á Sunnudagskvöld. Höfdu þeir Jón og Helgi ráðgert að heidast heilræða Fædur síns um giftingu þeirra á síðan, búskap og hjúabald, með fleiru þá: aðlátandi, en Helga Hjálmarisdóttir vordid þess áskynja, og komu þær Synstur, þúin og Anna þótt ásamt fram á fundinn með bræðrum þeirra um kvöldid. Jón hóf þá samtalið fyrstur þanninn: Vöndu, eini er mér ætíð að verða, sagði hann, en bágt mun mér veita, sem öðrum, að róa einni ár, bresta úti, róa vertíðir og báuverka sjálfur; vandragnar þenri eg þó sagi að góðar bástþenr séu, sem reynast hollar, tréar og húsböndu sínum haganlegar, þó ein vandragnari væn Húsfreyja, sem eg af dæmunum veit allteins misgefist; sumar að sonni vel, en sumar illa, ángra og gremja Bændur sína með þæræð, ráðræði og stríðsemi; sumar verða eldur í bánum með eyðslu, bráði og ó-

Þrifuði, er allar búa þær bændum sínum þau
 lifskjör, blid eða strid, sem fleirstir mega átt
 því dása við alla æfi, sumir sættir, sumir við
 þau manna veselastir, svo vandræði mestu tel
 eg að gipta sig; eða hvað list þú um þetta,
 Fadir minn? Helga gall þá við og mælti: sé
 þetta vandræði fyrir þann Jón Frænda, hvað
 má þá ekki segja um okkur Stúlka garma-
 ana, sem sjaldan fáum valid um oss gæðfælda
 menn, eins og þeir Piltar um Konur, en verð-
 um margar feldar, rétt sem fénadur, undir mis-
 jafna yfirdrottun, opt þess fyrsta ruddamennis,
 sem biddist, hverfu illa sem ega kann við vort
 gæð, of þetta fyrir, að vær annars visuð strax
 upp til færlinga; og þætti mér gott, að við
 Dætur yðar mættum Fædur vors heilæða, alls-
 eins og þeir Brædur, aðnjóta um þetta mark-
 verðasta eini í voru lífi, fyrst við öll erum
 Börn yðar jafnt, og þér unnt hafið Bræðrun-
 um mikilla heilæða og leidsögn, til að meta rétt
 og stunda Stættir þeirra. Skrifst mér nú öllu
 meiri vandræði vaxa okkur Stúlkum við
 giptingar, enn Piltunum; íshárverði því
 að gefa sig út í þær, en ófrjálst og jafn-
 ófsemtilst að þála ófílangt, sem vinnukona, fyrir
 ír flénann kost og fatnað óþarft, og ekkert hafa
 afgangs til að taka í ellinni, þá láti, ástítt og
 heilsuþrestur aðþrengja, en mega þá varpast á
 missunarlítið þreppa framfari, sem ómogi; eða
 hvað list þú um þetta? Fædir minn!

Hjálmar sagði stundarkörn, lelt í gaupnir
 sér, en sagði: Trúad hefsti eg því, að optar
 muni rætast Spakmæli Menanders Grickja
 Spellings: „að sá komist bráðum á ydrun-
 arvegin, sem gengur að giptast; því vita
 megji hann sig út því ánaudugann.“ Samt
 tel eg annars Spakmæli jafnvísi morgum,
 þau nefnilega: „að heigð sé hjúskapur, bók-
 búskapur, aumt einlíst og að öllu nokkud“;
 þessvegna og, að sá þridji eins opt hafa funni
 rétt að mæla, sem telur „hólt að hugsa sig
 um það æfilángt, hvert leggjandi sé út
 hjónaband edur ekki.“

Það mun þó verða mun fleimur hjá mér,
 ansaði Helga til, bjóðist mér einhver, sem mér
 líst á, og bágð á eg með að skilja, hverinn
 nokkur verður ánaudugri við það, þó hann
 sái húsbónda: Skiptin, hvert heldur Góður,
 húsbónda eða manns; hann verður þó ald-
 rei nema einn í senn, og vandsjed hvert ráð-
 tilastur; optar verð eg þó, sem kona, mér
 og verkum mínum ráðandi heima og í eginn loka
 mínum, enn á meðan eg er annara hjú, og á
 þá líka hægna með að ætla mér af með og ljósa-
 um verk, þegar eg lasnast.

Svo heldur þú mást, Helga mín! ans-
 aði Hjálmar til, en sé má, að þú verdir kona,
 og þa morgum fleiri ánaudug og midur ráð-
 andi þér og verkum þínum, enn í víst með
 mér einum edur þóðrum húsbónda, sem hjú.
 Ána, sem barn, og eins væri, sem hjú, þessir

þá mælt einum að hlhða, edur oður Móður
 þinni, eða síðar húsbændum einum, sem vistar-
 hjá, en gípt kona verður þú, að Guds og lands
 værs legum, vilja manns þíns undirgefna, og
 engu frjálfsari, heldur miklu mædur, enn nú;
 þó þá krefja madur og börn alla þína um-
 hyggju og fjölskyldu; hjúin eins forðgunn og
 fyrirhyggju; tillit með þeim og öllum þeirra verk-
 am, egi vel að farnast búskapur þinn; fjölmurnar
 og umfjón, hirtuag, fyrirhyggju, þáugt og st-
 feldt erfíðt, egi þeim borgid að verða og þær að
 verða bjargræðis stofn þíns heimilis; erfíðt við
 bússýsl rígsbindur öll þín verk, allann þinn tíma,
 og krefur að þá leggir trústun krapta, þá og
 þapp fram sciut og snemma, egir þú við að stand-
 ast; Sveitin leggur þér ærnann ómegdar þúnga
 á herdar, auk egin fjölskyldu, og þennu verður
 þú strax ánaudug; eins Prestum, Shlumonn-
 um, Hreppsfjórum og öllum Yfirvöldum, með
 fjölskyldu og tolla til þeirra og með átgjöld til Kon-
 ángs, opinberta Stiptana og þarfa, og marg-
 breytt fjölskyldu-storf, sem krefja þína undirgefnt
 og hlhðni, ídjusemi, eigur þínar, krapta og
 gjervalla tíð; aldrei erftú úr þó þér sjálfri ráð-
 andi, en allir mega þínir herrar heita, sjálfar
 Sveitirnar, hjúin og fjölmurnar, fyrir hver-
 jum baki brotum amstra þarf, en vill opt sár-
 erfíðt veita, að gjalda og úrvega hverjum sitt,
 fá mönnum og fjölmum forðgunn, svo í bágunum
 árum einum mega margir húsfædur og húss-
 mædur opt með ángri finna að þeirra fjölskyldu er

Lífid edur eðkert og mið'u minna enn í vístun,
 þvar ganga er áhyggjulaust að bórði og sæng,
 t.ka við framreiddri forþorgun, en einúngis að
 gagna laglegum vinnuvistar verðum, og þá sanus
 ast opt Shakespeares' orð: „það tel og lífid
 þeppnast, að vera einúngis vinnudrengur“;
 en — þarinnót verður hér margur bændi að
 syngja í basli stnu:

Raung er trú, að se nú sæll, sá með þú þátt vera,
 Sveita'og hjúla sína þræll, Sauda, Rúa'og Mera.

Samt mundi ekki þótt, að enginn girtist,
 þyggja eda haldi jarðir, og ekki mundi það Skap-
 orans vilja og bodorði samkvæmt, sem vildi láta
 mannkynið aukast, margfaldast og fjölbygg-
 ja jörðina; allrafið mun það vera þér þótt,
 Helga min! að vífna upp alla æfi, því soo mun
 epli skapnadar þins varid, sem fleirstra qvenna,
 að færstar haíða þær þeiflu, þá eldast, sem ekki
 giptast eda eiga börn. Öllum, bæði ferkum og
 komum, er auk þessa af náttúrunni inngefín
 laungun til samlifis og ærlunar síns kyns, inn-
 þyrdis ástar og að maður se manns gamant,
 Ald fullnægja þeirri innþlentun á reglulegann
 þátt; að giptast, að búa, að bera manndómslega
 og með forfjá þær þhngri þyrdir, sem hjóna-
 þend og húskapur, þeru og hjú, sveitanna, allra
 stetta og landfins opínberu þarfir leggja ofi á
 þerðar við þá og hjónabænd, framur enn einþleyp-
 um; að vera gagnlegir innbúar lands, gódir þegnar
 Rónúngs, gódir borgarar, gódir Fedur og húsa-
 fedur; lifa ofi og eðrum til gagns og þar með

að því leiti fylla áqværdun vörðrar hérveru;
 lífa, ef Forðóninni svo þóknast, í ættqvislum af-
 komenda — það er vort heidurslega kall í öllum
 stéttum, en ekki að meta framfarir þægt, idju-
 laust og ómennskufullt, enn erfíðt, ístarffamt,
 óþæt mæðusamt, en mörðum uppbyggilegt líf,
 sem verdugum veralda-báum sömir, þó meira
 frelsis við það sé valt að vænta. Þess vegna
 er idjulaust og lausamennsku líf meðal allra
 þjóða metið skadvænast landi og lífi, og sann-
 kallad ótumein í dygd, dagnadi og velgengni
 almennings, hvar einstakir einhleypingar stelaft
 undan almennum vinnustörfum til sameiginlegs
 gagns, frá jafdrætti, fyrirvinnu fátækra, ó-
 maga og örvæsa vandlidandi meðbræðra; stelaft
 undan þingnum og útgjalda álagi og svipta bönd-
 ann, sem þau bera skal, allri aðstöð og mögu-
 legleika til að fá þau stadið, rættad og unnid
 upp jarðir, komid upp fénadi og auggast, og
 goldid sérhverjum það ber. Því hafa allra síð-
 adra þjóða lög á öllum öldum seftad og straff-
 ad Lausmenn harðt, og því eru það hattu-
 og sefta-verd svif í Embættis, og skýldu-verkum,
 að hylma edur skjóta skjóli yfir þær blóðsugur
 landsins, hverjar af einum og sérhverjum ber
 vægdarlaust fram að draga, undir réttætisins
 alvarlegu hegningu. Minni eg yður því öll,
 minn elskulegu börn! um, að verda aldrei í
 þeim vemmum fundin. Samt er engra tíð
 til giptinga komin, sem ekki hefir grædi í þ-
 legann stöfn til að fá forðorgað með sig og

hyski stett, eða er svo vel veitti, þrífandi og sparnandi farum, að, með ástæðu bjargvænlegrar bólfestu, handverks eða stöðugrar forþennustu, við leglegann, borgaralegann atvinnuveg, hefir full-liflega útsjón til þess, og leyfa lög síeigum því ekki giptingar með öðru íhluti, svo ekki verði þeir strax sveita vandræði. Er þá lítill sámd, nudi eða stöð að þeirri giptingu, hvar egin vesælir niðjar hafa mega grundvallada ákjærni gegu foreldrum, að í ráðleysu settu þá forstöðulausa inn í heiminn til volæðis eins og hrafnings, svo færstir þeirra verði að mönnum, en sveitir álagi þá um undirokun við afleiðingar þeirra ráðlausu giptinga og barneigna, án liflegrar atvinnu útsjónar.

Ad giptast einhverveginn, að nafninu til, sagði Jón, er mást ekki svo vandgert, heidiur að giptast vel, en hver ráð munu best til þess? Fadir minn! Þau held eg vandgefin — ansadi Hjálmar — og svo þótti Stephán: Þófasti í Ballanesti, þegar hann kvad um vandföfna konu; margur ángur og bráðin töfraft af blómlegu áttiti einu og fríðleika, stur ekki eptir öðru, en gleymir: að opt kann flögð vera í sögru skinni; en ein sört og á flundum barneignir, láta alloft rófir þær föfna upp í hásti. Se þá eðert annað eigulegt eptir eða ágjætt við konuna, enn sjelegt áttit, en margs áfátt, er líffins ánægja upphaflega grundvellud á fallvöstu glífi einu. Ad sönnu vor

Fenni eg þér, þó reglega leitir þá yndis í sam-
bád við ófressju, eða mjög svo ófríða konu,
en leynist þar, sem opt er, dygd undir dekk-
um hárum, gjerir hún ein ófagurt andlit
þokasælt og girnilegt til sambáðar við elsku-
verða sál, því rétt mælir ennfá þjóðskáldid Gay:

Þvad er blómi hörunda litar, manns
Sugar iðsemd við og eining blíða?

Þvad er geisli hvarma ljóssins fríða

Sógværd mótt, er síðugt þúdur ans?

Vaxtar, álits, viðmóts yndi má

Ekkert jafnt við orða' og síða finna;

Ovart hin í fyrstu hjartad vinna,

En samt þessi ein því haldid fá.

Adrir gangast mest fyrir upphæfd og ætt-
göfgi. Er þessi góð og girnileg, hvar reyusta
og almennings rómur snur dygdir og uranukostu
arfeng, sem optar er; annars er hún sífeldt
bríxl ættlerum. Sá er þó göfugleikinn mest-
ur og dhræmæstur, sem fylgir góðri og dygda-
ugri sálu, og þvllikar eru málste fleiri að
finna í almúga Stétt, af því hún er hinum
fjelmennari — með því þær æðri blinda alle
opt margann ángling með drambi og oftrausti
á hjegðnilegri ættgöfgi, svo þeir ártast
mjög þar við, en góðir koma ekki ætíð af
góðum, hvers þó optar er vonandi, og reynist
svo. — Midjum Tignarmanna gleymist þó skýld-
an á stundum, enn þótt betra uppeldis adnjótt,
að heidra Stétt sína og Sotfedur með Sot-
fedranna dád og dagnadi, sem þó ætti að

vera þeim upphvatning; leggjast þó nokkrir í
 ónefni, svall og ydjunefni, dramba þó af
 ættgöfginni einni, sem þá er þeim varanleg
 vaunyrda með öllum þeirra ástæðulausa þótta.
 Audur er samt í öllum stöttum einna mest fceist-
 ingar eini fleirstra til giptinga, þar, sem margir
 hofsa ekki í með honum að kaupa sér heilann
 öðugda og vamma her til sambúðar og feru-
 nærtis á vegferð lifins. Sátaekt freistar eink-
 um margra, helzt í Almúga-stétt, til að meta
 mikils and og efni til að öðlast með bústofn,
 en sita ekki við æðri tigu og inndæli öðugræ-
 fælu og duglegrar, hvar helzt sem þán finnst, en
 fyrir hverja vöðugdin dregur opt skulu. Þar
 grundvallast þá giptingin, ekki á ást og vörð-
 ingu fyrir fjörnum eltamaka eða mannlostum
 þans, heldur á huga til ands reitna þeirra,
 sem við þann loda, og tel eg þá vandshenar
 þeillir þans og þeirra hjónabanda. Fjöldi
 manna, karla og qvenna renna þó, í þessum
 efaum, blindir í sjóinn til veida, öldungis ó-
 þecktir hverr öðrum. Allir vilja veida sér
 upp úr þíð besta, en — margir, sem leggjast fyrir
 ír feritæls lúdu eða valinn lax — sem erlendis
 er gjort — feipa þó upp lélega lóðstöku eða
 loma upp með frosfist eða marhnút á aungl-
 inum, ellegar lafari ódrætti.

Þó ræð eg yður södurlega, elsfuleg börn
 mín! fland ekki úr giptingar, fyrir enn
 vandlega hafid lagt allt þetta á vigt, og ljósid
 yður aldrei eltamaka yður óþecktan úr sjarfa,

Hvert sem heyrir vel eda midur af honum sagt,
heldur þann einann, sem full reynsla yðar og
egia þeckling, einkum á lunderni, náttúrufari,
dugdum, brestum og duguadi þessa sanufærit yð-
ur um, að sambúð við þylliskann verða megi
yður gæðfeld, sömasamleg og heillasöm. Barns
id, eptir mætti, ótmabærri ást hjá yður að læd-
ast iuu til að villa um yðar dóma í svo marks
verdu efni, á meðan ekki gjörþekkid persönu
þá, sem þér viljið binda hana og öll yðar lífs
tjör vid í brád og lengd; ekki álit, ekki vryð
ingar, ekki ættgöfgi og allrafist hverfulann
aud; heldur látið góða, dugunga, gæðpráða, fíð-
sama og báðrika salu útgjóra um yðar val til
þessa yður markverðasta blutfalls í lífinu, undir
hverju komin er, optast æfilángt, yðar tímanleg
lucka og ánægja öll. Þeitið að þessari forsjállega
og með alúð, í hverri helzt stétt sem er; en
ef finnid, vryðid þér hana, sem ber, og ófíð
þadan, að eignast og varda veita hana.

Um búskapur reglur bestar ega reynsla yð-
a, í grundau, eptirtekt annara góðra búhólða eptir-
irðama, og Ritgjörðir vituerra og reynðra bú-
manna að vera yðar bestu Fræðarar. Má eg
med ritum þeim nefna yður Atla, hmisleg smá
búnadarrit í Lærdómslista Selags ritunum,
máste og einhverjar Búskapar-bugvefjur fleiri.
Hverti kann eg reglur þær margar sjálfur, né
heldur er nú tóm til að útlísta þær til þíllar.
Einangis eptirfyllgjandi fæar Sugvefjur
gef eg yður:

1.) Halldid þér hvern þann villumann & bínadar-fræðum, sem telur yður trú um, lífe og Alti vildi þyggnum bónda fyrnum, (bís. 91) — sem margur ómennskufullur ráðsengur vill og þengist svo tíðum fleipra — „ad sú se bú reglan best, ad jörðin beri ábáanda sinn ofurlíða, en þessi eðli jördina.“ Því se þeirri reglu ófugt vísun, þá verður þú fyrst rétt. Manars fellur jörðin í órátt og gengur strax átt, þá þú eðli sér sambodna ískjendur til ad vinna þaua starlega upp, ad bodum lands-laga vorra (Landsleigub. V. kap.), sem med meiri þessa-förða og auknum þengugi auk þessu, sem mestann; med þessum meiri fénad, betri háfald, rífligri gjöld og meiri stóð allum fléttum. Ef ábáandinn þarómót med fénadi sinnum betri jördina ofurlíða, sem betur fer, ráttast þú þótt betur ár frá ári, þá verður þú fyrst fríðgari og blómlegri, fjarnabetri, meira verð, og forsorgar fleiri menn og fléttur. En — þar stór-jardir krefja mikil verk-fólk og mikinn fénad til ráttunar og ískingar, skal eg aldrei ráða yður, börnin mín! ad gienast þær, smærri bblum frammar, og allra sist ad byrja bú á þeim, medan efnalltíl erud, þótt fleistar munu þær erfidari og átdragsfamarari reynast, einkum nú, þá fólkshald er svo dýrkeypt, enn ad meiri arður af þeim, eða þlunnindi samsvari þeirra meirí fólunadi, meiri umsjón og mæðu, og þótt ganga nú fleistar stór-jardir stórum til efnunar.

Edar

Þáar 60 hundrada jardir munu nú framflenta
jafnum peningi við þrjár góðar og af góðum bá-
monnum vel setnar 20 hundrada jardir. Med
Virgilio vil eg þó halda rétt, „ad hæla hofuds-
bólum, en hjerda vel um fot-tetrid sitt.“
Ad visu mun viðhaldi hofudbóla og landinu
yfir hofud bollast, ad þau byggdast fleirum &
sinætti deildum, svo hver þessara yrði ær-
lega setin og ræktud, og svo mundu þau mestum
peningi framflenta; þó tel eg ekki bærn min &
samþælli, sem svo er vandsengid ánægjusamt, þar
sæmign og sambráðun ollir opt ágreinings, ad
fáir losa einþælli, sem verdt er.

2.) Eftir eru Búskapar- hugvefju
reglum í *Alþósti* 1818 bls. 85 — 92 og 104
— 110; aukid líka áburd sem mest og verjid
þonum sem þaganlegast áþhlum yðar til ræktar;
umgirdid túnvelli yðar, einkum med grjóts-
gordum, og fljettid, ef getid; látid þér árid
um þring inni liggja á nóttum; þad seittir
þær og heldur mjólk þeirra jafnastri við, en gef-
ur yður dhrmatann og milinn áburdar- auka,
med þonum meiri frjófssemi jördunni, meiri tödu,
meiri mat og meiri fénad; setjid samt aldrei
naunt á þen, svo ævelja verdid sképnur, af mis-
jofnu bandi vart meira enn eina kú á 40 hesta;
þvad afgangs verður, er þentugur hardæra
þrefur, og haldid heldur færri sképnur, og bet-
ur; veljid einkum kúm yðar góða, þhrakta og
vel vordna töðu med ríflegum skammti, þegar

mjólkla ega, en notid lafari, þá gældar eru, til tilgjafar, eða með útheyi, svo þær haldist vel vid, sé þetta létt; brunnid hey drepur allar sképnsur, og er ekki gæfandi, nema sárstíð saman vid annað, og gripum, sem ekki mjólka, helzt gældsneptum; Saudsfénu verður það bráðlega að bana; hverju grænt, ómyglad og þjarngott, einkum vellsisþéndt, og vel orðid, eins eltingarþotid, er hentast. Núm ætti tadan mestoll að atlast, en ekki mikid af útheyi, nema gældum, heldur þetta mest saudfé og gældum nautkindum, nema gott mjólkurhey og vel vordid sé, svo sem flæðistarar eða sefsattad eða velli, eða smá starangur; og hvergi Saudfé setja á einberann úrigang, ekki heldur á bestu saudjörðum, ef illa vetra kann, svo ekki sé heybjörg fyrir það nokkur til, ef vidþarf, einkum á léttlings úrigangs-jörðum risleg. Er haustskurður öllum hollari, enn hortscurður á vetur edur um vor, þá fénaður fellur nær þvi fyrir eðert; en risleg og vel umþirdt; þrifaleg fódran sképna ver þær falli í fleirstollum árum, heldur optast vid hagsanlegum tma láa, ver eigandann tjóni og básmatar missir, en grundvallar básfeld og velgengni þans, einkum þvar forsjállegt fénaðarþald valid er sérhverri jörðu af hverri tegund, eptir þvi, sem þennt best hentar. Til góðrar umþirdingar kúa þeyra innibrynningar, þvar mögulega verða vidþafdar, og gædd, en hófleg hlýindi, ekki mjög megn, og aldrei svo að manni; gluggar ekki séu opnir meir eða minna á fjósum, allt eptir

veðrinu, svo að þanvænt dauða-lopt rjúki út um þá, en holti lífs-lopt aptur innleidist. Og er nú ekki tómi að ræða framur um þetta.

3) Þrífnaður með alla hluti, svo dauða-aura, sem fénad úti og inni, í hbbhlum, fatnadi og með áhald öll og þeirra gott viðhald og hirling, er viðhald og eðling þeilsur og velmáttar, en óþrífnaður og hirduleysi óbleffan ein, tjón og eðdilegg'ing, sem eg vildi ekki um yður spyrðist nokkurn tíma. Svo er og kappsamur fylgi með háfs-idnir allar, vefnad, spuna, tövinnu, smidar alls, sem báid þarfnast til fatnadar eða áhalda, svo að sem færst þurfi út að kaupa, viss inntekt og velmáttar auki hvers heimilis, sem þar með kúmt hjá útdragsömum útgjöldum til annara, og hjá vanvyrðu þeirri, að láta annara sveita og idjufamari hendur flæða sig, en mega ella nákin gánga með þyffi sinu og með samantlagðar idjulaufar hendur, aldrei þafa neinar handidna vorur að bjóða eða til verðslunar fyrir heimilis naufsonjar í kaupstad eða fjópláðum, og verða því láta best hjargræði sitt af hendi fyrir fatnad, sem hver einn mátti sjálfur vinna og tilbúa. Sá fatnaður þokkaslegur, þreinn, laglega og vel unninn, fer og sömir innbúum þessa lands miklu betur enn útlendi dhrindis fram og fkráði, sem ráðleyfingar láta allt vit sitt og eigue fyrir, en safna ffuldum og gánga með soltinn maga ó eptir. Þarast líka forsháttir menn, þegar eignast þafa

þið nauðsynlega, þaggevænasta og eptir fleiri þeirra vel samilega af búshlutum, að leggja til óhöfs skautbúnað óþarfann, sem metnadargjarnir svallarar telja sér fremd að, og spila eignum út fyrir, þá verulegri verdugteikar bresta þá. Samuleidis er ós hollast og kraptabest innkandt gott matlifi, áu údragsantra óhöfs dhrinda til þess, eða ólfanga, veitsluna og Rasse. söðsulls, sem eins ónáttúrlegt er, údragsamt og þarf laust að. Joland sæti til Þndia, eða Ásu annarstarðar, eða í Midjardarhafs nágreunnið, ellegar Afríku og Ameríku ós óheilnæmar kryðjurttir, og fleysta góðir búhældar því lítt, eða brúka, að minnsta kosti, mjög svo sparlega til tynlidaga einna og veitslu vörðluga: monnum. Bona og þær Dætur minnar læri af Móður sinni þann sparnad, hófssemi, þrífnað og dugnað til innivinnu og handidna, sem ekki fæli væru manngefni frá þeim, með ótta, að þær verða flunni með gagnstæðum brestum — hverjum samt mörpum konum er hætt við — eldur í búum bænda sinna, heldur að þrífnaður, góð regla og hentifsemi með allt, gjöra muni heimili þeirra heidurleg og þóðafæl.

4.) Sjaldnari finnast þessa samt góð dæmi við sjáfar-síðu, enda mun ervidara þar í sjómannanna vaftri miklu og söðasfap reglu góðri og þrífnaði við að loma. Þar ríflja og framar idjuleysi og ósídur, lélegur vani og lítið uppseldi ángðóms til dagnadar sóls, nema sjáfarverka einna, en síst til landbúnaðar. Þessi

verður þó ávallt vissastur, heilla:drjúgastur og
 mikilvægastur, yfir hefud að segja, og bregðst
 sjaldan eða övilda algjörlega, nema í sérlegustu
 hardæra tíð, þó naumast þeim, sem með góðri
 jarðar-rækt, sparnadi og forsjáni sameina rækt
 og stundun Fál:yrkju, sem verða má allvilda
 qvenna og únglinga verk, en mikill báðættir
 manna. Hún má og letta stórum undir neyð
 sjáfarmanna, þegar abli af sjó, þrífull, sem
 hafid sjáft, en ætíð dhrfenptur og erfður,
 bregðst þeim; ætíð auka þar mörgum heilsubót
 og varna lengi hmsum veikindum þeirra, er mest
 og best lifa verða af óhollu sjófáangi. Í því
 tilliti verða þessar ágætu Ritgjördir yðar best
 leidarvísir, nefnilega: Kaupmanns Lævers A-
 vísan til Jarðepla ræktunar, útkomin 1810,
 Conferenceráðs, Riddara S. Thorarensens
 Avísan um hentugustu matjurta rækt, út-
 komin 1816, og þó einfanlegast f. á. Þjarna
 Prests Arngrimssonar Gardyrkjju Græðis-
 qver. Til sannfæringar um Gardyrkjunnar
 miklu not og bú-drögindi, er að seunu 1820
 útkomid þessa reynða Dugnadar-manns snotra
 Verðlauna:rit, um Gardyrkjunnar nauds-
 syn og nytsemi fyrir Ísland, hverju þið kon-
 ánglega danska Landbústjórnar Félag nú læt-
 ur þér gefins útbýta um landid; en — ráða
 vil eg yður, heldur að leggja alád á ræktun
 Fál:yrkjunnar eptir hans fyrra Græði-qveri,
 sem ágætu, heldur enn að ofstrensta ardi henn-
 ar, eptir mjög efasömum reikningum og verða

lagi hans í Hefundfins nýnesnda Verðlauna-
riti, í samburði við annað bjargtráði í þessa
Qvers §§. 27 — 32, bls. 61 — 84, sem eg
innilega óska vilði, að fyrri sem fleirstum svo
rættast nætti í reynslunni, þó eg mikillega óttist,
að verða muni nýjg fáum, svo að fólk haldið
og úti vel við þvilika búnoðkun Fálý: Eju gróða.

Þá heppni vill til, má físki-úrvegur í góð-
um árum að sennu einna fljótast augða einstaka
dugnadar-menn, þó aldrei til jafns eða til
långframa, ellegar eins kostnadar- og mædu-lit-
id, sem heppinn landbúnaður með duglegri tö-
vinnu hjá góðum fjárbændum, sem gefur mátti
eins fljótann, en miklu vissari orð. Því skal
eg aldrei óska yður, Börn mín góð! að treysta
ofnæg sjáfarins heillum, setjast að í versted-
um, en yfirgefa góð-sveitir. Þó er af öllu
háskamest og sveitir áttarmandi húsmennska
greiga við sjó, sem þar má teljast — í bág-
um árum, hver þar opt aðkoma — legaja líf
fjelda manna í megnann háská, en ætíð lítjaga
sveitar blændur og hvísvartsmenn með ómegd
finni, öllum stórtum og hardærum framar, og
ætti því, eptir bódordi Konungs frá 21ta Júlí
1808, alvarlega að reisa stórdur við henni og
þraung talmörk, en ekki rhnika þau, heldur vísa
ofmíslum fjelda lausa- og tómthúsa-manna
með idjulausar hendur við sjó, mánuðum og
missirum saman, á vissari og almenningi gagn-
samari atvinnu-veg við meiri starfsemi, til rækt-
unar eyði- og þrállega setinna sveita-jarða,

vegna vinnufólks eflu þar, til að fá þar vers-
lega uppvunnið og fjölgað fénadi.

5.) Eg hef áður nefnt Sparssemi, sem
mí eg nauðsynlega dró, að sennu öllum, en sjálf-
sagt öllum húsbændum. Hinn má samt ald-
rei útrættast til nýðsku, nírfilsháttar og óþokka-
ðens, sem eru leidir lestir, heldur tafmarkast
af loslegri hésiemi, sem krefur nauðsynlega og
sömufamlega bráfun eigna sinna, óhöfs og for-
dildarlausu að egin og annara þörjum; því
leggi efnagóður maður harðt á sig og skyldu-
þjónu síu í forðgun og vidurgjörningi, svelsti
sig eða þau, dragi af þeim rétt og forþent
veitkalan og skyldugjöld, láti börn og ó-
maga bresta hvað vidþarf til framfaris, þeim
til góðs uppveldis eða mennunar, vottar það á-
girnd, svldingshátt og uldungsland, en — að
hagæra og nidurskipa öllu, sem forsjállegast og
svo sparsamlega, að ekki sé til ófæmder eða skorts;
að fá greidd skilfamlega hverjum einum hvað
honum ber, en forðast svall, óþerf útgjöld og
kaup og allt hvað dregur út verulegar eigur til
óhöfs eða hegðmlegs metnadar þjáls, og vera
þó fús að taka blutdeild í almennings nauð-
synjum og aðstod bjargarþurfa, það er lof-
leg sparssemi. Friðrik hinn Mikli Preussa
Könungur ávann Mikli sínu ærna fjárfjódu með
skilegri sparssemi, sleppti sjálfur mestu af því
útdragsama þjáli og yfirletti og daglegum veit-
tum, sem allt útarmad hefir mörg önnur Kö-
ninga Hof og lönd þau, sem til þeirra methad-

ar dhrdar tossa verda; þordadi ortar aleinn, en veittri þó einsteftum gæstum og Furstum, sear heimsóktu hann, honum sömasamlega, en óþófs laust, og þar eptir fór allri háttsemt hans annari; þó tignadi samtíð og eptireld þessa sparssemi, enn þótt óvenjulegri á medal Landastjórnenda, hjá honum lífs og lídnum, og þángjörði hann særann um, að verja fáslega miklu af því, sem hann þanninn sparadi, til blóðsunar og ræktunar landa og vidrættingar þegna sinna í báginum.

Þegar þér, börnin góð! erud ordin húsbændur eða Foreldrar, þá — og jafnvel strax — er yður þerf á og samd að fylgja, þó þótt lítil, sem yður vidvíkur, svo Konúnglegu dæmi; þá erud þér sem Síma-Konúngar í yðar hásum og þesud yðar ættar og hjú; þá hafid þér ecki fyrir yður einum, heldur morgum að sjá og þánga umhyggju; þá krefja börn og skuldahjón, sveitir, þursamenn, vegfarendur og allar stéttir yðar tilleg, aðstod og fyrirhyggju til sameginlegra þarfa, til margra framfæris, menningar og bjargar, og þá er þerf á að spara og þafa spatad óþerf lítgjeld, svall og óþófi í tíma, svo eitthvad sé til að taka, til að fullnægja með þessum miklu markverdari skuldurkösum, eða báast við blóðnum mæðum og báginum, þá heilsamátt breistur, eða atvinna, börn krefja Foreldra lífs; þau og eckjur framfæri vid fráfali manna og fedra, eða þá óvæntar óheillic aðþrenngja sinna, heldur enn að menn lífi, svo í óþófi og

Þspilun skamma stund, að þeir fyrir það verði
bráðlega sjálfir að þursfögnuðum — og því er
betta að minnast í tíma Krists þeirra (Post.
Gb. 20, 35.) „að salla þu að gefa enn þigg-
ja“ — þáfa nokkud að gefa af, enn að vera
uppi alla kominn — og er það Kristileg spar-
semi og fyrirbyggja, hverja eg þú þur hug-
fasta geyma.

Þá ráðgerðum við Helgi bróðir í qvöld
sagði Þén, að maðast til þess, að þér, Þadur
minn! legduð okkur þeirraði nokkur um vinnu-
þjáa hold.

Þau munu fá verða fyrir þjá mér, aus-
aði Hjálmar, þó skal þessi ná verða Sta og
seinaða búskapar hugvefjan, sem eg að þessu
finni bhd, þur:

Hjálmaust einirka. Ílf má í raun réttir
varla búskapur, heldur húsmennska þeita, opt-
ast greiga, nema á smáfori, þjáþli eða litilli
sneid jarðar sé, og ætla eg þur börnum mín-
um það ekki, meðan annars verður undanfari.
En hver jörð og ábúandi þennar krefur þjá,
eða varin börn í þjáa stad til að gegna jarðyrk-
junnar krefsum og störfum, vinna jarðir vel upp
fyrir fjölskyldu og peningi. Hjálma-talan fer því
1.) eptir jarðarinnegni og þennar sedugleifum
og flunnindum, svo að þán verði, að legum,
ræfalega notud, umþirde og uppminn, þaldist
þar með vel við og ræfist, en beri ekki lassast,
sem ábhr, ofurliða, svo að tán eða engjar
falli þar við, óflegnar, í sinu, í þráttar fleg

og mofa: gróna mbi: hausa, þegar þenfurur fellu
 íst, en áburð brestur, eður að jafnarhús fengist
 og falli. 2) Eptir dygd og dugnadi hjúanna,
 sem mest ein verd af öllu búmannna láni: en
 á þau er nú um fimur þau þeggt að fjósa;
 þvar lausa og tóuthús, mennska ólegheita,
 gjöra öllu milli á góðum hjáum; en móg vel
 vinnandi telja sig ofgöð til vistarinnu, fíppast
 þot eptir þeggt, idjkenfi, hálfræði og að vinna
 tær einu laus, þrátt fyrir lög og lúgærd Ns
 iuvold. Verði þer ía sami vel uppvinnu, ein
 þau ætíð beitt, sem fæst, þot dhrí og ádragsfamt er
 nú orðid þúendum hjúg-hald, líka er betra
 fylgt enu fjólmenni; einum þvar duglegur
 háfþóndi ecki fær hjáum ætíð til verka fylgt,
 þvætt tilfelli á þeima um fæirsta Embættismenn;
 sem verða margir að sjá með annara augum og
 ort áfengdar að eins til hjúna sína — en með
 al margra hjúna er vart telhandi uppá að fá öll
 samvalni vint eða dygg, líka eru fylgt, heilfa,
 orka og dygd manna misjefu.

Hitt veit eg fyrir víst, að viljid þér góð
 og gagnleg hjú þreppa, gjerid þá vel við þau
 bæði að forsoignun og verkalounum, og
 væntid aldrei, að nokkurr foltinn þjón eða þraka
 lega launadur repniist yður vel. Hitt er yðar
 vafalauss skýlda, bæði að Guds og náttárunns
 ar legnum, þó svo, að veitlingar séu þollur, ó
 þrenntur og allgóður matur, eptir þot, sem efnit
 lenfa yður og eptir algengri reglu góðra bú
 manna. Í yðar sveitum, óþófs íburðarlauft, og

med vildhefn réttarar höfsemdar. Þyrir sinn erf-
 idis sveita eiga þau, sem vinna fyrir yður, börn-
 um yðar, fjölföldu og fénadi, sé það með trú
 og dygd. eptir þessari að yður fúlit endurgjald,
 og það eptir sanngirni, lögum og landsvæna, og
 mun yður óhollt, að gveinstafir þeirra fyrir af-
 dregins en trúlega verðfúldud. verðalaun á
 flagi yður fyrir þeirra og yðar Drottni, sem
 vill að hverr og einn meðtaki umbun, eptir þó
 sem þann vinnur til. Gæð þess, að yðar vifur
 hjú eru fleirstra yðar búnaðar adal grundvall-
 ar stofn; að þau ekki ega yður svo að þjóna,
 sem hjú, að engin sennur áqværdun enn þóllist
 strit fyrir yður, sé þeim hér ætlud; nei! þér
 verðid af forþjón Guds fjörur — undir eins
 og þér sjálfir uppræðid arðinn af verkum
 þeirra — til að sjá þeim ekki einungis fyrir fets-
 um og fæði, heldur og fyrir æfingu og mentun
 við allt það, er gjera má þau að dugnadar
 búendum og húsbændum sjálf, þegar hentug-
 leikar þar til gæfst, og að máttarstodum allra
 stétta og þurfamanna vors lands, eins og þér
 sjálfir verda egid; þau eru sem efni og vifur
 til búfólks, sem fullmegnud, æð og nand-
 skulega undirbúin ega að fjölfbyggja jörðina
 og koma í yðar stad, þegar þér, eptir ráðstef-
 in Guds, hverfð aptur í þennar flaut, og
 yðar lífs samblöndubú gledi og sorgar-spil, yð-
 ur fædurlega af þonum áhslutud, eru þér á
 enda leifin, en hjú yðar og eptirföndur þér-
 ja nýt á veraldarinnar vilda þjónar pláði. Þér

egid því, fyrir gagnid af vinnu þeirra og hollu
 uslu, sem reyndari Gedur ad síhra og fenna
 þeim sem börnum; ad leiðbeina þeim med vör-
 ar bú-viti og manndóms eirtirðæmi; ad æfa þau
 og undirbúa til góðra búvadar-efna; ad gjöra
 svo við þau, ef efni til hafid og þau reynast
 vður þeck, hlýðin og dygg en ella ekki, ad
 eignast fái i umbun þess og vinnu sinnar efni
 nokkur sjálf, og einhver meðel smámsaman, med
 góðri sparsemd og forsjálki hagnýtingu, til eig-
 inn bústofns og til húsbænda stéttar, allt
 eptir sannshni, venju, vinnu dagnadi, en eink-
 um eptir hollustu þeirra, þægd og dygd, sem
 framur ællum verkum er vel launandi.

Þvad i þessu tilliti séu nú sanngjörn verkar
 Lann, fer sem mælt, eptir sannshni, dagnadi og
 dhrleifa naudsýnja vorra á sérhverri tíð og hvers-
 jnum stad. Karlmannna kaup þessir sú nærrers-
 andi nú víða þar eptir lagad, en Þjónustur-
 gvenna vörðist hjá fleistum enu þá mjög svo
 vesælt og ósaungjarnt, því þral dæmi shna oss,
 ad margar loma þær nú naftar og berar úr
 margra ára vinnu-vísium, hvar fleiri ára kaup
 ekki þræck þeim til slitsara, svo vinnufarar séu
 og þoli úr ad fara, og svo þess eg margar i víst
 fengid laungum, sem þær vitid; enn síður þræck
 það til viðsæmanda flæðuadar, ad eg ekki nefni
 til minnsta bústofn eda nokkur efni til giptinga-
 ar. Tel eg samt þann vidurgjörning ósann-
 gjarnann vid góð hjú, er slta úr besta ánga-
 dóms sjevi og þeilsu til húsbænda þarfa, en —

í stað betri ráðstefunar — verða mörg á efra öldri lúin, orvasa og heilsulaus, að selast þreppanna bolada og missunarlitla framfæri.

Samt tel eg öldungis ósamgjarnt og ólög mætt, að nokkurt hjú úarmi húsabændur með peningshaldi fyrir sig, hvar við þessir nendast til sinnu egninn að fella, sviptast hjargræðaslofni til framfaris fjölskyldu, og efnum til opinberra útgjalda, en í raun réttir að því leiti missa af jörðu sinni og hennar ardi til hjúanna, og er sama um annann vinnu-ard þessara og aðla að segja, hvert húsabændum einum ber.

En hafi eg nú að þessu leiti talad hjúasta máli, vil eg og minnast stuttlega á nokkra þeirra skyldu og húsabændanna rétt.

Eftir hjú þessir rétt til að meta verð sitt húsabóndanum til útsvars, eptir þeirra ardi; því þessi er húsabóndans nota-gjald, hvert meiri eða minni er, sem, þó hjúid vinni með jöfnu fylgi, verður oft misjafn eptir tímunum, hmsum fringumstæðum, þeypti og tilfessum. Það er og við hjúanna verð, sem húsabóndinn á að outgast, ellegar verða fær um að gegna þeim álegnum til útsvars, sem hans Zússföðurs stétt og landsins opinberu þarfir af þonum krefja, hjúum hans frammar, gegna fjölskyldu og ómegdar kröfum, löma börnum sínum á fóð og undan manna fótum. Þau ár megu löma, að húsabóndinn grædi til muna á verkum nokkurra hjúna, en tapi stórum á annara, sem þó vinna þonum með jafri alád og dygd, t. d.:

vinnu-maður rær, að bœði háfsbóndans, í góðri
 hlutarvon og veidislæðu, og fær góðann abla ;
 annar í lafari, hoar abli eldúngis bregðst, sá
 hending er háfsbóndans eins ráðstofnunar flæði
 og ábati, og viðkæmur alls eckert hjúunum, sem
 unnu með jafnmiklu fylgi, en ólsskum ardi. Því
 elus ósanngjarnt, sem það er, að hjú það, hvers
 verk ecki unnu nærri til fæðis árlángt, vegna
 óhappa tiljella eða hardæra, missi fyrir það í
 forforgun eða kaupi, eins litinn rétt fær hitte
 fyrir það, þó vinna þess verði ardmeiri, að
 krefja betri fö forgun og meira kaup þínu, hvers
 dngd eða fylgi mátti var jafnt eða meira, en
 eptirtekjan miklu minni, sem allt ber að sé háfs-
 bóndans notagjald eða flæði, en aldrei hjú-
 sins, hverju einúngis bera fjör og kaup ept-
 ir réttum vinnuvistar samningi milli háfsbónda
 og hjúá fyrirfram um hverttveggja, hversu sem
 árar. Samningur sá inniheldur nefnilega að
 legum þann flæðmála: að háfsbóndinn veita
 flæði hjú sínu leggslða og forsvaranlega for-
 forgun, hjúkrun í sjálfðómi og áqvedid árs-
 kaup til fara eða framtíðar forða og vernda
 það móti órétti af öðrum, á móti því, að hjú-
 árum samman vinni eil forsvaranleg vistarvinnu
 verk þonum til gagns og þarfa, beint eptir bód-
 um hans með dngd, trú og fylgi, hlshdni og holl-
 nstu, og stuði í öllu leyfilegu Háfsbóndans
 heidur og gagn, en verji hann og eigur hans
 tjóni, hans mannoð bverðskuldubum meidslum.
 Þrestu ecki neitt í flæðmála þessara fylkingu,

seidur sá Samningur óráðanlegur, hverfu sem árar. Gagn og skadi af brekjalausum verkum og vistarveru hjúfins verður því húss- bændans eins, en sérlegt og fyrirals fylgt þess og dægd, þer honum sérlega ad umbuua, eins og hjúinu ad bæta ódægd, brecki sína og drott- ins : soik ell, ellegar seltast fyrir.

Al þessum Samningi leidir og, hvað allra landa leg og vor Tilskipan um Húsaga, seins aft hjá oss, frá 3ja Júnii 1746 harðlega á- skíja, ad hjúinu þer i ellu húsbændum þeirra hlýðni, heidur, þægd og auðsveipni ad syna, ad vana allt, rétt eins og þeim fyrirlagt er, en ekkert á móti húsbændanna vilja og skip- un, hverki af þvernd, egiu sjálfræði og sérþóttu, eda því, ad þau þykjast annad betra sjá eda halda, eda þeim fellur annad verk betur i gæd, því undan engum löglegum verkum er leyfilegt ad mælast, sem heilsa gjörir hjá fær til; en — ell þvernd og hvortugt vidmót vinur til alvara legrar þegningar eda selia undirgefínna gegn yfirbodnum. Minuast ega því ell hjá, ad þeim, segi húsbændum og húsa-foreldri unda tegfnum, þer þeim i ellu löglegu, sem góðum börnum og þjónum ad hlýða; ad ecki eru þau bæ þess, ad soipta þessa yfirbodendur sína yfir- og um ráðum eigna sinna og verka, eda með mótþróa gjöra sig ad húsbændu yfirbodend- um. en þá ad undirgefnum barna og hjúa sinna, af hverju hlýtist, eptir tiltölu, álíka ó- heill, eins og þá þegnar gjöra uppreisa móti

Landstjórnendum, hermenn gegn þeirra herfor-
singjum í stríði, og hverr óvitinn vildi ráða og
drottna eptir sínu þæfði, hvar af ráðsleyfu eina
og ófarið mestu leida mundi. Guds, náttúru-
unnar og borgaraleg lög hafa því áskilið húsb-
bændum einum stjórnar yfirráð eil á heimili
um sínum, en hjúa hlýðni og hollustu. Af-
brót gegn rétti þeim á og má euginn húsb-
bóndi hjúum, enginn yfirbodari undirgefnum
um strafflaust líða, sem ekki vill veltast úr bónda-
og yfirvalds sætum, og þar með votta stjórn-
leyfi sitt og ódugnad í að halda við heidri og
rétti þeim gegn undirgefnum og hjúum, sem
allra landa lög og kristinnndómur vernda og áskil-
ja þeim svo skörinorðt. Því leyfa lög foreldri
og húsbændum hóflega reffingu barna og
hjúa, en sjálf straffa þau brotlega í þeim þótti
þarðt; Kristur kénndi og: „að sá þjón, sem
vísai vilja síns Zerra, en breytti ekki eptir
honum, ætti þúngri hegníngu að sæta.“

Eckert er samt svo til óvörðingur gjörfalli
id þér í voru landi, sem löglegur Húsagi og
stjórn, hjá því, sem í vörðum löndum; Eckert þó,
sem votti frammar stjórnleyfi eða leidi verri eptir
sig fyrir land vort og lýð, svo Konungar voru
ir hafa með herdtum lagasetningum fundid naub-
syn fulla til að ráða þar á bót, þó lítið áunn-
ist hafi þar vid. Yður fæ eg, mín ástíjæru börn!
eckert bettra ráðid, enn að halda fast vid yðar
húsbóndalega rétt til umráða allra yfir yður
und.

undirgæfnum hjáum og ástíflja þeirra auðs
 sveipnu hlýdni í öllu, sem er svo ómissandi
 fyrir yðar heidur, háfald og velferd. Viðfast
 náid þér henni með því að gjöra vel við yð-
 ar hjá, votta þeim ástíð, vörðingu og góðsæmi
 í umgengni og umhyggju fyrir þeirra velgengni,
 á meðan þau gata sýndu sinnar og breyta ráðs-
 vandlega sem ber, en — aldrei að koma neinu
 hjúi uppá að jafnframt edur óvyrða yður að
 ósefju í ordum, eða mótmæla verkum, eða
 veltja síð yðar bodum eða taka af yður ráðs-
 in, því þá ganga þau strax yfir yðar höfud,
 verða yðar herrar, þér alls ekkert, og er þá best
 að losa sig sem bráðast við þóllit brásti. Það
 er hvers yfirmanns heidur og lucka að um-
 gangast síðsama undirgæfna án drambs edur
 þótta af yfirráðum; því Gud og menn hata
 drambssemi og þá ein brújar jafngóðar mann-
 esfjör gegn drambi og rembilæti. Á meðan und-
 irgæfnir þegða sér, sem ber, látid þá ekkert í
 umgengni sinna til upphesdar yðar edur valda,
 ef yður hlornast nokkur, heldur umgangist þó,
 sem vini og bræður, og minnist: að einangis
 nauðsynin að ástíflra breglu meðal undirgæfina,
 gaf yður þau völd, og — að þjóðarinnar þörf
 og vilja — hækkaði yður yfir aðra, en að
 þér fæddust að eins sem jafningjar þeirra í
 heiminn og denid allt eins jafnir þeim burt; era
 að breiðfir og veifir mann, sem þeir, á meðan
 lifid; brútid því völd og yfirráð aldrei, nema

þegar á þeim halda þárf og þó jafnan vægilega, og minnst, að til annars vörn þau eðli yður veitt, eðli til að hrofast af, eða vanhyrda, móðga og áreita með góða og saklausu, sem í öllum, nema afbrota tilfelli, eru jafningjar yðar og bræður, en yðar er að vera þeirra Verndar Englavíðir, eðli undirbærar nema, nema eðnglætis þylutvandra; en — haldid þá fast á heidri yðar og yfirbodu eins undirskipaðra Embættismanna, hvar nokkurt víð þau óverðskuldad eða, því það er skulda við sjálfa yður, við fæðalandid og við þá, og — verdid þér Embættismenn — við þess tign, í hvers nafni þér Embættum þjórnid. Minnst jafnframt ætíð, að laga svo áfærur yðar til sekta fyrir yfirskónir, að þær votti nandsyn yðar að hefja þær græðskulauð, einungis til góðrar reglu og réttar viðhalds, en betrunar breiðum og nandsynlegu eptirdæmis öðrum; verid þó undir eins áhyggjufullir um að leggja eðli undirgefna æru yfir þér fram í solumar, hvar leg þaua eðli nandsynlega segja tapada, því þau er hvers manns dhæmasta eign og undirgefna Embættismanna vörðing meðal þess almennings, sem þeir eru yfirskipaðir, á allstærst að vera sérhverjum þeirra Yfirmanni fríðhelg, sem samþjónum sama Stjórnara og í hans nafni eins yfirbodu; án hvetrar Embættis vörðingar og æru, þeir eðli fá með heidri dugnadi, og gremjulaust Embættum gegnt, en verda móðfallnir og dælaustir. Þid mildasta,

sem má, og þá minnst opinberlega vanheidraði,
 í álsæru, ordum og umvöndun til umbóta þess,
 sem áfátt er, heidrar þvi góða Xfirmenn og
 góða Baldstjörn. Gættu sjálfir með sömu á-
 hoggju hlöðnis og heidurs skyldunnar mó-
 yðar sjálfra Xfirmönnum, í hverri helzt stétt,
 sem þér lifid, sem þér krefjid af öðrum yður
 undirgefnum; forðarid að sanna með legum
 þann rétt, hverjum þér finnid yður ránglega
 snegdda, mótt hverjum, sem er, en ætld með hög-
 værd og síðsemi, áu frefju eður móðsyrda, sem
 spilla opt góðu máli, undir eins og mannordi
 yðar, einkum mótt Xfirmönnum, sem ætld
 vita sinn rétt, og kunna einhverjir af breið-
 leika láta yður þess lengi gjalda; gegn þeim
 dugar ecki heldur að þverskallast með skyldu-
 verk, þar hágt veidur að spyrna þar mótt
 broddunum. Benjid einkum þörn yðar strax
 á ánga aldri til heidurs og audspeipni gegn
 yður og öllum yfirbodnum, sem þessir svo
 dhrmætt umbunar fyrirheit; ávinnur hyllt
 Guds og allra góðra manna, og leggur góð-
 ann grundvöll til heillasams lífs og ástfæðar.

Helgi gall þá við og sagdi: mér þeyrist
 að þér hafid svo haldid fram með fleirstum
 Stettum, eins vinnuhjúanna, að vansjed er
 hver matust sé eða uppbyggilegust, vildi eg þvi
 helzt ljósa mér þá vandaminnstu og einföldustu,
 sem eg mætti þrálínn og mæðuminnst við lifa,

því þana met eg að því leiti fremsta, eða þvera
ja þeirra haldid þér nú svo? Fæðir minn!

Mér er nú nærst gæði, ansædi Hjálmar, að
svara þér. Helgi minn! með fallegu Vefnþrú
þess nafnfræga Lærdóms- og Guðfræði- manns
Þóðstra Lesings, hvers sjaldgæfa ljós birt-
ist og schein á 18du öld, allt að 1780, þetta
Vefnþrú sjáir hann í sínu síðasta Meistarar-
verki, Nathan hinn Víst nefndu, þenna
vittra Gyðing í Jerúsalem þulid þafa þeim ed-
allundada Tyrkja Súltani Saladin*), (sem
dendi árid 1193) þegar þessi kalladi Nathan
fyrir sig, og baud honum einlæglega að fræða
sig um, hver trúarbragða lög honum hefðu
best gæðjast? Nathan quæðst Gyðingur vera,
og Saladin sagði sig Múselmanni (Tyrkja
trúar eða Mahómets), og er þá, sagði hann,
Kristna trúin midt á milli beggja okkar, en —
einungis ein þessara þriggja mun þó þín
rétta, og maður á þínu reki, Nathan!
mun ekki stöðnast röksemdalaust við þess
lands trúarbrögð helzt, þvar fæðingar þend-

*) Veralbar sagan lýfir Súltani Saladin, sem mild-
um, vitrum og edallundadum Drottunara, og sem
við Jerúsalems inntöku, árid 1187, sýndi all-
um sérlega vægd hefndarlæst, þvert á móti grímd
Kristinna áður, hverjir í allrahandu lösum og
landráðum, meinsærum og Drottins-svikum um
Þrossfara tímana, smáundn þar Kristid nafn
og Kristna trú, láugt fram yfir alla Tyrkja
og Múselmenn.

Eng bar hann í heiminu; vil eg því vita þitt
 álit þar um þegar í stad, hvar enginn er nér
 áhyrlandi. Eftur alla veröldina hlýða á hjál
 vort, ansaði Nathan, en leyfa verdid þér
 mér, Kejsari! (Sáltan) að svara Þú með
 Segu. korni. Saladin bauð að svo skyldi
 vera, og mælti því Nathan:

„A forneldum lifði Hofdingi nokkurr í
 „Austurálfu heims, sem eignast hafði frá elst,
 „adri hendi Zring, ómetanlegast dregrip.
 „Hann var settur Opals (gulrandleikum) ed,
 „alsteini, á hverjum ótal litum fyrirbrá, og
 „fýlgti honum fá undra-kraptur, að hverr,
 „sem hann bar með fulltrausti, varð Guði og
 „mönnum gæðþekktur. Því var eðli að kynja,
 „þó Hofdingi sá drægi hann aldrei af slugri
 „fær, og bæti áhyggju um, að hann til eilífdar
 „leuda skyldi hjá afsprengrinu; því ánasnadi
 „hann og Zring þann eptir sig þeim Sona
 „sinna, á hverjum hann hafði mestar mætur,
 „og áskildi, að hann á síðan létu hann falla
 „eptir sig í arf þess Sona hans, sem honum
 „gæðþekktur yrði, og að þvilltur Sonur, mad-
 „ur eptir mann, skyldi, áu tillits til frum-
 „burða, Zringins vegna, sífelldu verða ættar
 „hans hófud og Zerra. Nú gæf Zring-
 „urinn þanninn frá manni til manns, og lendaði
 „lofsins hjá Syni þeim, sem eignadist 3 Syni,
 „alla 3 fær jafn-epirláta, og þess vegna jafne
 „áskilgna. Eindýngis faunst honum, þá fram
 „lídu stundir, hverr þeirra, sem einn var með

„hönum í senn, og náði, við fjærvistir þinnar,
 „blutdeild í fædur: víðgæmni hans, best borinn
 „vera til Zringans, og fæð þó eðli bundist,
 „ad heita Zringmann ellum Sonum sínum.
 „Þanninn fór nú fram allt ad banasótt Fædur-
 „ins; komst hann þá í vandræði með Zring-
 „inn; þó nandugur vildi hann ángra tvö
 „Sonu sína, sem tréystu ordum hans. Þess
 „vegna sendi hann á laun til sérlegs Zringa-
 „smida: meistarar, bad hann fúlda sér 2 hringa
 „við þann eina, og verja allri alld, list og
 „kostnadi til þess, ad allir þeir Zringarnir
 „yrðu öldungis eins. Þetta tófst nú
 „Zringa-smidnum svo, ad Fadirinn sjálfur
 „fæð eðli þeðt Minstur-hringinn frá,
 „þegar þinn fætti þonnum alla 3 Glödur og
 „fagnandi yfir þessu kalláði Fadirinn þó sér-
 „hvern Sonna sína sérilogi fyrir sig, lagði yfir
 „hann bæn og blessun, fæð hverjum sinn
 „Zring, og deydi. Dóttir dró þá sérhver
 „Sonanna upp hjá sér sinn Zring, og vildi
 „verða ættar þeirra höfud og Herra. Gram-
 „skodadur urðu nú Zringarnir; þras og deis-
 „ur ávikandur, en allt eil einkis, þó, hver
 „Zringurinn væri sá rétti, varð ómögul-
 „legt ad sanna.“ — Þar þagði Nathán
 „við um þisd, og heid eptir ánsi. Kejsarans, en
 „mætti síðan: — „Nærstum eins ómögulegt,
 „Herra! eins og ós, hver réttust séu Trá-
 „arbrögd.“

Skaltú nú þetta affala mig, þó eg finni mér
 óþvægið að þeckja Hringana — sem Fadriinn
 lét afgera svo jafna föstulega, að ekki aðgreindir
 yrðu — þóeru frá öðrum. — Þjóðin ekki gís að
 mér, Nathan! sagði Saladin, því mér
 vörðist að Trúrb. og þau, er eg nefndi, sé
 andvesldt að aðgreina, jafnvel að báklingi, mat
 og dryck. En — ekki að uppruna og ástæðu
 um, svaradi Nathan; eða, grundvallast þau
 ekki ell á Sögnum, sem letradar urðu, eða
 geugu minna á milli? eða eru menn ekki neydd-
 ir til að taka þær Sögnir trúanlegar? en
 hverjar þá helst og efamiunst? Sinna eginn
 Fersedra þeirra, sem frá barndómi hafa vottad
 ofs ást fna, og sem aldrei tálðrögn ofs, nema
 hvar ofs betur hendtadi að vera í villu. Því
 þykki eg bera minna traust til Fedra minna,
 enu Þér til Ydar? fór eg ætlast til, að Þér,
 Herra! væna flulid Fedur Ydar bsannmæla,
 til þess ekki að mótmæla mínum? en sama
 gyldir um Kristna.

En — svo að eg nú hverfi aptur til Hring-
 anna, „þá stefndu Synirnir allir hverr öðr-
 „um fyrir Dómarann og söru fyrir þón-
 „um, að þegid hefdu hverr sinn Hring af eg-
 „in hendi Fedur síns, hvað satt var, og lengi
 „hafi fyrirhelt þans um, að verda Hring síns
 „forréttar sidarmeir adnjótandi, og satt var
 „líka það. Fadri minn — sagði nú hverr um
 „sig — seck mig sist á tásar dregid, og heldur
 „enn að eigna flíkt svo ástílkum Fedur, yrdi

„hann, þó hann seginn trúna vilði öllu því besta
 „um Brædur sína, að kenna þeim um bregð
 „í þessu tabli, og sýndi hann þá — sagði enn
 „frammar hverr um sig — gefva svikin upp og
 „ná hefndum.“

„Dómarinn gæðdi þá til: ef þér ekki
 „tómid bráðlega fram með Góðirinn, vísa
 „eg yður á burt frá Dómstóli mínum; eða
 „haldið þér mig þingad kominn til að ráða gát-
 „ur einar? ellegar bíðið þér eyrir, að rétti
 „Gringurinn segi sjálfur til sín? En —
 „stáltrið þó við! — eg hefi að honum fylgt
 „undra-kraptur þá, að þá gjört mérni óstæla
 „og gæðþekka Gæði og mænnum; þetta má
 „þér úr máli sýna; því það þá ekki falsk
 „Gringur. Nú! hvern elskar þeir af yður
 „mest? Lómið! og segid mér frá! — Þér þeg-
 „id! — Yðar Gringur verða þá innad, en ekki
 „erit út fyrir! — hverr einn elskar sjálfann sig
 „mest! og þá eru allir þeir sviknir, svikar-
 „ar! en enginn af yðar þremur Gringum
 „sá rétti, því sá rétti mun líklegast glatað
 „ur. Og því mun Góðurinn hafa látið súða
 „þrjá Gringa fyrir einn, til að bæta úr þeim
 „missir. Þess vegna mátti Dómarinn enn
 „frammar: viljið þér ekki þuggja heiltæði mitt
 „í Dóms stað, farid þá yðar leið! en það
 „er nú ráð mitt: látið máli þetta vera
 „eins og varid er! hafið hverr yðar með-
 „tekið Gring sinn af Góður sínum, haldi þá
 „hverr þá, að Gringur hans efalaust sé sá

„Eftir! má vera að Fadirinni ekki frammar skenkt
 „hafi um, að einn Zeingur að eins drottinadi
 „hvir ætt hans; en viltu er það, að elskad þess
 „hann yður alla þessa, og elskad þess, þó ekki
 „vildi hann þessa svo einu, að hinar tvær yður
 „undir. Benti þó sérhver yður eptir þess
 „um hans jöðumsfeta og ógallada fjærleika!
 „Eftir þess yður við annann, að leida í ljós
 „Eftir þann, sem fölginn er í steini hvers
 „Zeinga! epli hver yður þenna Eftir með
 „högværd, með samfundi, með dád og dýgd og
 „med innilegri þessni við Gud. En þegar
 „Eftir yður Zeinga lætur sig í ljósi þess
 „börnum yður barna-barna, og E. g. eptir
 „1000 Arpúsundir umliðnar, kalla þau aptur
 „fram fyrir þenna Dómstól, þá skal mér
 „vitrari setjast á hann og dæma innlið, en
 „— farid nú í frídi!”

Svo mælti hinn síðsami Dómari! —
 Kjæri Nathan! ansaði Saladin til —
 Þins Dómara 1000 Arpúsundir eru enn ekki
 umliðnar. — Hans Dómstóll er ekki minn! for
 þá hédan í frídi! en vertu Vinur minn!

Fegur og lærdómsskif er Saga þess,
 göðu Bern! en ekki allstadar andráðid það
 Nathan með henni meinar, t. d.: um upps
 runa Zeinginn eftir, en glatada; eða um
 Dómara, sem aptur vill að liðnum 1000
 Arpúsundum kalla nýja Zeingann eigenda
 fram fyrir sama Dómstól. Eg skal nú eptir
 láta badi yður og öðrum, sem þana þessa, að

hejta heilann um þad. og tæða gátur nar; en
 ef þér, eða margir fleiri heidast þess selunn,
 tja yður eg þeim skilning minn á þessu, þvæ
 sem réttur er eða rangur við Mathans, og
 eins um Zeluzanna edli. Meðfalegt er: að
 Mathan hjálfann furdadi síb um á spmulingu
 Sáltansins; þéði erindid, þvers vegna þonn
 kalladur var, áhæra mundi peningarlán, þvers
 Kessariun þá kynni viðþurfa, og sagti þvæ við
 hjálfann sig, á meðan Salavín gæf affidís
 og gaf þonum umþenkargar frest: „Eg var að
 „eins viðbáinn peninga úslatum; en þann
 „(Sáltannan) vill einfángis fá Sannleika. Já
 „Sannleika, einberann Sannleika, eg þad
 „stray áti þend! eins og Sannleikur væri
 „reidu, peningar eða mynt. Já, væri um
 „þá eldgömlu mynt eina málið, sem vegin
 „var forðum — létu eg þad nú gott þeita; en
 „sú nba mynt, hverja þrotid eitt mynd-
 „ar, rétt til að telja fram á bordid, er nú
 „ecku við hina. A Sannleika struku meþn
 „einfángis þollinn, álikt peningum í vasa sér.“

Eg set þér þetta Mathans eintal hjá
 yður til hugvefju, ef greidda mætti yður rádu-
 ingu Sögu þans framár eins og mér. En—
 þvert sem svo verður edur ecki, þid eg einfúm
 þig, Þelgi minn! mæsti Hjálmar, læra af frá-
 sögu þessari skýldnna um fristilegt umburðar-
 lyndi við aðra, þvad trúarþrogaða meiningar
 áhrætt, verdir þá nokkurutlma Prestur, og að
 þvæst forðamíngu annara, sem frábrugðn

átt þérá kynnu þínum, hvert vald Gudi ein-
 um alvísun og réttlátum ber, en þér ekki;
 minnast þvi þess: að ekki mundi fjölskipað í
 sælla sambúð síðarmeir, ef þáangad fæmumst Lús-
 theranar einir, en ekki frábregðinna trúars-
 bragða jótendur, og — undir eins Petrus
 vitnis, „að Gud hefir þóðnum á hverjum
 einum af sérhverri þjóð, sem gjörir vilja
 hans, lifir ræðvöndu lífi og breytir eptir
 bestu vitund, hver helzt trúarbrögð senn
 hefir.“) Svo munu og alle eins bágt að seg-
 ja, Börnin góð! hver af Selettum manna
 mætust og ágætust sé; allar munu þær þelur
 jafnfrættar og virðtar, sem þér útdarsskipaði mann-
 sképnum sultum í þær, svo vísdómslega og hags-
 anlega heiminum, þegar hver þeirra fyllir þennit
 forisetta skyldu: áhverðun þér, sem ræðilegast.
 Allar eru þær oss í sambúð vorri jafn merki-
 legar. Vændur yrðu flestir þér eimrættar
 og fengju ekki bláð, jarðir yrft, pening grædt,
 hvegd framsætt, útgjeld stáðist, án vinnufólks;
 þetta ekki án verid hinna; alinági ekki án Rænn-
 enda og Stæðara eða Lagastjórnar, egi fólt
 ekki að verða að villi-þjóð og aumast allra manna.

*) Þvi báninga Legin og (M. 2 — 4 — 10) að hall-
 mæla þvinberlega annara Trúarbragða jótend-
 um, og undir stórsektir Prestum og Kennisfræ-
 um í Predikunum og lærðumum að spotta,
 áfella eða óvyrða þá með lasti, bríkt, sneid og
 beist-yrðum. (Lisft 7da Okt. 1733 Urst. 18da
 Dec. 1734. Róngebr. 23da Apr. 1734)

En — æðri stéttir væru eðfi til, heldur óþarf-
ar, án hinna. Þanninn haldast þær allar syst-
urlega í hendur; allar jafn-mætar og jafn-
ágjætar með jafngóðri stundun þeirra ser-
legu skyldna, sem hverri hærfa. Með þessu
fögnuformi fann og nú einlum eðfi illa tilfallid að
ansa sprentingu þinni, Helgi minn! bædi fró að
þú og þú brædur mættud þar af taka yður hug-
leidingu um jafnt mæti og tígu alla stétta
í augum þeirra guddómlega Stiptara, en þú
einlum hugveikju, ef Áennimadur einhverus
tíma yðir, að varast þér ósvagnar fordæm-
ingar einarlegra tævarbragða jótenda, fela
dóminn um sérhverra fyrirtæki-mæti Gudi
einum, óvyrða engin né spotta, halda fast
við þína egin samfæringu, en þrýða lénningu
þína og lif með högværu og mannfjærlegu um-
burðarlyndi við aðra, þvad mörghum lénna-
ra þó hefir opt gleymst.

Nú leid að haustinu og hafði Hjálmar þá
í ráði að senda Helga Son sinn í Skólann til
lénnsu, en láta Magnús læra heima. Zand-
genginn madur kom og beiddi Helgu, þán
þkaut máli þv til Födur síns, en — þonum leisti
lit á þann ráðahag, og taldi henni þv góða
bidlua fyrst um sinn, meðan eðfi væri tvitug-
eda fullnuma ordin við handidnir qvenna og
háskap, aldur og greind hennar tækju framur
viðgangi. En Tóni qvad þann þvit til gipt-
inga að hugsa, fyr enn myndugur madur,
það er tvitugur, yði; þángad til væri litid um

reynglu og blúvit fleirstra; enda þennuðu lög,
fyrri að gefa píllta í hjónabönd, Grsb. IV.
kap. Seidr. 2 Hjónab. Art. Canc. br. 1ta
Febr. 1820) eða hugri stálkur, enn 16 vetra.

Þó eg áður, sagði Hjálmar það qvöld,
hafi tjáð yður, þern min góð! þið markverðs
asta, sem sérhverju yðar þer fyrir augum að
þafa við val góðs ekkamaða, áður enn bindið
hug yðar við naefurn, þá eg þér enn þá þens
ugra tælfæri til að minna dætur minar á,
þvad eg þygg þeim mest árdandi til góðs und
árbáningu optastær heillasams hjónabands,
sem er: umfram allt ráðvendi í öllu ræðar
framferdi, og þar af leiddandi síðgæði, furteysi,
blidlyndi og góðsemi. Dygd og ráðvendi
er heill og heidur hvers lands, hvers stands og
hvers manns. Allir heidra þær, jafnvel þráðs
vandir og haturs og ofundar menn í hjartanu.
Almennur orðsáhr um þær vífar vænum manns
efnum, þvar þeirra sé að leita. Síðgæði og
furteysi í ordum, viðmóti og hegðun, eru þeirra
forunautar og sú þrúði qvenna, sem ladar þeids
vorda og góða menn til að leita líffins ónægjur
í þessara sambáð, þar sem flagarar einir og þroðar
menni þafa mætur á klár: og klám:yrðum þryðs
jum og flennu í flægdum. Blidlyndi og góðs
semi eru qvenna segursta flart; þeim af nátt
árunni ætluð einfla vopn til að sigra með allra
hjörtu, bænda sinna og þjáa, og allt náðúa frif
og faldlyndi, og þau einu vopn, hverjum þons
um þæfir að þeita, þvi vargar fela þvern og

einn burt, eda beistja monnum lífið, eina og þverfúðarfullt, styrkt og stíft gæð, sem tálmar margra qvenna hjónaböndum og þeirra sambúða þeim, hvar konum er til thuanlegrar velferðar mest áridandi að halda við ást og gæðþekkt bænda sína, en bróta þana ekki af sér með ráðs rífi, þverfúð og lífi; minnast, að af monnum sinnum þafa þær alla sína forðargun og sæmd. Því er þeim og engu síður áridandi, að gjæta vel fengins síðar, enn abla, og muna að blíðlyndi, gæðsæmd og eptirlátsemi við menn sína í öllu leyflegu er þeirra adal skylda og sömi. En til að fullnægja þenni, sem ber, veitir Stúlfurinn ekki af fyrirfram að temja sér vel og innræta vörðingu fyrir þessum dögðum, svo þjóðkunnar verði hjá þeim. Þær nemast best með gæðri mentun, uppfærðingu og lífandi sögrum ertirðamum dándis qvenna, svo sem hennar Móður hvar; en þessum nærst er hvar einum markverdt og áridandi að verða æðar vel og fullnuma í allsháttar duquadi qvenna og handidnum, sem gjöra mega konur heidursverðar, búðalar, uppbyggilegar og gagnlegar húsfrenur; tel eg þar með æfingu við allsháttar búðhl og verka: vit, svo utanbær sem innan, þar konur einart í fjærveru eda hjúðbús forfællum bænda sína, og sjálfar margar í Eðju-standi verða bændur og húsfrenur ásamt, en allt fer aflaga og um koll, hvar því líkt búvit brestur konur, eins um peningsrækt góða, matar meðferð þreinlegustu, og bestu þagtaríngu hans,

Hirdusemi ög þeifnað um allt, í hásum, áhvaldum, fatnadi og egin herund; barna og hjúa þreinu æti, hvar með sóðaháttur er hös vortur um óþreina sálu, sem eirir í óþektarfullu hýðli, og um litla vörðingu fyrir þeifnaðar skyldu naudsýn og heidurlegum ordstír, sem aldrei berst út af sóða- og vellu-hætti, því þessi fætur alla heidvörða bidla burt, og sannar þeim fyrirfram, að í haus sambúð sé hverki seundar, blessanar né ánægju að vænta.

Þandíða kunnátta og fylgi hjúa við þær, eru einkum hásfieya umsjón ætluð; með því mega þær og stórum létta undir útskjöld brúða sína sérhver, klæða þá, sig. börnin, hjúin, og ávinna opt með lappt þar við bánum þeirra björg og auð. Því hentar ekki hálfgerðum og ófullnum ánglingum í öllu þessu að flana strax úti hjúabönd, sem lítt vita fötum sínum forráð, og því þóti mér, Helga mín! að þér eun væri góð bidin til tv tugs áldursins, til að taka þér vel fram í öllu þessu. En þetta tal mitt í qvöld, má ásamt vera þeim Sonum mínum hugvefja um, eptir hverju fleiru, eun snoppu-segurð einui, þeim er þórf fyrirfram að lita og fullvissast um hjá þeim, sem þeir ætla sér til brúða hværr einu að ljósa.

Stal nú ekki framar ordlengja hér um, sagði Hjalmar, heldur óska, að þessar fáu hugvefjur verði af yður, börn mínu góð! eina vel vörðiat og yður til þess leidarvísirs á yðar lífsleid, eða til Igrundunar, sem þær eru af mér

vel meintar, sem Fædur, og yður til góðs ætla
adar. Sleit svo fundinn að þessu sinni; en
börnin ell þessu Fædurnum Rædurmar.

Eitthvert qvöld undir Rættir vóru þar
Hjálmur og kona hans Sigridur og börn
þeirra 5 enn ell saman í stofunni þar að Vjargi.
Sat Hjalmar þá litla stund þánlafullur, en
braut síðan þegnina þanninn;

Hlusta tekur og að halla sumarsins
blóma, líft og æfinnar hjá okkur Sigridi minni.
Steirt enn 50 ár á baki benda til þess, að færri
seu eptir, mástæ ekkert þlifað okkur, sem mörge
um, er ekki ávalt fæmba ellinnar þærur. Hér
sjáum við allann okkar lífs-gróða safnabann; er
þann mikill og efnilegur, lof sé Guði! á meða
an þér, börn okkar góð! haldid áfram þann veg,
sem leidir til heidurs og þeilla með ráðvæðni
og atorku, á hverjum við með innilegri For-
eldra gleði sjáum yður ell enn gánga. Enginn
lmindar sér eins rétt og viðqvæmt, eins og í
grundunarsamt, þuggid og umþuggjufullt gott
Foreldri reynir, þá miklu óttasemd og qvída,
sem æ blandast í þess gleði yfir fengnu afqvæmfi
og nidjum; qvída fyrir þeirra misfir, hásta,
heilfu-bilun, óttasemd fyrir tvíshynni örtun,
lunderni og heillum þeirra; fyrir skilnadi við
þau, áður en sjálfbjarga verða og komast unda
an manna fórum, einkum í heidurlegann atvinnu-
veg. Sá qvídi og sú óttasemd, sú sífeldt vaki
andi tilhugsan bitrar mörqu foreldri þess daga,
vid

við föstrun barna, einkum Mæðrum, og við að-
 hjálkun í langvinnra sötta fræm, sem opt má
 velja yðrun margra, að hafa nokkuð sinni giptu
 eða eignast barn, þó ekkert eins biturlega, eins
 og þegar ráðvandir foreldrar sjá börn sín rata í
 þfarir, sem illverkum fylgja, og sem gvelja guds-
 bræðdra foreldra hjörtu, framar enn egin þjá-
 ngar dauidans. Sú þugan öll og óttasemd
 hefir og mátti aftráð mörgum frá giptingum,
 og einkum fyrir mædu þeirri og órófsemi, sem
 vel vöndudu uppeldi barna ávallt fylgir.
 Spækingur Atheniunnanna *Solon* spurdi forðum
 þann fraga vitting *Thales* í *Miletó* (í minni
Álfu): Því hann aldrei hefði gipt sig og eignast
 börn? Hann ansaði engu, en nokkru dögum
 seinna leiddi hann fram fyrir *Solon* ferðamann,
 er quaðst nýkominn frá Athenuborg. *Solon*
 frétti þenna tíðinda þadan? Hann quað þar
 nýðáinn ungann *Son* tignarmanns, en *Fædur*
 inn verid hafa í utanferdum. *Solon* varð örör-
 mjög við og spurdi: var hann ekki *Sonur* *Sol-
 ons*? Svo var hann nefndur, ansaði hinn.
 Þá bardi *Solon* sér á brjóst, reyf sundur flæði
 sín af harmi og barmadi sér ákaflega. Tók
Thales þá í hönd þonnum: þressiú þig við, vins-
 ur! sagði hann, því allt þetta er diktur einn,
 með hverjum eg vildi votta þér, að eg þess-
 vegna gipti mig ekki, að mér þótti gott að kom-
 ast hjá álfum þórmum, sem barna-missir opt
 allir viðvæm foreldri, en þó engu síður stæ-

hver þeirra meðu: tilfelli. Mættum við Sig-
rður míu samt dena frá hvar á síðan, ellum
staðfestum á dygdanna heidurs vegi, og í þeim
heillum, hverrar þelzt stéttar, sem hvar lofsins
þíothast kann, sem umhuna iðlast ráðvendi og
atorku manna, þá deyum við Foreldra sælnst
og glæd við þá tilhugsun, að fá lengi lifað í
loflegu affprengi eptir dauðann meðal ástíjærra
landsmanna, og hafa eptir okkur leift Fædre-
laudinu gagnsfólk og góðar máttarstodir. Við
eign þessleka niðja fær enginn auður, enginn
upphæfð eður heims sæld jafnast, og svo dæmdu
sá vitri *Solon* forðum: *Kræsus* Lyðin Konung-
ur var þá orðlagðastur auðmáður í heimi, þar
hjá fyrstur undirofari *Gríckja*, og svo mikill
heideari vitsutuna og lærdóms menta, að *Gríck-*
lands 7 nafnfrægn *Vitríngar* sóltu og tigundu
hírd hans. Þegar *Solon* Spelmur kom til
hans í borgina *Sardes*, birtist *Kræsus* Kon-
ungur fyrir þessum nýja gæsti með fjölda hírd-
manna, í mest ljómanda konunglegum skráða,
aþléðnum gulli og settuðum ginsteinum. Þó
sá dýrd væri *Soloni* áður þess, leit hann samt
vart við henni, svo Konung færðadi niðag þar
á, báud þess vegna, að sýna honum alla fjár-
födu sína og gæfemar, dýrðleg hallar: hvolf og
búshluti, ginstetna, málverk og dýrgrip, en
spurði hann eptir á: „hverit hann á þá-
„um ferðum? sínum fundid hefði sannfær-
„sælostann manna? Það var hann *Tellur*,
„ansadi *Solon*, Borgari í *Athenu*, ráðvandur

„mædur og gædur, sem alla æfi lifði að eðng
 „neyðarlaust, sá land sitt í sífelðum blóma,
 „átti góð börn, hver allir heiðrðu, og berna
 „börn, en fell lofs með æru í bardaga fyrir
 „Fædurlandid. “ *Kræfusi* hnekti við svarid,
 þot hann bjóst við, að hann mundi sig hafa til-
 nefnt, og vanti þot að *Solom* enn mundi að
 minnsta kosti telja sig *Tellusi* næstamað af heil-
 um; frétti þot á ný, hvern hann þessum næst-
 fundid hefði svo? „Hvað vóru bræður 2 í
 „*Argos*, svaraði hann, og hétu þeir *Cleobis*
 „og *Biton*, sem létu eptir sig fullkomid eptir-
 „dæmi bróðurlegrar ástseindar og fjölbýnds-
 „innar heiðrunar *Soceldris* af börnum;
 „þot þegar *Módir* þeirra átti að þjóna að
 „helgihöldum hjá *Júnó* og ferðast til hofs henn-
 „ar, vantadi nautin, sem vagn hennar draga
 „áttu; hlupu þá *Sonir* hennar báðir fyrir vagn-
 „inn og drögu hann hængad með *Móður* sinni
 „í, meir enn yfir þingmannaleid; allar mædur
 „sem þetta sáu, urðu hissa við og þrífudu þá
 „*Móður* fela, er þóllifa *Sonu* ætti. Hún
 „varð og hálf svo gagnstekinn af gleði og þæ-
 „til þeirra, að hún grátbændi *Gudjuni* um,
 „að umþana *Sonum* sínum þessa rælt með
 „þot besta bláfelli, sem himininn veitt
 „fengi daudlegum mönnum. Sá þan varð
 „og þeyrd, þot eptir ofur-háttidina rann værd-
 „arblundur á báða þá strax í lífjunnit, og dændu
 „þeir þar í svefni. “ Að Guð þot heimfærð

gæð og dygðarítt börn, nær sem honum best þóknast, matti sá sami *Solon*, sem svo mjög harmadi sit eina, er hann hugdi látið, sem æðstu velgjörð, er Guð fengi þeim og Soreldri veitta, og því er skyldt að taka þeirri ráðstöfun hans eins og allri annari þacklátlega; en bending og hugvefja börnum, með skyldurækt við Soreldri að gjöra sig verðug hólfi og heidurs hjá Guði og mönnum. Efti gæðjast *Kræsus* samt svar þetta vel, og spurdi hann því *Solon* enn: telur þú mig þá engann heppnumann? „Allt er svo breytilegt í mannlegu „lífi,“ mælti *Solon*, „að hverki ber ofs að „metnast af heill vorri, né dást að annara, sem „verða má þáamvinnu, og mást þá ad eins „shnist ofs heill. Þess vegna tel eg eng- „ann sælann, nema þann, sem Guð farsæl- „ir til æfiloka; því heill þeirra, sem umkling- „ir eru margfeldum þássa, met eg jafnþvíssa, „sem fótrónu þess, sem fyrir þenni berst í or- „ustum, áður enn sigrad hefir.“ *Kræsus* sannaði líka þetta litlu síðar, varð í stríði við *Cyrus* Persa Konung, tekinn til fanga, og dæmdur til að breimast lifandi; þá minntist hann *Solons* orða, þegar hann leiddur var á bálið, kalladi þrisvar hástefan upp: O þú *Solon*! *Solon*! *Solon*! *Cyrus*, sem varð þessa áheyrsla, og fysti að vita, því *Kræsus* í þeirri dauðans nend svo ákæft á kalladi Spellinginn *Solon*, hræddist missunar við hinn, þegar hann frétti þessa segn, bað því að sleppa honum frá bálinu, og vottadi honum síðo

an æflángt heidur og vörðslugu. Þanninn frelsadu sácin viturleg orð hyggins manns *Kræsum* Konung, betrudu undir eins hjartalag annars Konungs, en gáðu öllum mönnum markverða hugvelfju, aldrei að treysta orði né fé, völdum eða upphesi, og enn síður metnasti af þessu hverfala láns, glifi, heldur einangis leida sig á forsjón og mildi þess, sem öllu ræður og vel stjórnar, og gleðjast við þann miklu varanlegri og ós dýrmatari fjárfjód, sem eru: hyggindi, dygd og góð samvitka, stunda mest þann að eignast og þennum að halda, sem þeim eina verulega og ós sjálfum fylgjandi í tíð og eilífi, þegar allt annað stundlegt bregðst og hverfur ós.

Eg vel þó þessar merkilegu frásægur til mín í kveld, min góðu bern! heidi Hjálmur áfram með áhyggju, að eg vildi innræta yður svo minnstæð dæmi og reglur til að fá metid and, upphesi, metord og völd rett, og var að yður all einkum við þennar þeim stórlösum, sem leida af þessum hjá mörkun, en sem eg tel landi og lhd háskasamlegasta; eru þeir ágiend, ófund og drömbsemi. Ald leggja frekann áhuga á að eignast meira, en véc nandsynlega viðþursum til hagsæls lífs, eyðslu og óhöfslaut; að meta í andslafni fólguu verulega farsæld og sannann verdugleika manna; að vilja andgast með öllu móti, rétti eða ranggu og framyfir leglegaun og náttúruleganna ard vorrar atorku, starfssemi, útsjónar eða sparnadar,

opt með annara tjóni, það er ágirndar víss
 merki; en udi sú girnd yfirþend, freistar hán til
 margra siðglaða annara, til rángsteitni, svifa,
 þjófnaðar, á stundum meinsæra, til drottins-
 svifa, til hardhuga og missunnarleysis, en leidir
 til afguda dýrkunar; þó hán gjarar andinn
 að afgudi þess, yfir hverjum hán drottinnar, en
 þennann andfins ánaudugann þræl, sem fán
 edur engu edru enú þonum flestir, lætur hann
 gleyma; að hafinn kom hann í heiminn, hafinn
 þá, hainn optur til fara þéðan, en flilar þá
 gjafarann optur bersuandri sálu of sonnum
 og varanlegum hjárfjéði, sem eru Guds étli,
 dygd og byggindi, sem þó ein mega farsæla
 veru vora hér og annars heims. Legið þess
 regna, börnin góð! miklu heldur þhyggju á
 þenna sanna aud, á vestráuna fremd og
 ráðvæðni, en baseld flommarlegri ágirnd.
 Hán leidir márgann til j. in sólpróðilegs lesti,
 edur ofundar, sem þollir hjartu manna þræls
 legasta eitri, lætur þau ágast af annara vel-
 gengni, yfirburðum í gáflum, meitum, velmeg-
 un, veldum og dygdum, en gefur vanhyrdu eina
 og smá í umbun. Þor reynsla og optirtekt á,
 þversu þjafni og hmisslega, þversu marabrentis
 lega Þorssbjörn áthlutadi audi hér á jordu, epi
 til þræls og vesalmenna; opt svo stopult, að
 þá er stundum oregi á morgun, sem andmadur
 var í dag, vottar oss, að hán álelt þessi fallvötu
 lónsgjæði engin verulegt, eða sem umþun sötira
 verdugleika. Að ofunda af þeim, er þvi fæ

finna og þar hjá forgjöfins, því við þad verða
 adrir engu fátækari, vér engu ríkari, en mann-
 spillum hjálfum oss, gjörendum vorri rófsemi og
 farsæld, thnnum dýgd, þýldu og sóma, en gjör-
 umst mannhatarar. Alf gáfum, viðdómi,
 mentum, velgengni, völdum og dýgd, er
 eins forgjöfins og frammarlegt að ofunda aðra;
 ekkert af þessu efst oss þar við, en tapast æra
 vor og ró við róg þann, með hverjum vér renna-
 um forgjöfins að ríka og myrkva annara sönnu
 mannfösta yfirburði og gjörumst þó þeirra játa-
 endur þar með, undir eins og ofundarmenn.
 Þanninn er enn uppi þralleg minning *Themi-
 stoclis* ofundar áráfar gegn *Aristidi* þeim rétt-
 láta, hvetta beggja eg áður minnst (bls. 40),
 þegar sá fyrri til að þrinda þessum úr vegi sér,
 fékk uppæst svo stórl Athenu manna gegn yfir-
 burðum þessa af öllum heidrada, og svo nefnda
 réttláta manns, að hann fyrir þá eina var
 til útlegðar dæmdur. Bóndi. sem ekki þekkti
Aristides, en átti á pottbrot (Þeirbrot) að rita
 atkvæði sitt um útlegð hans, þad þenna að
 rita á þad *Aristidis* útlegð í 10 ár. Hvað
 hefir hann til hennar unnid? spurdi *Aristi-
 des*. Eð þekki alls ekkert til hans, svaradi
 bóndinn, en mér líkar ekki, að hann eðrum
 borgurum fremur eðlast hefir víðurnefnid: sá
 réttláti *Aristides* þagdi, og ritadi nafn sitt
 til útlegðar á pottbrotið.

Þá er og drambssemin ofundinni áþekkt,
 því þáun tálmar, sem þínar, allri framfarar og

bekrunar vildleitni þess, hvern þánn bliðaðs
 hann sjer og þekkir ekki lengur þresti sína, megr-
 ar ekki að adgreina gótt frá illu; gjörir dygdir
 að dngdum; foraktar trúarbygd, lag og kristi-
 trúðóms skuldur, telur sig hafa vald til að un-
 minda þau að egin vild; foraktar fleiða aðra;
 drottnar með heiri og horku yfir þeim; telur
 sér og stanni vörðingu bera annara æri og eigs-
 ur, og verður þvi úlfur í samliði manna. Sá
 sem þrókar sér eða vill þessa sig upp yfir aðra
 með drambi og hegðóma dhrd, fellur víssast í
 forakt og rírd. Drambid gjörir hann dálitinn,
 en orki hann að sigra og undirfoka það, veidur
 hann mikils metinn. *Æ!* varist, þern miu
 góð! þenna haturslægasta og máfke háffalegasta
 læst fyrir yðar trúanlegu og eilífu þeillir og
 heidur, og minnist: „að hverr sig sjálfan
 upphesur, hann mun niðurlægjast.“ Allir
 hata og spotta eða ánimka í hjartanu þann blinda
 aða drambláta; en ljáfum og litillátum fylgja
 ástæld og heidur, og þeim gæfur Gud náð.

Sérleg árvæfni, þapp og alúd við slunds-
 un yðar kalls og stéttar, æld með ráðvæðni,
 síðsemd og góðsemd, mun bæði frama vel-
 gengni yðar og búsfeld, líka almennings ástæld
 og heidur yðar til handa. Þárid þessar dygð-
 ir yðar hugfastar, góðu börn! og grundvallid
 með þeim þeillir yðar. Sá sem vottar í öllu
 framferði sínu hreinskilni og hreinskipni; við
 alla gððvild án yfirðrepsskapar eða bráds, en
 lætur sig ekki tala til illis eða ránglætis; ekki til

ferðrægni, harðhögi eða stólts, verður efsalast
 allum aðrum mennum þokasæll. En — hmið-
 legar Stéttir krefja þar hjá sérlegar skyldur
 af mönnum; af bóndanum starfsemi, flísemt
 og hlýdni við yfirhöfna; af Kennendum stöð-
 unga vitleitni og alúð, með högværd og um-
 burðarhyndi, að dæmi Krists, sem Sedur, að
 fræða og betra manneskjur; eeki koma nafnina
 að eins á Embættisverk, heldur leggja alla á-
 hyggju á að eyða hjátrú og vaftrú, blindni og
 fordómum, umminda bernska í hyagna menn
 og góða meðborgara; leiða þá frá villsíðum og
 böngd til dýgdar og siðsemi, og undirbúa þeim
 gleði og heilríka framtíðar von þér og síðar.

Læknunir trúa Landastjórnendur og þeirra
 innbúar fyrir þessara lífi, heilsu og velferð.
 Með vanvitsku, en einfnum hárðuleysi, mega þeir
 verða margra meðbræðra mörðingjar, engu síð-
 ur eni með ásettum bana tilraunum, og þá þvi
 aldrei öfniskinn áþinga lagt á mögulegustu við-
 leitni að vernda og vidrétta með þentugustu
 meðslum líf og heilsu manna, sem eru þessum
 þó þér í heimi hvað dýrmætast, heldur ena
 Kennendur á að verja þeim á þendur falda
 Söfnuði sálar ósörum.

Dómendum og Yfirvöldum trúa Kon-
 úngar og Landafólkid fyrir að vernda allra
 sameginlegann rétt, þeirra eigur, líf og ætt
 gegn árásum ómildra með réttari lögsögu og
 Dómum. Til þess eina vöru þeir fjörnt og
 settir, annars er þeim ofaukíð og illa stökíð á

almuða ræð og undan mörðum hans þynastum;
 en illa varid kaupi þeirra fyrir ónætt, engi eda
 ránglát sterf. Ad skilja og þeckja þarabliótandi
 og landid skuldbindandi leg; ad bera vitnumnt
 til ad greina rétt frá rangu, skann frá fal-
 lausum, þreki, soti og undiferli frá þreinskilni
 og sannleika; með samvitfni viðgæmni ad þeim-
 fara réttvíslega vor gyltandi leg til allra til-
 fella; ad meta þoflega, saungjarnlega og rétt
 þvers eins réttar tilfall og straffsfelt; ad verða
 volaðra, undirofakra og fávitfra vörn móð
 mildra áfælni og yfirgængi, án manngreinar,
 frændsemdar eda vináttu, óvildar eda ávinnings
 álits, og þar með viðhalda almennri ró og reglu,
 friðhelgi lífs, eigna og samvista manna, er þvi
 þessara heileg og æfinleg skylda; en — allt þetta
 krefur alla umhyggju og losigæfni og ráðvendni
 þeirra, hverjum Gud og Konungur fólu á
 þendur, í þeirra nafni ad æfa svo tignarlegann,
 og undir eins háskalegann rétt yfir þegnum hans
 en vorra meðbræðra velferd, sem ekki er lengst
 ad spila með til gamans, eda með leg, rétt sem
 zeutunga kast. En — skal eg hér nefna þurfa
 manna-afbræð þau, sem fyrir fegjafir og mútur
 selja burt leg og rétt, en undir eins æru og
 velferd meðbræðra, hverja þeim vernda ber,
 og thna um leid sinni egin, en spotta Rétts-
 vísina með þvílíkri óhæfu og löggrani?
 Bona vil eg svo góðs, ad þvílíkir úlfar endi þér
 hvergi landa minna æru og heill, eda smáni
 þér neðurt opinbert Embætti.

Minnaft ega lofsins Dómdur og Níð-
 Böld avallt, að þessir eru að eins laganna eid-
 svögnu þjónar, en engir löggjafarar, engir
 Rónungar, þeir þurfa Gulltrúar til að boda og
 þeimfæra réttilega þeirra landinu gífnu lög til
 þjærumála og arðafna meðbræðra; vera löggjaf-
 arans réttvís tálkur, við þegna hans um
 lög og rétt, skyldur og sekt; meðal gangarar,
 minnir og forsvor undirgefniha við Landstjórn-
 endur; talsmenn Fædurlandsins um þess þarfie
 og qveinstafi; Þögsegumenn um réttindi og eiga
 úr manna, og um afbróta straff; verndarar þ-
 hultrar mannhelgi og eigna fridhelgi — en ekki
 undirokarar undirgefniha. — Minnaft þar
 þjá, að öll þeirra embættisverk gjörast í Guðs,
 Laganna og þess æðsta Landstjórnara nafni, sent
 gjörir öllum jafnann rétt og krefur reikning
 þins sama af sinum Embættismönnum; að þeim
 þess vegna ekki lepfist að víkja út af laganna
 botum, sem þeirra og réttvísinnar svörnu þjóns
 um; aldrei að misbrúka þess háskalegu veld til
 metnadar og drambó, til áfálna, hardhugi og
 þögðmlegrar drottunnargitni; til þefudar, þó
 fljótur til þefudar fljótir falli sinu; eða til átræm-
 unar undirgefniha við ólegmatar óssóknir og
 lagabeilur, ellegar til spillis þess leglega frelsis
 manna og rósemda, sem skyldan bhdur þeim að
 vernda og fræma.

Þuggindi, forsjálni og alla þá vægd við
 almenning, sem fært er, legin og fridhelgi framt-
 aft lefja, þér Baldstjórnarmönnum þar þjá öðld

við að hafa með ákærur um afbrot og hegri-
 tungu sakamanna; opt er þetta sérleg laga-
 skylda eptir M. 1 — 22 — 54 (há og Eane.
 br. 29da Okt. 1768, 22ann Aug. 1767.) Opt
 mega líka ákærur reistar og sóltar hlífðar og
 sparnadar kaust í óttina, og almenningi — hvort
 óþást vera má þeirra þungbærista læstinad, mein-
 legustu tíð, þvar þið nockur þó mætti að loquar
 leyfd vera til betri — áttarma stórum undirgeina;
 enda vðla ágengir lítt fyrir sér á stundum að
 leita framur gróða tilfænis við sakamál, eun
 réttvísi, þvad síst er sérmandi. Eins við þess
 háttar lagastjórn er sérstálmi þvi framur eun
 flaustur lofsverd og landi gaguleg. „3 dag,“
 sagdi Algesilans Konungur í Sparta, „viljum
 „vðr láta lögin sofa, en á morgun stulu
 „þau vakna fyrir fullt og fast með öllum
 „krepti,“ þegar hann þentara fann að stjóra
 Dómun sakamanna á frest fyrir eun bráðari
 landsi s nauðsynjar; hvert tilfalli allopt mæta
 fann víða. Samt má forsómun Embættis-
 verka og droll með þau til óttina, verða al-
 menningi bæði þungbærri og hálfalegri, lítt og
Archia forðum, sem fengid þasvi æðst umráð í
 stáðnum *Thebe*, þvadan Lacedæmonar gjordu
 fjölda borgarmanna áttlega; þann sat þar með
 æðrum Stjórnarherrum að stórveitlu gleði, þeg-
 ar þonum þarst innstíglad bréf mýg svo árid-
 andi, er gaf þonum aðværun um, að nockrir át-
 laganna væru fommir aptur til borgarinnar, þvad
 og vituadist þinnu, sem stýrtu því lítt. Hann

veif breifid samt ekki upp, en svaradi þvi hjá sér á foddann og mælti: „eigi telð ekki til alvörus gæfninnar fyrir enn á morgun.“ En um nóttina eptir drap *Pelopidas* foringi 12 aptur- hvorsinna áslaga bæði *Archias* og fleirða Stjörus arhertana, þar sem þeir láu í rotinu.

Vid sidarnefndum breifkleika í þessum efnum, má samt helzt verða dádóttum lettingjum og dreyfju-rátum hatt, en vid þeim fyrri, helzt oryndum, hærðgærdum og líttr reyndum, einlunt grunnhyggnum Embættis manni; söva líka vend- ir snarpast fyrst, og þá á stundum þíð og hold burt að beini, uns reynta og egin vlti fá þeim að varnadi vordid; en — um þvísíka segir sá frægi enfi *Shakespeare* gagn-hnyttilega:

„Gjætu Vfirmenn struggað eins og
„Júpiter sjálfur, sengi Júpiter aldrei ró, þvi
„hvort og einu dásitill Valdamaður, sem þess
„orkadi, mundi þá stfeldt nídast á þinni haus,
„til að þeyta um hann struggum, og á engu
„mundi þá öðru gánga enn struggum. —
„Misskunsami Gud! heldur er þó sjálfum þér
„tamt, að láta þinn harða og brennufleins-
„fnyjada Þrumu stein mola sundur qvistóttar
„og öfleyfar stórvidar eikur, enn mjúka myrt-
„il-trés ónga! — Væ! það er madurinn
„einn, sá drambláti madur, sem — færdur
„í lítillvæg og flammuvinnu veld — veit það
„minust um það, sem hann má þó vissastur
„um vera, nefnilega: um brot hætta gleð-
„veru sína, og fremur þvi — áþæft uppvæg-

„um apa — svo nárraleg ganta-spil frammi fyrr
 „ic augshn hinneskrar Hátignar, að Englar
 „mættu yfir þeim apa.“

Þordist þú sérhverri yðar, börn mín góð!
 sem einhverju fluga mást þá kynni eitthvert
 Embætti edur yfirbodun í hendur, að taka yð-
 ur nokkurt vald til yfir edrum, sem lög ecki bers-
 lega heiniða yður; varist að ganga fram yfir
 þau embættis talmörk, sem legin þafa sérhverra
 störfum afmælt, og blanda yður inni annara yð-
 ur óvildkomandi embættis umshlanir og hagi,
 sem þannorðir legin, stjórning og yður, en vel-
 ur þar með áreittra hlutabegandi réttvísra grem-
 ju gegn yður. Að rækja egid kall vel, er hvers
 eins æra; en hitt vottar opt hlutfemi, ofund og
 undirferli, egingirni með annara tjóni og drott-
 narsótt, og blettur margra mannorð. Allt
 þetta er síst affakanlegt undir Einvaldsstjórn,
 þó ecki framfomi nema í ráðagerdum og þótil-
 queddum ræðum af vildkomendum; við þóttu
 er samt þættast þóttu- og drottunar-gjörnum
 framhlyppnum, sem þræra vilja og eiga þátt í
 öllu; velja þar með óvild og þræa, til að koma
 sér fram; af hverri laungun enn elda kann ept-
 ir hjá fáeinum midur ráðsettnum og misbitnum,
 frá Íslands gamlu Frelstjórnar þræa öldum.

Ut af álfu annarsstadar fann og Holberg forð-
 um hnyttilegt aðhláturs efni í hans nafutog-
 ada Rönnskusteypara gleði- og spili um Borg-
 meistaranum Bremenfeldt. Barist einum að
 ofmetnast af völdum, eða beita þeim til ógengnt
 við aðra; til hefndar um nokurn hlut, gegn ö-
 viltar, eða ófundar-mönnum; til niðurdreps
 réttar eða sannleika, dagnadar eða sakleysis. Þá-
 íð aldrei veisur Þfirbodara vald eða tölur, dæmi
 eða álit leida yður til, honum til gæðþekki,
 eða til samþykktar ójafnadar við aðra, að brjóta
 lög á nokkrun manni, völdugum eða vesælum,
 en verid þessara eblug veind gegn ránglæti;
 ekki svipa sakleysis til drambis og harðhyggi.
 En hvar þér erud í efa um nokkurs seft eða
 út sakleysi; hvar veit grunsemd ein gegn þon-
 um fimm, en nægar lagatöfsemdir bresta,
 látið þar hinn afjarða heldur óhegndann,
 og minnst mannfjærlegrar Stjórnar-reglu
 Trójans, Kejsara Romaveldis: „að betra sé,
 að 1000 ósannfærdir um seft, enn þótt má-
 þér seftir, fleppi óhegndir, enn að einn sak-
 leus dæmist seftur og lídi;“ og þegar meta
 á hvers eins seft eða straff fyrir afbrot, glemms
 íð þá ekki heldur þvi, er mæla má fram að
 lögum honum til vægðar, eins og til þe

fellio. Varist æ ad tala helzt í hardasta streng-
 inn; ad stæcka saknæmi yfirfjóna yfir fíer
 fram, ad gita þess versta til annara; ad gjera
 álfalda ár mýflugum; óbótamál ár litlum
 eda léttvægum yfirfjónum; ad beita hörku og
 misskunarleysi, þvar leg ecki áskilja þúngt á-
 felli, vafi er á um réttvísast straff, ellegar
 vali yðar eptirlátid þettad ad áqvarða; eda
 þá ad áqvarða þetta fram yfir sanna nauds-
 syn, til verndar manna og eigna fridhelgi
 eptir laganna vægustu trofu. Minnist lofs-
 ins Landslaga vorra þodords í Mannh. XVII.
 kap. um vægd í Dómun, og síðid af eldri og
 nýrri Dómun Konunga vorra og allri þeirra
 mildu stjörn, þeirra vidvænu umhyggju, eins
 med lagasetningum og sakalögum, ad fyrir-
 boqaja ránglæti og hardhdgi í yfirráðum og
 áfelli annara í efamálum, undir eins vægd
 þá, sem heidrar í öllu sjálfra þessara stjörn.
 Heidrid þana þvi med álsfri; þvi seinn eru
 Shakepeares spakmæli: „ad þá lifist jarn-
 „est völd guddómlegum best, þegar mildi
 „temprar réttlæti. Minnist þvi, segir hann,
 „hverr og einn Dómenda, ad enginn vor
 „mun fá stadið, sé í strángann réttlætis
 „dóm

„dóm vid oss gengid ; ad vor bestu verk
 „þurfa umburðarlyndis vid ; ad allir vær
 „þess vegna beidumst vægðar, og ad sú
 „sama bæni þennir oss öðrum í ad vægja ;“
 já, minnist lofsins : „ad mistunnarlaus dóm
 „ut mun yfir þann ganga, er enga mist-
 „un sýnir.“ En — frá honum bid eg Gud
 ad forða yður, öllum mínum hjartkjæru börn-
 um! Hans Forsjón fel eg yður!

Hjálmur þagnadi. Allt fólkid þáðaði
 honum heilæðin og góða skénitun. Hann
 tók þá fram Mjadar, slósku síðra og silfur-
 staup, skenkti það fullt og sagði: þressum oss
 dálftid, Börnin góð! á góðum gömlum
 Midi! svo gjærdi Forsedur vorir á Tylli-
 dögum, og skal nú einu vor vera í qvæld.
 Gud blessi Konúngi þorn, allt Land-
 id, allar Stettir, Hjalmar á Bjargi,
 Konu hans og Börn og öll góð Hjú!

saup hann síðan staupid út, renndi það fullt
 aptur hverjum manni þar á bæ, sem med æ-
 þeckum fyrimælum saup það af, sem hann.
 'Evo dró hann upp úr bordi skúffu sinni skrif-
 ad blöð, og féck hverjum sitt. 'Sýngid nú
 þetta stutta qvæði med mér! sagði hann; það
 þreihdir sagurt saunglag, sem eg nú skal kenna
 yður, ef ekki annað; hlýdir allvel til vors vid-
 tals; verður, ad esniru til, sýngid af hverjum
 manni, og má þvi notast í bráð, nns vér með
 framfæð mátti eignast kynnum annann fulls
 fonnari þjóðar: Saung! A blöðum
 þeim stóð:

Þjóð. Sangur
Hjálmars á Bjargi.

Lagid enstæ: *God save the King our King!*
eda: Eldgamlu Ísa - fold.

I.

Heill grær á hverri jörð,
Hvar græðum lóð og hjörð,
Kál, Alnir, Khr!
Hvar eining blessar bá,
Hvar Börn, Völd, Sedur, hjó
Gud dhræka dygdum trú,
Drótt forsjál bhr!

2.

Heill og jafn hróður Stætt
Hverri, sem skyldu rétt
Gaum fúsann gaf!
Hvar Kennning holl er þjóð;
Hvar Lögssögn ræður góð;
Hvar Læfning léttir fróð
Lífs meinum af!

3.

Heill grær vid hver ein stref,
 Súsa: idn og abla; þers
 Lóndum og lýd!
 Hvar verðslan vidrætt fær
 Velgengni, Ment er fjær,
 Aft, heidur, orku ljær
 Eindrægnin blid!

4.

Rómg, Valdstjórn, Kennistætt,
 Kristinnódm, Lög og Rætt,
 Holt Læfna lid,
 Raupverðslun, Vændur, Bú,
 Børn, Mentir, Dygðahjú,
 Gud biðjum blessa nú!
 Bygd heill og frid!

Þrentvillur:

Blf. 8, í nótta, líng 2, les: 28da:

— 108

— 113

— 5, — búmanna, efni.

— 18, jafngóðar, les: jafnvel góðar

